תלמוד בבלי · ראשונים · רבינו חננאל · סדר נזיקין

רבינו חננאל על עבודה זרה

רבנו חננאל [ר"ח]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רבינו חננאל על עבודה זרה

רבנו חננאל [ר"ח]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רבינו-חננאל-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 6
דף ד. 6
דף ד: 7
דף ה. 7
דף ה: 8
דף ו. 9
דף ו: 10
דף ז. 11
דף ז: 12
דף ח. 13
דף ח: 14
דף ט. 15
דף ט: 17
דף י. 18
דף י: 18
דף יא. 19
דף יא: 20
דף יב. 21
דף יב: 22
דף יג. 22
דף יג: 23
דף יד. 24
דף יד: 24
דף טו. 25
דף טו: 26
דף טז. 27
דף טז: 28
דף יז. 29
דף יז: 30
דף יח. 31
דף יח: 31
דף יט. 32
דף יט: 32
דף כ. 33
דף כ: 34
דף כא. 34
דף כא: 35
דף כב. 35
דף כב: 36
דף כג. 37
דף כג: 38
דף כד. 39
דף כד: 39
דף כה. 40
דף כה: 41
דף כו. 42
דף כו: 43
דף כז. 44
דף כז: 45
דף כח. 45
דף כח: 46
דף כט. 47
דף כט: 48
דף ל. 49
דף ל: 50
דף לא. 50
דף לא: 51
דף לב. 52
דף לב: 53
דף לג. 54

דף לג: 55
דף לד. 56
דף לד: 56
דף לה. 57
דף לה: 58
דף לו. 59
דף לו: 60
דף לז. 61
דף לז: 62
דף לח. 62
דף לח: 63
דף לט. 65
דף לט: 67
דף מ. 68
דף מ: 69
דף מא. 70
דף מא: 71
דף מב. 71
דף מב: 72
דף מג. 72
דף מג: 73
דף מד. 74
דף מד: 75
דף מה. 75
דף מה: 76
דף מו. 76
דף מו: 77
דף מז. 78
דף מז: 79
דף מח. 80
דף מח: 81
דף מט. 82
דף מט: 83
דף נ. 84
דף נ: 86
דף נא. 87
דף נא: 88
דף נב. 89
דף נב: 90
דף נג. 91
דף נג: 92
דף נד. 94
דף נד: 95
דף נה. 96
דף נה: 96
דף נו. 97
דף נו: 97

דף ב:

דרש רבי שמלאי לעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחה ואומר כל מי שעוסק בתורה יבא ויטול שכרו מתקבצין ובאין כל האומות בערבוביא דכתיב כל הגוים נקבצו יחדו ויאספו לאומים ואומר להם מי בכם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנא' וזאת התורה ונכנסת החשובה מכל האומות והיא מלכות רומי שנאמר ותיכול כל ארעא ותדושינה ותדוקינה. וא"ר יוחנן זו מלכות רומי שטבעה יוצא בכל העולם:

ומאן דחשיב עאיל ברישא כדרב חסדא דאמר מלך וצבור מלך נכנס תחלה שנאמר לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו אמר הקב"ה יש בכם מגיד זאת מיד יצאו בפחי נפש (אומרים לפניו רבש"ע) [וכו'] נכנסת אחריה מלכות פרס דהיא חשובה בתרה שנאמר וארו חיוא אחרי וגו' ותני רב יוסף אלו פרסיים וכו' ויוצאין גם הם בפחי נפש אומרים לפניו רבש"ע כלום קבלנוה ולא קיימנוה ועל דא תברתהון דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב ויאמר ה' מסיני בא וגו' מלמד שהחזירה הקב"ה לתורה על כל האומות ולא קיבלוה אומרים לפניו רבש"ע [כלום] כפית עלינו הר כגיגית כישראל ואמרת אם אינכם מקבלים את התורה שם תהא קבורתכם שנא' ויתיצבו בתחתית ההר ולא קיבלנוה אומר להם ראשונות ישמיעונו.

שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם אותם ומנלן דלא קיימום דכתיב עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים וגו' ותני רב יוסף ראה שלא קיימו שבע מצות:

דף ג.

תניא היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא כישראל שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא אדם וכו' עד יבאו מכם ויעידו בישראל שקיימו את התורה יבא נמרוד ויעיד על אברהם שלא נחשד על עבודת כוכבים.

לבן יעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל. אשת פוטיפר תעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה. דריוש יעיד בדניאל שלא נחשד על התפלה. נבוכדנצר יעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם. אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי יעידו בישראל שקיימו את התורה שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים.

אומרים רבש"ע תנה לנו את התורה עכשיו ונקיימנה אומר להם שוטים מי שטרח בערב שבת וכו':

דף ג:

א"ר יהודה אמר רב י"ב שעות הוי היום. שלש ראשונות הקב"ה מתעסק בתורה. שניות יושב ודן כל העולם כיון שרואה שנתחייב כל העולם כלייה עומד מכסא דין ויושב (בכסא) [על כסא] רחמים.
שלישית יושב וזן כל העולם מקרני ראמים ועד ביצי כנים. (נמחק כמו חצי שורה) ואסיקנא מיום שחרב בהמ"ק אין שמחה לפני כסא הכבוד שנא' ויקרא ה' אלהים צבאות וגו' וכתיב החשיתי מעולם אחריש אתאפק וגו' אלא רביעיות מאי עביד מלמד תינוקות של בית רבן שנאמר את מי יורה דעה למי יורה דעה לגמולי מחלב וכו'.
איבעית אימא שומע שירה מן החיות שנא' יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי:
א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים שנאמר הקוטפים מלוח עלי שיח שורש רתמים לחמם פי' הקוטפים ד"ת שניתנו בלוחות ומתעסקין עלי שיחות שורש רתמים לחמם:

דף ד.

אמר ריש לקיש אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדירה ורשעים נדונין בה שנאמר כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וגו' לא שורש בעולם הזה ולא ענף לעולם הבא וצדיקים מתרפאין בה דכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק:
ותעשה אדם כדגי הים. מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חברו אף בני אדם הגדול בולע את הקטן והיינו דתנן ר' חנניה סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את [רעהו] חיים בלעו:
הא דכתיב שדי לא מצאנוהו שגיא כח בעת הדין ימינך ה' נאדרי בכח בשעת מלחמה בעובדי כוכבים. הא דכתיב חמה אין לי בישראל והא דכתיב אל קנא ונוקם ה' נוקם ה' ובעל חמה בעובדי כוכבים:
והיה ביום ההוא אבקש להשמיד את כל הגוים אבקש בגנוני שלהם פי' בפינקס שמפרשין בו מעשיהן אם יש להם בו זכות אניחם ואם לאו אשמידם:
ואני יסרתי חזקתי זרועותם ואלי יחשבו רע אני אמרתי איסרם בעוה"ז כדי שיתחזקו זרועותיהן לעתיד לבא ואלי יחשבו רע כלומר מתרעמין עלי ביסורין:

כתיב חלילה לך מעשות (זאת) כדבר הזה להמית צדיק עם רשע בצדיק גמור והכרתי ממך צדיק ורשע בצדיק שאינו גמור.
והדכתיב וממקדשי תחלו ותני רב יוסף ממקודשי אלו בני אדם שקיימו התורה כולה אפ"ה כיון שהיה להם למחות ולא מיחו הוו להו כצדיקים שאינם גמורים:
ת"ר ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע ורגע הוא חלק מה' ריבוא וששת אלפים ותתפ"ח בשעה וזהו רגע ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה אלא בלעם שנאמר בו ויודע דעת עליון.

דף ד:

ומתמהינן השתא דעת בהמתו לא ידע וכו' תנא אותו היום שנתכוין בלעם לקלל את ישראל לא זעם הקב"ה שנאמר מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה':
זעם הוא רגע שנא' כי רגע באפו וכתיב חבי כמעט רגע ואימת זועם בתלת שעי קמייתא כד חוורא כרבלתיה דתרנגולא ולא פיישי בה שורייקי סומקי וקאי בחדא כרעא וכו':
אמר רב יוסף לא ליצלי איניש בריש שתא צלותא דמוסף בתלת שעי קמייתא וכו':
ירושלמי א"ר יוסי בר בון רב סבר בראש השנה נברא העולם. דתני בתקיעתא דבי רבי זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון וכו':
א"ר יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה מעידות להן לעולם הבא שנאמר יתנו עדיהן ויצדקו וגו'.
א"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה כי לא היו הם אלא צדיקים כדכתיב מי יתן והיה לבבם זה להם:
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי לא ישראל היו ראוין למעשה העגל ולא דוד היה ראוי למעשה דבת שבע שנאמר ולבי חלל בקרבי.

דף ה.

ומפני מה עשו שאם חטא צבור אומר הנה בימי משה חטא צבור ואם הוא יחיד אומר הנה יחיד חטא וחזר בתשובה והיינו דכתיב נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על גבר שהקים עולה של תשובה:
העושה מצוה מקדימתו לעולם הבא שנאמר והלך לפניך צדקך וכל העובר עברה מלפפתו בעולם הבא שנאמר ילפתו ארחות דרכם וגו':
אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו שחטאו ונקנסה מיתה בעולם שאילולי כן לא באנו אנו לעולם שנאמר אני אמרתי אלהים אתם אבל חבלתם עצמכם אכן כאדם

תמותון וגו'. ומקשינן וכי אילו לא היו חוטאין לא הוו מולדי והכתיב ואתם פרו ורבו ופרקינן שלא היו מוזהרין בפו"ר [אלא] עד יום מתן תורה בלבד.
איני והכתיב למען ייטב להם ולבניהם לעולם. ועוד כתיב זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה כל דור ודור כיון שהגיע בדורו של ר' עקיבא שמח בתורתו ונעצב במיתתו. ועוד אמר ר' אמי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר ונשמות אני עשיתי. ופרקי' לא תימא לא באנו לעולם אלא אימא כמי שלא באנו לעולם. למימרא דאי לא חטאו לא הוו מייתי והכתיב פרשת יבמין ופרשת נחלות איש כי ימות. על תנאי פי' אם יחטאו ימותו. וכי כתיב קרא על תנאי אין דכתיב ויהי ערב ויהי בקר מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית וכו' ומותבינן מי יתן והיה לבבם זה להם לבטל מלאך המות אי אפשר שכבר נגזרה מיתה הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהם שנא' למען ייטב להם ולבניהם. ופרקי' ריש לקיש דאמר כר' יוסי דתני לא קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנא' אני אמרתי אלהים אתם וגו' והכתיב למען ייטב להם ולבניהם ופרקי' הא להיטיב להם אבל מיתה ימותו אמר לך ר' יוסי טובה שהבטיחם היא הטובה שלא ימותו שאין לך טובה גדולה מזו:
ואקשי' לתנא קמא דר' יוסי והכתיב אכן כאדם תמותון מכלל שאילו לא חטאו לא היו מתים.
ופריק מאי מיתה זו דאמר קרא עניות שאילו לא חטאו היו עשירים כיון שחטאו נתקללו בעניות שהיא כמיתה דאמר מר ד' חשובין כמת עני שנאמר כי מתו כל האנשים ומאן נינהו דתן ואבירם והרי לא מתו אלא שירדו מנכסיהן וקרי להו מתים. מצורע שנאמר אל נא תהי כמת מכלל שהמצורע חשוב מת.
סומא דכתיב במחשכים הושיבני כמתי עולם. מי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי.
ת"ר אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים שנאמר לו עמי שומע לי וגו' כמעט אויביהם אכניע וגו'. וכתיב לו הקשבת למצותי וגו' ויהי כחול זרעך וגו':

דף ה:

היה לכם לומר לפני הקב"ה כיון שאמר מי יתן תאמרו אתה רבון כל העולם תן לנו לב ליראה את שמך ואף רבינו משה לא רמז להם זה הדבר אלא לאחר מ' שנה שנאמר ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר וגו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו':

א"ר יוחנן ש"מ לא קאי איניש אדעתא דרביה עד ארבעין שנין:
פיס' שלשה ימים לפני אידיהן אסור לשאת ולתת עמהן כו' ומקשי' ומי בעינן לאיתרחוקי מינייהו כולי האי משום דחיישינן דלמא האי דזבני לעבודת כוכבים שלהן זבני והתנן בשחיטת חולין פרק אותו ואת בנו.
בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו וכו' הנה יום אחד דיי לנו להכנת המועד. ופרקי' גבי יום טוב שלנו דלאכילת שלמים לעצמו הוא דקא זבין סגי ליה בחד יומא הכא דלהקרבה לעבודת כוכבים בעי ליה מכין מקמיה תלתא יומין. אי הכי טפי בעי דהא תנן שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום וכו' וקיימא לן דמזכירין להו לישראל כדי שיזמינו קרבנותיהן למועד. ופרקי' אנו דבעינן בהמה מנוקה מכל מום להקרבה ואפילו מדוקין שבעין בעינן ל' יום להכנה אינהו דלא חיישי משום מום אלא למחוסר אבר סגי שלשה ימים [שלשה ימים] דתנן הן ואידיהן.

דף ו.

כלומר מכלל ג' ימים הללו יום אידיהם. (אלא) או דלמא הן בלא אידיהן. ת"ש ר' ישמעאל אומר ג' לפניהם וג' לאחריהם אסור. ואי ס"ד יום אידיהן עצמו מכלל הג' הוא. ר' ישמעאל חשיב ליה בכלל השלשה שלפני אידיהן. ועוד הדר חשיב ליה מכלל הג' שלאחר אידיהן תרתי זימני חשיב ליה. ופרקי' איידי דתנא ג' לפניהם תנא נמי ג' לאחריהן. ואע"פ שאינם ג' ימים לאחריהן אלא שני ימים בלבד. איני והאמר משמיה דשמואל יום א' לדברי ר' ישמעאל דאית ליה שלשה ימים לפניהן וג' לאחריהן לעולם אסור לישא וליתן עמהן. ואם תאמר ר' ישמעאל הן ואידיהן ג' סבירא ליה והא איכא רביעי וחמישי שמותר. פי' יום ראשון של שבוע לעולם יום אידן הוא וכשתחשוב לו ג' ימים הן ואידיהן אתה מתחיל מיום ששי ו' ז' ויום ראשון הרי ג' ואחריהן ב' וג' כי יום אידם חשוב מכלל הג' נשאר לו רביעי וחמישי שמותר לו לשאת ולתת עמהן. ולמה אמר לעולם אסור.
ופרקינן אליבא דר' ישמעאל ודאי הן בלא אידיהן. ולרבנן מאי. ופשיט רבינא מהא דתנן אלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדס וסטרנליא.
ואמר רב חנן בר אבא קלנדס (ג') [ח'] ימים אחר התקופה. וסטרנליא ח' ימים קודם התקופה פי' ואלו ח' ימים כולם אידם הוא.
ואי ס"ד הן ואידיהן ג' בשלמא היכא דיום אידם יום אחד הוא משכחת לה שני ימים לפני אידם. ואידם הרי שלשה. אלא קלנדס שאידם ח' ימים וב' ימים לפניהם. י' ימים

אסור לשאת ולתת עמהם. אמאי קא פסק ותני ג' אלא ודאי ג' ימים דתנן הן בלא אידיהן. ודחי' לא לעולם הן ואידיהן. ותנא דידן קלנדס כוליה חד יומא חשיב ליה. ואתא רב אשי ופשטה דג' ימים הן בלא אידיהן ואפי' לרבנן.

איבעיא להו איסורא דלמיהב ומישקל בהדיה משום דלא תרויח ליה ואע"ג דאית ליה בהמה לדידיה כיון דמוספת ליה ומרוחת ליה אסור.

דף ו:

או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול ואוקימנא כגון שהנהר מפסיק ביניהם ואינו יכול לכפותו וליטול ממנו בעל כרחו הוא דעובר. ודייקי' מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן ש"מ כי הנהר מפסיק ביניהן ש"מ:

איבעיא להו נשא ונתן מהו. ר' יוחנן אמר אסור ור"ל אמר מותר ותניא כר"ל.

ותניא כשאמרו אסור לשאת ולתת עמהן לא אמרו אלא בדבר המתקיים כגון בהמה וכיוצא בה. אבל דבר שאין מתקיים מותר. ואפי' דבר המתקיים אם נשא ונתן מותר:

תני רב זביד בדבי ר' אושעיא דבר שאין מתקיים מוכרין להן. אבל אין לוקחין מהן. וקיימא לן כריש לקיש דתניא כוותיה:

ההוא מינא דשדר דינרא קסרינאה לר' יהודה נשיאה ביום אידו אמר היכי איעביד אשקליה [אזיל ומודה לא אשקליה] הויא ליה איבה יאמר גרוע אני אצלו לפיכך החזיר מנחתי. אמר לו ריש לקיש נטלהו וזורקהו לפניו כלאחר יד בבור כדי שילך ויאמר (לו) לא נהנה כלום נפל לו בבור:

פיס' מלהשאילן ומלשאול מהם. ואוקמה אביי לשאול שרי אלא גזירה גזרו לשאול אטו להשאיל. אתי למימר לישראל כשם שהשאלתיך אני כך תשאילני אתה. רבא אמר משום דמודה ואומר העבודת כוכבים סייעני וזכיתי להיות לי רכוש להשאיל לישראל כדי שיהא צריך ליהנות ממני. וכן דרך כל היכא דתני משום דמודה זה פירושו. וכן אוקים רבא למתני' דקתני אסור להלוותן וללוות מהן משום דמודה לעבודת כוכבים שלו. וכן לפורען ולהיפרע מהן. אמר רבא משום דמודה. וסוגיין כרבא. ואמר וצריכי.

דאי תנא לשאת ולתת עמהן אסור הייתי אומר משום דקני ליה לגמרי אבל לשאול מהן דממעט להו הוה אמינא שפיר דמי.

ואי תנא לשאול כיון דחשיב ליה מילתא אזיל מודה לעבודת כוכבים דיליה אבל ללוות מהן דצערא הוא ליה דאמר תוב לא הדרי לי זוזי הוה אמינא שפיר דמי ואי תנא לשאול כיון דחשיב ליה מילתא אזיל ומודה ללוות מהן משום דאמר זוזאי שקילנא מיניה בעל

כורחיה אזיל מודה דזכה להלוות לישראל אבל להיפרע מהן דתוב לא הדרי ליה זוזי הוה אמינא צערא ודאי אית ליה ושרי צריכא:

פיסקא ר' יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר. אמרו לו אף על פי שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר [זמן]. וכי לית ליה לר' יהודה האי סברא דאמרו ליה רבנן. והתניא ר' יהודה אומר אשה לא תסוד מפני שניוול הוא לה כו' עד ומודה ר' יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד שטופלתו במועד שאע"פ שמצירה היא עכשיו שמחה לאחר זמן. ופריק רב נחמן בר יצחק הנח להלכות מועד דכולהו מיצר עכשיו ושמח לאחר זמן. רבינא אמר עובד כוכבים לענין פרעון לעולם מיצר.

מתני' דלא כר' יהושע בן קרחה. (ועוד אמר הל' כר' יהודה) דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר מלוה בשטר אין נפרעין מהן. מלוה על פה נפרעין מהן מפני שהוא כמציל מידם. אמר רב הונא הלכה כרבי יהושע בן קרחה ועוד אמר הל' כרבי יהודה דסבר כל המשנה ידו על התחתונה דתנן [הנותן צמר כו'] ר' יהודה אומר אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו ההוצאה כו' ואע"ג דתנן סתמא בבבא מציעא כל המשנה ידו על התחתונה.

דף ז.

סבר דלמא אין סדר למשנה ותנא כל המשנה תנא ברישא וחזר ושנאה במחלוקת ר' מאיר ור' יהודה כמו שמפורש בבבא קמא בהגוזל וקיימא לן סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם לפיכך הוצרך לומר בפירוש הל' כר' יהודה.

ורב יוסף אמר לא צריך. כי אמרינן אין סדר למשנה בתרי מסכתי אבל בחדא מסכתא על הסדר היא שנויה. המוקדם מוקדם והמאוחר מאוחר ותלתא בבי חדא מסכתא היא וכבר פירשנוה בהגוזל בעיקר מקומו:

ת"ר לא יאמר אדם לחבירו בשבת הנראה שתעמוד עמי לערב. ר' יהושע בן קרחה אומר [אומר] הנראה שתעמוד עמי לערב. אמר רבה בר בר חנה א"ר יהושע בן לוי הלכה כר' יהושע בן קרחה:

ת"ר הנשאל לחכם וטימא לו לא ישאל לחכם אחר ויטהר לו וכן שאל לחכם ואסר לו לא ישאל לחכם אחר ויתיר.

היו שנים אחד אוסר ואחד מתיר. אחד מטהר ואחד מטמא. אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו. ואם היו שניהם שוין. הלך אחר המחמיר. ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל. אמר רב יוסף הלכה כר' יהושע בן קרחה. ת"ר כל הפושעים שחזרו אין מקבלים אותם עולמית.

דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר חזרו במטמוניות פי' בסתר אין מקבלין אותם. חזרו בפרהסיא מקבלין אותם. איכא דאמרי ר' יהודה אומר עשו עבירות בסתר כלומר פשיעתם בסתר היתה מקבלין אותם בפרהסיא אין מקבלין אותם.

דף ז:

ר' שמעון ור' יהושע בן קרחה אומרים בין במטמוניות בין בפרהסיא מקבלין אותם שנאמר שובו בנים שובבים. א"ר יצחק איש כפר (עטוש) [עכו] א"ר יוחנן הלכה כאותו הזוג:

פיסקא [מתני'] ר' ישמעאל אומר ג' לפניהם וג' לאחריהם אסורין.

אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל יום א' לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור זה כבר פירשנוהו למעלה:

ירושל' אמרו חברייא טעמא דרבי ישמעאל משום בריה דמועדא. א"ר יודן קריא מסייע לחבריא דכתיב וביום עשרים וארבעה לחדש נאספו בני ישראל בצום ובכי ואדמה עליהם ולמה לא עשו בעשרים ושלשה משום בריה דמועדא כלומר יום אסרו חג מן המועד הוא חשוב. לפיכך לא קבעו בו צום. ואם תאמר יום כ"ג שבת היתה לית את יכיל דאת מחשב ומשכח צומא רבא בחד בשבתא וכו':

וחכ"א לפני אידיהן אסור לאחר אידיהן מותר. ומקשי' חכמים היינו תנא קמא דפתח לפני אידיהן של עובדי כוכבים אסור לשאת ולתת עמהן ופסקינן איכא ביניהו אידיהן. תנא קמא סבר הן בלא אידיהן. וחכמים סברי הן ואידיהן. מדתני לאחר אידיהן מותר מיד. איבעי תימא נשא ונתן איכא בינייהו כו' איבעי תימא חכמים כנחום המדי דתני לפני אידיהן אינו אסור אלא יום אחד בלבד דהא סתמא תני לפני אידיהן אסור. ואסיק' מאן חכמים נחום המדי.

תניא נחום המדי אומר מוכרין להן סוס זכר זקן במלחמה. אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר. כלומר לא נאמר דבר זה מפי אחד מן החכמים כלל ואלא הא איכא בן בתירא וכו' ואסיקנא לרבנן נשתקע ולא נאמר.

תניא אידך נחום המדי אומר [השבת] מתעשר (החרדל) זרע וירק. אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר הא אפי' ר' אליעזר דתני השבת מתעשר זרע וירק וזירין לא אמר אלא בדגינוניתא. וכל הני מתניתא דנחום המדי דחאום בר מהא דתליא באשלי רברבי.

דתניא נחום [המדי] אומר שואל אדם צרכיו בשומע תפלה ותניא ישאל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל שנא' תפלה לעני כי יעטוף ולאחר כך ולפני ה' ישפוך שיחו.

ור' יהושע אומר יתפלל ואחר כך ישאל צרכיו שנא' אשפוך לפניו שיחי. ואח"כ צרתי לפניו אגיד. ותרויהו סבירא להו דאין שיחה אלא תפלה. ושקלינן וטרינן ואסקי' מכדי קראי לא דייקי לא כר"א ולא כר' יהושע במאי פליגי. ואמרי' בדר' שמלאי פליגי דדרש לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל. מנא לן ממשה דכתיב ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך.

וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה ר' יהושע סבר ילפינן ממשה.

דף ח.

ור' אליעזר סבר לא ילפינן ממשה. דמשה רב גובריה. וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה.

ואסיקנא הלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ואם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה שרי.

וכן אם יש לו חולה בתוך ביתו מזכירו בברכת החולים. ואם צריך לפרנסה מזכיר בברכת השנים. ואם בא לומר אחר תפלתו כסדר וידוי יום הכפורים אומר:

מתני' אלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדס: גמ' אמר רב [חנן] בר רבא קלנדס ח' ימים אחר תקופת טבת.

סטרנליא ח' ימים קודם תקופת טבת. וסימניך אחור וקדם צרתני. פי' צרתני מלשון מאור. כדכתיב (ישעיה צר ואור חשך בעריפיה:

ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך. שעדיין לא ראה יום קצר כולי האי. ואליבא דמאן דאמר בתשרי נברא העולם. אמר אוי לי בשביל שסרחתי עולם מחשיך והולך. וזו היא [מיתה] שנקנסה עלי [מן השמים] התחיל להתענות נתענה ח' ימים. בסוף ח' ימים נפלה תקופת טבת. התחיל היום להאריך עשה ח' ימים ימי שמחה אחר התקופה כנגד ח' ימים תענית שעשה לפני התקופה.

לשנה אחרת ראה שדרך העולם הוא להיות זמן ידוע ימים ארוכים וזמן ידוע ימים קצרים. ועשה ח' ימים [תענית] וח' ימים ימי שמחה הוא קבען לשמים והם קבעום לעבודת כוכבים עכשיו (נמחקו בכ"י כמו ב' תיבות) אומר בתקופת טבת (נמחק כמו תיבה אחת) וכיון שנולד חזר השמש ונתארך היום:

פי' קלנדס. בלשון יון טוב יום כלומר קלון דיאס.

ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה החמה אמר [אוי לי] בשביל שסרחתי עולם מחשיך וחוזר לתוהו ובהו. וכיון שעלה עמוד השחר אמר מנהג העולם כך. עמד

והקריב שור שקרניו קודמות לפרסותיו. כלומר דרך ארץ נולד קטן ומפריס וכשמתגדל צומחין קרניו. זה יצא מן הארץ גדול וצמח מראשו ויצאו קרנותיו קודם לרגליו. ורב אמר קרן אחד היה לו במצחו.

ר' יהושע בן לוי אמר קלנדס לכל אסורה. ר' יוחנן אומר אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד. תניא כותיה דרבי יוחנן אף על פי שאמרו רומי שעשתה קלנדס וכל עיירות המשתעבדות לה.

קלנדס אינה אסורה אלא לעובדיה בלבד.

וסטרנליא. פי' בירושלמי שנאה טמונה.

אמר רב אשי מתניתא נמי דיקא כר' יוחנן דאמר משתעבדות לה לא דתנן יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורין אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש.

בשלמא אותו היום איצטריך למעוטי לפניו ולאחריו אלא אותו האיש למאי איצטריך. לאו למעוטי משעבדיו ש"מ. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [ישראל] שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטהרה הן.

כיצד עובד כוכבים שעשה משתה בנישואין לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אע"פ שאוכלין ושותין משלהן. מעלה הכתוב עליהם כאילו אכלו זבחי מתים שנ' וקרא לך ואכלת מזבחו. ודאיק קרא משעת קריאה נתחייב:

דף ח:

בהילולא דעובד כוכבים כל ל' יום בין אדכר ליה הילולא בין לא אדכר ליה הילולא אסור. לאחר ל' אמר מחמת הילולא אסור לא אדכר הילולא שרי. וכי מדכר הילולא עד אימת אסור אמר [רב פפא] משמיה דרב' עד י"ב ירחי שתא ומקשי' ובתר י"ב ירחי שתא שרי והא דרב יצחק בריה דרב משרשיא דזמניה ההוא עובד כוכבים בתר י"ב ירחי שתא ושמעיה דאודי ולא אכל פי' אמר עבודת כוכבים דידיה סייעיה למיתא האי בביתי.

ופרקי' שאני ר' יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוה אבל כולי עלמא בתר י"ב ירחי שתא שרי. ובהילולא מעיקרא כמה.

אמר רב פפא מכי רמו שערי באסינתי אסור. וקראטיס פי' בלשון יון תפיסה ואסיק' שתי תפיסות הוו אחת בימי קליפטרא מלכתא ואחת בימי יונים.

דתלתין ותרתין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להו עד דשתפינהו רומאי לישראל בהדייהו ואתנו בהדייהו. אי מינן מלכי מינייכו איפרכי אי מינייכו מלכי מינן איפרכי

וכו' כ"ו [שנין] קמו בהימנותיהו בהדי ישראל מיכן ואילך אישתעבידו בהו ומנא לן דכ"ו [שנין] קמו בהימנותיהו דא"ר ישמעאל משם ר' יוסי אביו ק"פ שנה עד שלא נחרב הבית פשטה מלכות [הרשעה של רומי] על ישראל כלומר ק"פ שנה בימי הבית נשתעבדו בהן.
פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על כלי זכוכית וגם על ארץ העמים:
מ' שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות לומר שלא דנו דיני נפשות.
דכיון דחזו דזילא להו שפיכות דמים ונפישי להו רצחנין. אמרי ניקום נגלי מן המקום דכתיב וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם.
אבל דיני קנסות דנו דאמר רב יהודה אמר רב זכור אותו [האיש] לטוב ור' יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא שסמך ה' זקנים ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ורבי אלעזר בן שמוע ור' אויא מוסיף אף ר' נחמיה.
בטלו דיני קנסות משום שגזרה מלכות [הרשעה] גזירה כל הסומך יהרג והנסמך יהרג.
ועיר שסומכין בה תיחרב. ותחום שסומכין בו יעקר.
וכיון שהכירו בהן אויבים הן ברחו ור' יהודה בן בבא נעצו בו ש' לונכיות של ברזל ועשו כל גופו ככברה.

דף ט.

ומקשי' וכי כך אמר ר' יוסי כי מלכות הרשעה ק"פ שנה בפני הבית פשטה על ישראל בלבד והתניא ר' יוסי [ברבי] אומר מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאי ק"ג שנה מלכות הורדוס ק"ג מיכן ואילך צא וחשוב לחרבן.
הנה ממלכות בית חשמונאי מלכות רומי היא אלמא מאתן ושית הוו. ופרקי' ר' יוסי כ"ו דקמו להו בהימנותיהו לא חשיב להו דלא חשיב אלא שנין דאישתעבידו להו והני כ"ו לא אישתעבידו להו.
אמר רב פפא אי טעי תנא ולא ידע כמה פרטי. והוא התנא דתני להא מתניתא דר' יוסי ואמר מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה מלכות יון בפני הבית ק"פ שנה מלכות בית חשמונאים ק"ג מלכות הורדוס ק"ג שנה לדברי ר' יוסי אתה מוצא בעת שחרב הבית היה למלכות יון שפ"ו שנים אלא שאין אנו עכשיו מחשבין להן כן לפי ששש שנים מלכו בעילם ואח"כ פשטה מלכותם בכל העולם כדבעינן למימר לקמן הלכך הנך שית שנין דלא פשטה מלכותם בכל העולם לא חשבינן להו וכי בצרת להו משני מלכותם הוו להו בעת שחרב הבית ש"פ שנים שכל ימי הבית ת"כ הוו דל מינייהו ל"ד לפרס ושית שמלכו

יון בעילם הא מ' אישתיירו להו ש"פ שנה הלכך כד מוספת על שנות החרבן ש"פ שני משכחת להו לשני מלכות יונאי:

חרבן הבית תתקע"א זה הוא התנא שמחשב תתקע"א לחרבן וספרא מחשב למלכות יון שהוא קודם החרבן ש"פ שנה. ובזמן שיש לחרבן תתקע"א שנה הוא למלכות יון אלף שנה והוא חשבון השטרות שהתחילו למנות משנת שלשת אלפים וד' מאות [וארבעים ושמונה] לבריאת עולם והסימן ג' תמ"ח לפי שאחר אלפים ותמ"ח שנה לבריאת עולם יצאו בני ישראל ממצרים וניתנה להם התורה והסימן ב' תמ"ח ואחר ת"פ שנה לצאתם ממצרים בנה שלמה בית ראשון ועמד ת"י שנה ואחר ע' שנה לחרבן הבית נבנה בית שני ומלכו בו פרסיים ל"ד שנים ומלכו יון שש שנים בעילם ואחר כך פשטה מלכותם בכל העולם נמצא עתה מעת שנברא העולם עד שפשטה מלכות יון בכל העולם ג' תמ"ח ולפיכך כשאתה משליך משנות העולם ג' תמ"ח הנשאר בידך משני העולם הוא מנין שני מלכות יון כמו שנתינו זו שהיא שנת ד' אלפים ותתי"ג לעולם כשתסיר מהם ג' תמ"ח נשארו בידך אלף ושל"ה למלכות יון ואם יטעה התנא בפרטן שהן ע"א ישאל לסופר כמה פרטין. יאמר לו נ"א מוסיף כ' הרי ע"א ואלו הן פרטי התנא וסימן זה לי עשרים שנה בביתך.

כלומר עשרים שנה למצוא חשבון חרבן הבית וכן אם טעה הסופר בפרטיו שואל לתנא כמה פרטיו ופוחת כ' ומוצא פרטיו וסימן תנא תוספאה ספרא חסריה:

תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תהו. פי' שני אלפים שנה משנברא העולם עד שבא אברהם אבינו והכניס בני אדם תחת כנפי השכינה כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם אבינו בההיא עידנא בר נ"ב שנין הוה. מ"ח עם נ"ב הרי מאה לא"א כשהוליד את יצחק ועל יצחק נאמר כי גר יהיה זרעך וגו' גירות ועבדות ת' שנה עד שיצאו ממצרים הרי תמ"ח שנים מההיא שעתא ופרטן מ"ח עד שהוליד את יצחק ס' עד שהוליד יצחק את יעקב מאה ול' עד שירד יעקב למצרים מאתים ועשר שנים עד שיצאו ממצרים מנין רד"ו ובשנת אלף תקנ"ב למתן תורה שלמי שני אלפים תורה ואח"כ שני אלפים ימות המשיח ובעונותינו שרבו ויצאו מימות המשיח תת"ג שנה עכשיו אם טעה זה התנא פי' שאמר ובעונותינו שרבו יצאו מהם כך וכך והוא שמחשב לבריאת עולם ובפרטי שואל לסופר פירוש שמחשב למלכות יון כמה פרטי בידו ואמר לו נ"א מוסיף עליהן מ"ח הרי צ"ט ואלו הן פרטיו וסימן מ"ח עיר.

דף ט:

וכן אם טעה הסופר בפרטותיו ישאל לתנא כמה פרטותיו יאמר לו צ"ט יפחות מהן מ"ח נשארו נ"א ואלו הן פרטותיו וסימן תנא תוספאה ספרא חסירה:

וסוגיין דשמעתין הוא כי שניהם לא התנא ולא הסופר אינן טועין לא באלפים ולא במאות אלא בפרטים בלבד:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע מאן דלא ידע כמה שני בשבוע לישאליה להאי תנא דסדר עולם דתני בתוספתא בסוף מסכת שחיטת קדשים ובתלמוד ארץ ישראל במגילה סוף פ"א משנברא העולם עד שיצאו ישראל ממצרים אלפים ותמ"ח שנים. ומאהל מועד שבמדבר ארבעים שנה חסר אחת ושבגלגל י"ד שנה בשילה ש"ע שנה חסר אחת בנוב וגבעון נ"ב שנה בבית העולמים ת"י שנה לבית ראשון ות"כ שנה לבית האחרון ויש אומרים דהאי תנא הוא דסדר עולם דתני במס' קדושין בסוף פ"א (דף מ ע"ב) בשנת ס"א ליציאת מצרים עשו שמיטה ובשנת ק"ג עשו יובל ותני בהדיא בתלמוד ערכין (דף יב ע"ב) י"ז יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ עד שיצאו הרי תת"נ וז' שכיבשו וז' שחלקו ומ' במדבר ואלפיים ותמ"ח נמצא משנברא העולם עד שחרב הבית בראשונה נגלו ישראל שלשת אלפים ושנ"ב שנה ויש מי שאומר כי שבע שכיבשו וז' שחלקו בכלל תת"נ שנה הן דקיי"ל ג' של"ח חרב הבית ולא משכחת לה אלא אם תחשוב ז' שכיבשו וז' שחלקו מכלל תת"נ שנה שהן י"ז יובלות יפילם משני הבריאה והשנים הנותרו' עד שנה שהוא עומד בה יטול שנתים מכל מאה והשנים שאינן עולות למאה יוסיף עליהן מה שבידו מן השנתים של כל מאה ויוציא בשבועות והנותרות שלא שלמו לשבוע הן שני השבוע של שמיטה וזה שאומר לישאליה לתנא דסדר עולם וליפוק כללי ביובלי ופרטי בשבועי וידע כמה בשבוע ויש עוד חשבון אחר קרובי לישייליה לספרא כמה שנין קא חשיב וליבציר מינייהו תרתי שנין או יוסיף חמש שנין עלייהו.

וליפקינן בשבועי וידע בכמה שני בשבוע קאי וסימן כי זה שנתים הרעב כבר יצאו סימן לפחיתה ועוד חמש שנים למוסיף:

אמר ר' חנינא אחר ת' שנה לחרבן הבית השני כו'. דע שחרב הבית השני בשנת ד' אלפים ליצירה (נ"ב חסר) קע"ב שתבוא שנת ת' שנה לחרבן הבית היא שנת ד' אלפים ורכ"ח לבריאת עולם וזו הברייתא דתני ד' אלפים ורל"א לבריאת עולם הנה שלש שנים בין רכ"ח לרל"א ופשוטה היא:

ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית שנין יתירא וכו' פי' יצא שטר לפני רב נחמן שעדיין לא הגיע לחשבון הסופר למלכות יון שהיה לו שנכתב ד' שנים או ה' ואמר רב נחמן כי

זה הסופר שכתב שטר זה דייקנא הוא שמלכות יון משנת ג' אלפים ותמ"ג לבריאת עולם ומוסיף [שית] שנים שמלכו בעילם ואנו מניחין אלו ו' שנים ומחשבין משנת ג' תמ"ט והשטר כשר הוא:

דף י.

אמר רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יון בלבד ותניא [כוותיה] דרב נחמן.
אמר רבינא מתני' נמי דייקא דקתני באחד בניסן ראש השנה למלכים ותנינן נמי באחד בתשרי ראש השנה למלכים ואסיק' אלא לאו ש"מ למלכות יון ש"מ:
פיס' [יום] גינוסיא של מלכיהם פי' גנוסיא בלשון יון יום הלידה ואוקימ' אלא מאי יום גנוסיא יום שמעמידין בו את מלכם ואף על פי דלא מוקמי מלך בן מלך מיהו על ידי שאלה מוקמי כגון אנטונינוס דשאלינהו למנויי אסוירוס בריה דמלכא וקיבלו מיניה.

דף י:

קלוניא שלא תתן מס פי' גרגירה זינתה גירה מלשון הנואף דמתרגמי' גיירא.
שדר ליה כוסברתא כלומר הרוג ברתך כוס ברתא שדר ליה כרתי כלומר אם יהרגנה יכרת זרעו שדר ליה חסא כלומר אם כן חוס עליה ושבקה:
פי' נקירתא היתה מערה חפורה תחת הקרקע מבית אנטונינוס עד ביתו של רבינו הקדוש שהיה אנטונינוס בא דרך המערה בכל יום בסתר אצל רבי והיה הורג העבדים שהיו באין עמו כדי שלא יגלו הדבר לבני אדם ובעת שמצא ר' חנינא יושב לפני רבי אמר לו למה יושב לפניך ואני הזהרתיך שלא ימצא כאן אדם בעת בואי אליך אמר לו לית דין ילוד אשה כלומר מלאך הוא אמר לו אם כן יצא ישלח לנו הישן בחוץ והוא העבד ההרוג כלומר אם הוא מלאך יחיה אותו ונפק ואשכחיה דהוה קטיל בעא רחמי עליה ואחיה וכו'.
תניא לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו ותניא שמה אדום מלכיה ולא כל מלכיה [כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה] פרט לאנטונינוס וכל נשיאיה פרט לקטיעה בר שלום דהוא איגייר דההוא קיסר דהוה סאני ליהודאי ואמר לחשיבי דמלכותא מי שעלתה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר לו קטיעה בר שלום חדא דלא מצית יכלת לכולהו דכתיב כי כארבע רוחות השמים וגו' כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל ואי קטלת להני דשכיחי גבך קארו לך מלכותא קטיעא אמר ליה [מימר] שפיר קאמרת מיהו

כל מאן דזכי למלכא שדו ליה [לקמוניא] חלילא פי' לכבשן האש. פי' אילפא ספינה כי קא שאדו ליה לקמוניא אמר כל נכסיי לרבי עקיבא ולחביריו יצא ר"ע ודרש והיתה לאהרן ולבניו לאהרן מחצה ולבניו מחצה כך זה לרבי עקיבא מחצה ולחביריו מחצה יצתה ב"ק ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים קטיעה קנה עולמו בשעה אחת.
אנטונינוס שמשיה לרבי כי מת אנטונינוס אמר רבי נתפרדה חבילה. אדרכן שמשיה לרב כד מית אמר רב נתפרדה חבילתי.

דף יא.

אונקלוס בר קלוניקוס איגייר שדר קיסר גונדא דרומאי בתריה משכינהו בקראי גיירינהו הדר שדר אחריני ואמר להו לא תימרו ולא מידי אמר להו אימא לכו מילתא בעלמא ניפרא נקיט נורא לאפיפירא שהוא פחות ממנו האבוקה לפניו וכן אפיפירא לדוכסא דוכסא להגמונא הגמונא לקומא קומא הוא המלך מי נקיט אבוקה קמי חד אמרו ליה לא אמר להו והא בישראל כתיב וה' הולך לפניהם יומם וגו' יש אומה בעולם כמותם איגיור הדר שדר וכו'.
ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך שני גאים בדור אחד זה אנטונינוס ורבי שלא פסק משולחנם לא חזרת ולא קישות קישואים קטנים ולא צנון:
מתני' יום הלידה ויום המיתה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מיתה שאין בה שרפה וכו' ש"מ דשרפה חוקת עבודת כוכבים היא אי הכי הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי אנן היכי שרפי' ובחקותיהם לא תלכו ודחי' לא דכולי עלמא שרפה לאו חוקת עבודת כוכבים היא חשיבותא היא ובהא פליגי ר' מאיר סבר לא שנא מיתה שיש בה שרפה ולא שנא מיתה שאין בה שרפה חשיבא להו ופלחי בה לעבודת כוכבי' ורבנן סברי מיתה שיש בה שרפה כלומר מיתת אדם חשוב שיש בה שרפה פלחי לה לעבודת כוכבים מיתת שאר בני אדם שאין בה שרפה לא חשיבא להו ולא פלחי בה לעבודת כוכבים:
גופא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי שנאמר בשלום תמות ובמשרפות אבותיך וגו'. וכשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים ומה שורפין עליהם מיטתן וכל כלי תשמישן ומעשה ומת רבן גמליאל ושרף עליו אונקלוס בשבעים מנה צורי.
ותניא עוקרין על המלכים ואוקימ' בסוס שהיה רוכב עליו ומקשי' ובהמה טהורה אין עוקרין עליו והתניא עיקור שיש בה טריפה אסור עיקור שאין בה טרפה מותר.

דף יא:

ואיזהו עיקור שאין בה טרפה המנשר פרסותיה מן הארכובה (ולמעלה) [ולמטה] תרגמה רב פפא בעגלה המושכת בקרון והוא יושב עליו שהיא כמו הסוס שהוא רוכב עליו:
יום תגלחת זקנו והנחת בלוריתו כולהו אסור אמר רב יהודה אמר שמואל עוד אחרת יש להם והיא יום אחד לע' שנה כלו' תשלום ימי חיי האדם כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה והן ע' שנה גלות הראשונה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חיגר פי' מפני שהיה יעקב צולע על יריכו עושין אותו כמו חיגר כלומר עשו שהוא שלם כבש יעקב שהוא חיגר ורוכב על צוארו ומלבישין האדם השלם בגדי של אדם הראשון ומניחין בראשו קרקפלו של ר' ישמעאל שפשטו אותו עם עור פניו הנעימים מעל ראשו ותלו ליה מתקל ארבע זוזי פיזי ומחפין השווקים באינך פי' אבנים טובות ומכריזין ואומרים סך קירי פלסתר פלסתר בלשון יון זיוף ופי' קירי אדון ופי' סך אחי הנה אחוה דמרא זייפי כלו' זה החיגר הוא יעקב אחי אדונינו עשו הזייף שאמר אנכי עשו בכורך ולא היה הוא עשו וכו':
פיהם הכשילם באומרם דמריה זייפנא שמשמע הדברים דמרי הוא הזייפנא כו' ודברים פשוטין הן ואומרים מה הועיל יעקב שלקח הברכות במרמה הנה הברכות נתקיימו בנו ומסיימין ווי לדין כד יקום דין פי' אוי לעשו כשיקום יעקב וכו' פשוטה היא:
הני מילי כלומר אלו ששנינו במשנתינו כגון קלנדס וסטרנלא וכיוצא בהן הני ימי אידיהן של רומאי. ימי אידיהן של פרסיים איזו הן ופשיט מוסרדי ומהרקני תיריסקי (מהרוז) [מוהרין] אלו ימי אידיהן של פרסיים ימי אידיהן דארמאי:
באלא איזו הן. פי' עובדי כוכבים שבשדות ופשיט מהרקי ואקניתא כנוני ועיסרי באדר אמר [רב חנן בר רב חסדא] משום דרב ה' בתי עבודת כוכבים הן קבועין הן לעולם תמיד כל השנה פלחי להן ואלו הן בית בל בבבל בית נבו בבורסיף תרעתא שבמפוג צריפא שבאשקלון נשרא שבערביא.
כי אתא רב דימי הוסיפו עליהן נדבכה שבעכו נתברא שבעין בכי ואיכא דתני להו איפכא:
אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד וקיימא לן כוותיה ומקשי' וכי יום אידם אסור והא רב יהודה שרא לרב ברונא לזבוני חמרא ולרב גידל שרא ליה לזבוני חיטי בחגתא דטייעי הנה ביום אידם עצמו התיר להם לישא וליתן עמהן למכור ולקנות ופרקי' שאני חגתא דטייעי דלא קביעא:

מתני' עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר היתה עבודת כוכבים חוצה לה תוכה מותר:
[גמ'] ופשיט ריש לקיש היכי דמי חוצה לה כגון עטלוזה [של עזה] (ע"ז) והיא חוצה מן העיר הנקראת עזה והיא מערי פלשתים.

דף יב.

איכא דאמרי בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן עטלוזה של עזה מה היא כלו' עזה מותרת או אסורה אמר ליה לא הלכת לצור מימיך וראית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות ע"ג כירה אחת ואמרו חכמים כי קדירת ישראל מותרת ולא חשו לה כלום.
מאי לא חשו לה משום בשר נבילה ולא אמרי' דלמא אהדר אפיה ישראל ושדא ליה עובד כוכבים בשר נבילה בקדירה דכוותה הכא נמי לא חשו לה חכמים בדמים הנמצאים ביד בני עזה משום דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים ולא אמרי' דלמא בן עטלוזה יהבינהו ליה ולמה דימה לו הדבר לצור שכך היו דירתם ישראל ועובד כוכבים והיו מבשלין יחדו.
רבא אמר לא חשו להן חכמים משום בישולי עובדי כוכבים דכוותה הכא לא חשו להן משום יום אידם כלומר כשם שכל אחד ואחד מבשל קדירתו כך כל אחד מקום שיש בו עבודת כוכבים הוא יום אידו:
רבה בר עולא אמר לא חשו להם חכמים משום צינורא פי' שמא ניתזה צינורא מפי העובד כוכבים ונפלה בקדירה של ישראל דכוותה הכא נמי לא חשו להן חכמים משום לפני אידיהן הואיל ואין העבודת כוכבים עצמה בתוך עזה אבל ביום אידם עצמו אסורה אפילו עזה:
פיס' מהו לילך לשם פי' שלא לשם משא ומתן אלא (לע"ז) [לעבור] מתוכו למקום אחר בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור. אבל אם מן הדרך ההוא הוא הולך גם למקום אחר מותר כו'.
ת"ר ישב לו קוץ בפני עבודת כוכבים לא ישחה ויטלנו מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה כמשתחוה מותר וכן אם נתפזרו לו מעות בפני עבודת כוכבים לא ישוח ויטלם מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים ואם אינו נראה כמשתחוה מותר.
מעיין המושך מים בפני עבודת כוכבים לא ישחה וישתה מפני שנראה כמשתחוה לעבודת כוכבים וכן פרצופות המקלחין מים בכרכין לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים.

וצריכין דאי תנא קוץ וכו' ופשוטה היא.

דף יב:

כיוצא בו לא יניח פיו על גבי הסילון המושך מן הנהר או מן הבורות וישתה מפני סכנת ערקא פי' שלא יבלע עלוקה של מים שהיא סכנה דאמר ר' חנינא הבולע נימא של מים מותר לחמם לו חמין בשבת ומעשה באחד שבלע נימא של מים התיר לו ר' נחמיה לחמם לו חמין בשבת ואדהכי והכי כלומר עד שיחמם לו חמין יגמע חלא שמועיל לו.
אמר רב אידי בר אבין מאן דבלע זיבורא לא חיי מיהו נישקיוה רביעתא דחלא שמגז. פי' חזק אפשר דחיי עד דמפקיד על ביתו:
ת"ר לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה שברירי:
מתני' עיר שיש בה עבודת כוכבים והיו בה חנויות מעוטרות כו' מעשה היה בבית שאן ואמרו חכמים המעוטרות אסורות ושאין מעוטרות מותרות:

דף יג.

[גמ'] ורבי יוחנן אמר מעוטרות בוורד ובהדס אסורות קל וחומר אם הן מעוטרות בפירות. דזה הנהנה מן הריח אסור המהנה לעבודת כוכבים שקונה מן הפירות לא כל שכן שאסור.
מיתיבי רבי נתן אומר יום שעבודת כוכבים מנחת בו המכס מכריזין ואומרים כל מי שיטול עטרה ויניחה בראשו ובראש חמורו יניחו לו המכס יהודי הנמצא שם מה יעשה יניח נמצא נהנה המכס לא יניח אלא יתן המכס נמצא מהנה לעבודת כוכבים מיכן אמרו הנושא והנותן ביריד של עבודת כוכבים אם קנה בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח איזהו הוא עיקור מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה קתני מיהת יניח נמצא מהנה. קשיא לריש לקיש דאמר מעוטרות בוורד ובהדס בלבד הוא דאסורין שנהנה מהן אבל מעוטרות בפירות אע"ג שמהנה מותר ופריק רב שישא בריה דרב אידי קסבר ריש לקיש פליגי רבנן עליה דרבי נתן והוא דאמר כרבנן. ומקשי' מכלל דר' יוחנן סבר רבנן לא פליגי על ר' נתן והתניא הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים וכותב ומעלה בערכאותיהן מפני שהוא כמציל מידם ואם היה כהן מטמא בחוצה לארץ לדון ולערער עמהן ומטמא נמי בבית הפרס דרבנן ומטמא ללמוד תורה ולישא אשה א"ר יהודה אימתי

בזמן שאינו מוצא ללמוד תורה בארץ ישראל בטהרה אבל בזמן שמוצא לא יטמא רבי יוסי אומר אף בזמן שמוצא ללמוד תורה בארץ יצא ויטמא לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד ומעשה ביוסף הכהן שיצא אחר רבו לצידן.
ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי. קתני מיהת הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחין מהן בהמה וכו' אלמא פליגי ופריק רבי יוחנן לעולם לא פליגי והא דרבי נתן בלוקח מן התגר דשקלי מיניה מכסא והא דקתני דליתי מהני לעבודת כוכבים:
ומקשי' אהא דתניא בהמה תעקר והא איכא צער בעלי חיים ופרקי' שאני הכא דרחמנא [אמר] (דכתיב) את סוסיהם תעקר.
איזהו עיקור מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה. איני דעיקור בנישור הוא ורמינהו אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך או החרים בהמה תיעקר ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה. פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכל מתכות יוליכם לים המלח. ופריק אביי לעולם העיקור בנישור הוא אבל קדשים שאני מפני מה אינו מנשר פרסותיה משום בזיון קדשים אלא נועל דלת בפניה. ואמרי' נשחטיה ונקבריה ודחי' חיישינן דלמא אכיל ליה ואתי לידי תקלה. ונשוייה גיסטרא פי' גיסטרא חותכה לשנים חציה נופלת לכאן וחציה נופלת לכאן כלומר שיחתכנה לשנים ונעשית נבילה ואינו בא לידי תקלה. ודחי אביי אסור לעשות כן בקדשים דכתיב ונתצתם את מזבחותם וניתוץ זה הריסה שמשליך אבניו אילך ואילך וכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם כלומר כל דבר שהוא לה' לא תעשה בו כעין הריסה.

דף יג:

רבא אמר מפני מה אינו מנשר בקדשים מפני שהוא כמטיל מום בקדש.
בעל מום דאע"ג דלא חזי להקרבה לדמי מיהא חזי לאפוקי האי דאקדיש דלא חזי לגופיה ולא לדמיה.
אמר ליה ר' יונה לר' אילעא קתני בהמה תעקר עבד עובד כוכבים מאי אמר ליה מאי קמיבעיא לך והתניא העובדי כוכבים והרועי בהמה דקה לא מעלין אותם מן הבור ולא מורידין מכלל שאפילו עבד עובד כוכבים אם קנאו ביריד אינו חייב לאבדו בידים:
הא דתניא לוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות אסקה רב אשי משום מעוטינהו הוא דשרי ולא שנא עבד עובד כוכבים ולא שנא עבד ישראל.

ביום אידו ר' ירמיה זבן פיתא ואמרי לה ביתא ותרוייהו מבעל הבית זבני ולא שקלי מינייהו מיכסא וכל חד אמר חבראי מתגר זבן לפיכך אמר ליה כל חד לחבריה יתמא עבד רבך הכי שקנה מתגר כאשר קנית אתה:

אמר ר' אבא בריה דר' חייא אילמלא היה ר' יוחנן האידנא דשקלי מיכסא אפילו מבעלי בתים הוה אסיר. אי הכי ר' יעקב ור' ירמיה היכי זבני ופרקי' מבעל הבית שאינו קבוע זבון דלא שקלי מינייהו מידי:

מתני' אלו דברים אסורין למכור לעובד כוכבים איסטרובולין כו' פי' פירי דארזא. בנות שוח מין תאנים לבנים בפטוטרותיהן בעוקציהן מפני שמקריבין אותו דורון לעבודת כוכבים. לבונה פירוש לבונה זכה אסור למכור לעובדי כוכבים מפני שמקטירין אותה לעבודת כוכבים:

דף יד.

תנא מכולן מוכרין להן חבילה פי' לסחורה וכמה היא חבילה פירש ר' יהודה בן בתירא אין חבילה פחותה משלשת מנין.

ומקשי' דילמא אזיל האי תגרא דזבן שלשת מנין ומזבין לאחריני ומקטרי ופרקי' כי מפקדינן משום ולפני עור לא תתן מכשול דלא למיזבן להנהו דמקטרי אבל לפני דלפני לא מפקדינן:

ותרנגול לבן. אוקימנא בזמן שאומר העובד כוכבים מי מוכר לי תרנגול לבן אבל אם אמר לבנים או שחורים בכלל ואפי' אמר תרנגול לבן זה מוכרין לו.

תניא נמי הכי אמר ר' יהודה בזמן שאמר לו תרנגול לבן אבל אמר זה וזה מותר ואפי' אמר תרנגול לבן זה. ואם יש לו חולה בתוך ביתו מותר. ועובד כוכבים שעשה משתה לבנו מותר. ומי שרי והתניא עובד כוכבים שעשה משתה לבנו אותו היום ואותו האיש אסור ופריק ר' נחמן בריה דרב משרשיא בטווזיג.

דף יד:

ומקשי' ממתני' דתנן ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור מאי לאו סתמן דקאמר מאן מזבן חיטי ופירושן בדאמר מאן מזבן חיטי חיורתא מכלל דתרנגול אפילו בסתמא אסור.

ופרקי' לא לעולם סתמן דקאמר חיטי חיורתא פירושן דקאמר חיטי לעבודת כוכבים ופירושן איצטריך ליה סד"א האי גברא לאו לעבודת כוכבים בעי להו להנהו חיטי אלא מיבק הוא דאביק בעבודת כוכבים כלומר אוהבה הרבה ודבוק באהבת עבודת כוכבים

וסבר כי היכי דאביק בה הוא הכי אביקי בה אחריני וכיון דשמעי דלעבודת כוכבים בעינא לה יהבי לי קמ"ל.
בעי רב אשי אם אומר העובד כוכבים תרנגול לבן קטוע למי מהו למכור לו תרנגול לבן שלם וכו' ועלתה בתיקו.
ר"מ אומר אף דקל טב חצב ונקלבס אסור למכור לעובד כוכבים א"ל רב חסדא לאבימי גמירי דעבודת כוכבים שהיה שונה אותה אברהם ת' פירקי הות ואנן ה' פירקי תנן ולא ידעי' מאי דקתני ר' מאיר דקל טב אסור לזבוני לעובדי כוכבים הא דקל ביש מזבנינן והתנן אין מוכרין להן במחובר לקרקע ואמר ליה אבימי מאי דקל טב לאו דקל טב דוקא אלא פירות דקל טב משום דאמרינן דלמא לעבודת כוכבים בעי להו אבל גופיה דדקל אפי' דקל ביש אסור למכור לעובד כוכבים חצב קשבא נקלבס קורייטי ולא ברירא לן לא זה ולא זה:
מתני' מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובדי כוכבים מוכרין כו':
[גמ'] למימרא דבמנהג תליא מילתא היכא דנהוג לזבוני להו שרי והיכא דלא נהוג אסור ורמינהי אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שחשודין על הבהמה פי' רובעין הבהמה ואיך זבנינן להו ועברינן על ולפני עור לא תתן מכשול.

דף טו.

ופרקי' כיון דזבנה לא רבעה דאמרי משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו [שלא] תיעקר ואינו רובעה:
פיס' ובכ"מ אין מוכרין להם בהמה גסה. מאי טעמא נהי דלרביעה לא חיישי' עביד בה מלאכה בשבת והתורה אמרה למען ינוח שורך וגו' ואמרינן מכדי לא אזהר רחמנא הנחה אלא בבהמתו של ישראל אבל עובד כוכבים כיון דזבנה קנייה בהמת עובד כוכבים היא ליעביד בה מאי דבעי ודחי' גזרי' מכירה אטו שכירות ואטו שאלה דבהמת ישראל היא. ומקשי' שכירות ושאלה נמי כל ימי שכירותה וכל ימי שאילתה כמכורה היא וקנאה עובד כוכבים אלא גזירה משום נסיוני פי' מכרה לו על מנת שינסה אותה ואם לא תישר בעיניו יחזירנה לו חיישי' דלמא אתי במעלי שבתא סמוך לשקיעת החמה וא"ל עובד כוכבים לישראל תא נסייה ושמעה לקליה ואזלה מחמתיה ונמצא כמחמר בשבת ואסור. ומקשי' ושכירות מי קניא והתנן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס עבודת כוכבים לתוכה ואי ס"ד שכירות קנייה עובד כוכבים כי קא מעייל בביתיה קא מעייל. ותוב תנן כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שחייב במזונותיה לא

יאכילנה כרשיני תרומה ואי ס"ד קנייה אמאי לא יאכילנה כרשיני תרומה פרה דידיה היא ונדחה הא סברא דשכירות קנייה ואמרינן השתא דאמרת שכירות לא קנייה גזירה מכירה אטו שאלה אטו שכירות אטו נסיוני:

רב אחאי שרא לזבוני חמרא אגב ספסירא. אמר מאי איכא למיחש אי משום נסיוני הא לא ידעה ליה לקליה דאזלא מחמתיה אי משום שאלה ושכירו' ספסירא כיון דלפי שעתיה הוא מזבין לא מושיל ולא מוגר ועוד משום דלא נגלו מומי דבהמה:

ירושל' עבר ומכר קונסין אותו כשם שקונסין להלכה כך קונסין למנהג. חד בר נש זבן גמלא. אתא עובדא קמי ריש לקיש וקנסיה בדי פלא בגין דיחזיר גמלא. אמר ר' בון לסרסור קנס והוון צווחין לבריה ברא דמסרסר לארמאי:

דף טו:

רב הונא זבן פרה לעובד כוכבים א"ל רב חסדא מאי [טעמא] עבד מר הכי אמר ליה אימור לשחיטה קנאה דתנן בית שמאי אומר' לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית ובית הלל מתירין מפני שיכול לומר לשחיטה מכרתיה.

אמר רבה מי דמי התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשנה שביעית. הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת.

אמר ליה אביי וכל היכא דמצווה אסור והתנן בית שמאי אומר' לא ימכור אדם שדהו נירה בשביעית ובית הלל מתירין מפני שיכול להובירה.

מתקיף לה רב אשי וכל היכא דאין אדם מצווה שרי והרי כלים דאין אדם מצווה על שביתת כלים בשביעית ותנן אלו הן כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית המחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר אלא אמר רב אשי כל היכא דאיכא למיתלא תלינן ואע"ג דמצווה היכא דליכא למיתלא לא תלינן ואע"ג דאינו מצווה:

רבא זבין חמרא לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים אמר ליה אביי מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה אנא לישראל זבני אמר ליה והא חשוד הוא ואזיל זבין לעובד כוכבים. אמר ליה וכי לעובד כוכבים מזבין לעולם ואינו מזבן לישראל.

איתיביה אביי מקום שנהגו למכור בהמה דקה לכותים מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין מאי טעמא אין מוכרין לכותים לאו משום דחשידי למכור לעובד כוכבים וכי תימא משום דחשידי ארביעה והתניא אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים וכו' אבל מעמידין בהמה בפונדקאות של כותים זכרים אצל נקבות ונקבות אצל

זכרים ואין צריך לומר זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות ומוסרין בהמה לרועה שלהן ומתייחדין עמהן ומתלוין עמהן ומוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות.
אלמא כותים לא חשידי ארביעה אלא מאי טעמא מקום שנהגו שלא למכור לכותים בהמה דקה אין מוכרין להן דחיישינן דלמא מזבני אינהו לעובדי כוכבים.
ועוד תניא אין מוכרין להם כלי זיין ואין משחיזין להן זיין ואין מוכרין להן סכין ולא קולרין ולא כבלין ולא שלשלאות של ברזל אחד עובד כוכבים ואחד כותי וכי תימא ישראל אפשר דעביד תשובה כותי לא עביד תשובה והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כדרך שאסור למכור לעובד כוכבים כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים רהט רבא בתריה דההוא ישראל החשוד תלתא פרסי בחלא כדי לאהדורי ההוא חמרא דזבין ליה ולא אדרכיה.
וכן אסור למכור ללסטים ישראל זיין וכלי זיין ואע"ג דלא חשיד למיקטל אלא משמטא בעלמא דזימנין דעביד לאצולי נפשיה מקטלא.

דף טז.

ת"ר אין מוכרין להן תריסין. ויש אומרים מוכרין להן תריסין. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכתא כיש אומרים מאי טעמא דכי שלים זינייהו מיערק ערקי. (הא דאמרו אין מוכרין להן תריסין ויש אומרים מוכרין להן תריסין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכתא כיש אומרים). מ"ט עשתות של ברזל אוקימנא בפרזלא הינדואה. והאידנא דמזבנינן לפרסאי משום דאגנו עילוואן. וכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה עגלים וסייחין שלמין ושבורין.
בן בתירא מתיר בסוס. תניא בן בתירא מתיר מפני שעושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת. פי' רוכב עליו בלבד אבל אינו חורש עמו ולא מלאכה אחרת כיוצא בה ואע"ג דר' יהודה אוסר למכור סוס לעובד כוכבים מפני שני דברים אחד שהורג בסיחופיה פי' בידיו ושיניו [ועוד] כשמזקין מטחינו בריחים:
ירושלמי כשמזקין כודנו בריחים הא אמר ר' יוחנן הלכה כבן בתירא ור' יהודה מתיר בשבורה שאינה יכולה להתרפאות ולחיות.
הא דאמר רב יהודה אמר שמואל של בית ר' היו מקריבין שור של פטם ביום אידם. פי' זה שאמר מקריבין מנחה היו נותנין לבית קיסר מלשון תרגום מנחה תקרובתא אבל לא להקרבה לעבודת כוכבים ח"ו. ואעפ"כ חסר ד' רבוון כלומר נתן שוחד כדי שלא יהיו מקריבין ומדרינין אותו ביום אידם עצמו אלא למחר. ועוד השחיד שלא להדרינו להן חי

אלא שחוט. ואסיק' ביקש רבי לבטל הדבר ועשה מעט מעט. בשנה אחת ביטל מלשלחו להן ביום אידם אלא למחר ובשנה אחרת ביטל מלשלחו חי אלא שחוט ובשנה אחרת ביטלו לגמרי:

אמר רב אשי אמר לי זבידא בר תורא דמפטמינן ליה ומשהינן ועביד מלאכה כתרי תורי: מתני' אין מוכרין להן דובין ואריות ולא כל דבר שיש בו ניזקא לרבים.

אמר רב חנן בר רבא אמר רב חיה גסה הרי היא אסורה לפירכוס כבהמה דקה אבל לא למכירה לעובד כוכבים ואני אומר אף למכירה מקום שנהגו למכור מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין להן:

[גמ'] ומקשי' אין מוכרין להן דובין ואריות מפני שיש בהן נזק לרבים כלומר מזיקין לרבים.

הא חיה גסה שאינה מזקת שרי ופריק רבא בר עולא מתני' דדייקת מינה הא חיה שאינה מזקת לרבים שרי בארי שבור ואליבא דרבי יהודה דתנינן במתני' רבי יהודה מתיר בשבורה.

דף טז:

מר בר רב אשי אמר סתם ארי שבור הוא אצל מלאכה כלומר מאי טעמא פרקת שבור דלאו בר מיעבד מלאכה הוא אפי' שלם הרי אינו עשוי למלאכה לא לחרוש ולא לטחון ודחינן תוב ומאן לימא דארי חיה גסה הוא דלמא חיה דקה הוא ומשום דאית ביה ניזקא אסיר הא לית ביה ניזקא שרי איני והתניא כשם שאין מוכרין להם בהמה גסה כך אין מוכרין להן חיה גסה.

ואפי' במקום שמוכרין להן בהמה דקה חיה דקה אין מוכרין להן. ועלתה בתיובתא.

רבינא רמי מתני' אברייתא ומשני בארי שבור ואליבא דר' יהודה דמתיר בשבורה רב אשי דייק מתני' ומותיב תיובתא ופשוטות הן וחיה גסה מיהת מאי מלאכה עבדה ופשטנא דטחני בהו בערודי בבית הריחים:

פיס' אין בונין עמהם בסילקי וגרדון פי' גרדון בלשון יון בית המשפט אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן שלש בסילקאות הן של מרחצאות ושל אוצרות מותר לישראל לבנות בהן של מלכי עובדי כוכבים אסור וסימן לאסור מלכיהם בזיקים כלומר של מלכים אסור רבה אמר הללו כולן מותר ולא תימא במתני' אין בונין עמהן בסילקי וגרדון פי' אמרו עליו שמודה בשתי רשויות ודברים כיוצא בהן:

אמר לו אותו הגמון זקן שכמותך יתעסק בדברים בטילין הללו אמר לו נאמן [עלי] הדיין כסבור אותו הגמון עליו הוא אומר כלומר האמינו על עצמו והוא לא נתכוין אלא כנגד אלהינו שבשמים אמר לו הואיל וכך שהאמנתי עליך דימוס פטור אתה פי' בשבועה ואסיק' מפני שאמר לפניו יעקב איש כפר סכניא (נמחקין כמו ד' תיבות) אתנן זונה ומחיר כלב אסורין לקרבן אבל לעשות מהן בית הכסא לכהן גדול שרי.

דף יז.

ממקום טנופת באו ולמקום טנופת חזרו כדכתיב מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו והודה לו על דבר זה בשביל שנתיישר בעיניו ונהנה ממנו ונתפש על זה ואמר עברתי על מה שכתוב הרחק מעליה דרכך זו המינות והרשות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה צריך להתרחק מפתח זונה ד' אמות:

ר' פדת הוה אמר לא אסרה תורה אלא גילוי עריות בלבד שנא' איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה:

עולא הוה מנשק לאחוותיה אבי ידיהו. ופליגא דידיה אדידיה דהא הוא דאמר אפי' שום קריבה בעולם אסור משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב:

לעלוקה שתי בנות זו המינות והרשות כל באיה לא ישובון כל באי במינות לא ישובון ואם ישובו לא ישיגו אורחות חיים:

למימרא דכל דהדר ממינות מיית ואסיק' הני מילי ממינות אבל עוברי עבירה כגון ההיא דאתאי קמיה דרב חסדא ואמרה ליה בנה קטן מבנה גדול כלומר בא עליה בנה הגדול ונתעברה ממנו וילדה בנה קטן וכיוצא בה עוברי עבירה אם ישובו שיחיו:

למימרא דהחוזר מן העבירות יחיה והרי אלעזר בן דורדיא שלא הניח זונה בעולם כו' בשעת הרגל דבר שמע הוו אומרין אלעזר אינו מתקבל בתשובה כו' והיה נושא ונותן בדעתו אם אתחנן לשמים שיבקשו עלי רחמים הם צריכין שיבקשו אחרים רחמים עליהם שכתוב כך וכך וכן כולם עד אין הדבר תלוי אלא בתשובה מיד חזר בתשובה והניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר' אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת כגון זה ולא דיו שנמחלו עונותיו אלא שקראוהו רבי מן השמים. והא אלעזר זה בעבירה הוה דביק וכיון דהדר ביה מית.

ופרקי' התם כיון דהוה אדיק בעבירה טובא כי מינות דמי:

דף יז:

ר' חנינא ור' יונתן הוו אזלי לאורחא מטו לפרשת דרכים חדא פצי לבית עבודת כוכבים וחדא לבי זונות אמרו ניזיל בהאי דמיפצלא בבי זונות וניכפייה ליצרין ונקבל אגרא שנא' מזמה תשמור עליך מדבר זמה התורה תשמור עליך אבל עבודת כוכבים נכיס יצריה:

ת"ר כשנתפש ר' אלעזר בן פרטא ור' חנניה בן תרדיון למינות אמר ר' אלעזר בן פרטא לר' חנניה אשריך שנתפשת על דבר אחד אוי לי שנתפשתי על ה' דברים השיבו אתה נתפשת על ה' דברים ואתה ניצול שאתה נתעסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני נתעסקתי בתורה בלבד וכדרב דאמר כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא כהן מורה וללא תורה מאי ללא תורה כל העוסק בתורה בלבד ואינו מתעסק במצות וגם להוציא הדין לאמיתו וההוראה כתקנה כאילו גם תורה אין לו:

ומקשי' ורבי חנניה בן תרדיון לא נתעסק בג"ח והתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אל יתן אדם מעותיו בקופה אלא אם כן ממונה עליה כר' חנניה בן תרדיון ופרקינן אין ודאי הימוני הוה מהימן ואע"ג דהוה עביד חסדים כדתניא מעות של פורים נתחלפו לו במעות של צדקה וחילקם לעניים ונתן אחרים למעות פורים כמו שהיה ראוי לאדם עשיר כמותו לעשות לא עשה.

אתיוהו לרבי אלעזר בן פרטא אמרו לו מאי טעמא תנית וגנבת. כלומר חכם שונה וגנב. אמר להו דרך בני ישראל או סופר או בעל סייף שניהם באיש אחד אין נמצאין וכיון שאני בעל סייף (גם) איני חכם שונה אמרו לו והלא קוראין אותך רבי אמר להן גדול שבאורגים אני ולפיכך קורין אותי רבי של אורגים הביאו לפניו שתי פקעיות של מטוה אמרו לו איזו של שתי ואיזו של ערב נעשה לו נס ופרחה וישבה לה זיבורית נקבה על פקעת דערבא וזיבורא על של שתי אמר הא דשתיא הא דערבא:

בי אבידן. פי' לשכה בבית עבודת כוכבים שלהן ומתקבצין שם כל בעלי חכמה ודנין בדברי חכמה עוד אמרו לו למה שיחררת עבדך בדתן של ישראל. פי' פתקוהו בד' מאה פרסי שדרוהו פרוונקא במקום רחוק ת' פרסי. אתיוהו לר' חנניה בן תרדיון אמרו ליה אמאי עסקת באורייתא אמר להו כאשר צוני ה' אלהי גזרו עליו שריפה בעונש שהיה הוגה את השם באותיותיו בפרהסיא.

דף יח.

שכל ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב ואע"ג דהוא להתלמד עבד וכתיב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות הוה ליה להגות בצינעה.
וגזרו על אשתו הריגה נענשה משום דלא מחיא ביה שכל מי שיש בידו למחות ואינו ממחה נתפש.
ונענשה בתו לישב בקובה דא"ר יוחנן פעם אחת עברה בין גדולי רומי ואמרו כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו מיד דיקדקה בפסיעותיה והיינו דכתיב עון עקבי יסובני עון שאדם דש בעקיביו סובבין אותו ליום הדין. בשעת הוצאתן פתחו [כל] א' ואמ' הוא אמר הצור תמים פעלו וגו' אשתו אמרה אל אמונה ואין עול בתו אמרה גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי (איש) [בני] האדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו:
כרכוהו בס"ת שהיה קורא בו והקיפוהו חבילי זמורות והציתו בהן את האור כו':
ברוריה דביתהו דר' מאיר ברתיה דר' חנניא בן תרדיון הואי אמ' ליה לבעלה זילא בי מילתא דיתבה אחתי בקובה של זונות שקל תרקבא דדינרי ואזיל. פי' דישתנא נידה:

דף יח:

נפיש טובא כלומר הדם שותת ויורד עליה הרבה ואינה יכולה ליטהר כו' עד קם ר' מאיר ערק לבבל איכ' דאמרי מהאי מעשה איכא דאמרי ממעשה דברוריה:
ת"ר ההולך לאצטדין ולכרקום וראה הנחש והחברים בוקיון מוקיון מוליון לוליון סגולרין וסגולריון ה"ז מושב לצים איני והתניא הולכין לאצטדינין מפני שאם יפול ישראל בידם ובאין להורגו צווח ומצילו ולכרקום משום יישוב מדינה ובלבד שלא יתחשב עמהן כו' ואסיקנא כתנאי דתניא אין הולכין לאצטדינין מפני שהן שופכי דמים ר' נתן מתיר מפני שני דברים אחד שצווח ומציל וא' שאם יהרגוהו יעיד שמת להשיא את אשתו:
ת"ר אין הולכין לתיאטריות ולקרקסאות מקום שמזבלין אסור משום לצים רב חכמ' וסוגיין המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם ומזונותיו מתמעטין ונופל בגיהנם וכן המתייהר וגורם כלייה לעולם:
אשרי האיש וגו'. מכאן אמרו אם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישב ואם ישב סופו ללוץ ועליו הכתוב אומר אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא:
פי' בקניגיון בלשון יון מקום הצייד:
יכול כיון שלא הלך בכל אלו יגרה בשינה. ת"ל כי אם בתורת ה' חפצו:

דף יט.

אשרי האיש. זה אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי הפלגה שרשעים היו ובדרך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצים.
אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש.
במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'.
כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם קורא אלא מה שלבו חפץ:
כל העוסק בתורה הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו. אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו [ולבסוף נקראת על שמו שנאמר] ובתורתו יהגה:
לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה.
ואמר רבא ליגרוס איניש אע"ג דשוכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה.
שתה מים מבורך בתחלה מבור ואחרי כן נוזלים מבאר שנובעת מים חיים.
הון מהבל ימעט אם עושה אדם תורתו חבילות חבילו' מתמעטת כלומר שוכח ואם קובץ על יד על יד ירבה. והיינו דכתיב לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כנפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שתיישב בלבו אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה.
והיה כעץ שתול שמשלח שרשים וענפים ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

דף יט:

[לעולם] ישלש אדם כל יום ויום שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד.
אשר פריו יתן בעתו אמר רבא אם פריו יתן בעתו כלומר בעת שהגיע להוראה ועלהו לא יבול אלא מתקיים ואם לאו עליו הכתוב אומר על המלמד שלא הגיע ללמד ועל הלמד ממנו לא כן הרשעים כי אם כמוץ וגו' והיינו דאמר רב מאי דכתיב כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. ומתי הגעתו בהוראה א"ר זירא מבן מ' שנה ולמעלה כלומר ישב ראש ישיבה ומת בן מ' שנה כבר פירשנוהו ביבמות ובראש השנה ופרקי' בימי רבה בר נחמני לא הוה עדיף מיניה אלא חכמי דורו כולן שוין הן לו לפיכך הורה.

ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה וליכא עדיף מיניה ואינו מורה:
מנין שאפי' שיחת חכמים צריכה תלמוד שנאמר ועלהו לא יבול ומצאנו שנקראו האילנות שיחים שנאמר וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ:
כתיב בתורה ובנביאים ובכתובים כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין בתורה שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו וגו' בנביאים לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו' כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל [בכתובים] דכתיב וכל אשר יעשה יצליח
מי האיש החפץ חיים וגו' סור מרע ועשה טוב והתעסק בתורה שנקרא לקח טוב:
מתני' [פיסקא] הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנותה:
א"ר אלעזר אם בנה שכרו מותר. פשיטא. הכיפה משמשי עבודת כוכבים היא ומשמשי עבודת כוכבים בין לר' ישמעאל בין לר"ע אינן אסורין אלא עד שיעבדו דהא ר' ישמעאל ור"ע לא נחלקו אלא בעבודת כוכבים אבל במשמשי עבודת כוכבים דברי הכל עד שיעבדו חלוקת ר' ישמעאל ור"ע בפ' ר' ישמעאל אומר שלש אבנים (דף נא ע"ב) ופריק ר' ירמיה לא נצרכה להא דר"א אלא בשכירות עבודת כוכבים עצמה ודחי' ליה הניחא לר"ע איצטריך אלא לר' ישמעאל דאמר עבודת כוכבים דעובד כוכבים אינה אסורה אלא משתיעבד פשיטא ופרקי' לא נצרכה אלא למכוש אחרון כלומר אימת נקראת עבודת כוכבים במכוש אחרון בשעת גמר מלאכה ההוא מכוש אחרון לית ביה שו"פ אלמא קסבר ר"א ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וכל שכירות קודם שתהיה עבודת כוכבים מותרת:
ראינו לגאון זצ"ל שאמר מותר לישראל להשכיר לעובד כוכבים בין פונדק בין חנות ובין חצר ובין ספינה והעובד כוכבים מפליג בה בשבת הני כולהו שריאן ואפי' בא"י דכבר פסיקא הלכתא כר' יוסי וכ"ש בשאר ארצות וליכא למיחש אלא במרחץ בלבד ולא בכל מרחץ אלא במרחץ הקרואה על שם ישראל ומפני מראית העין אסור ולא משום שביתה דלית שביתת כלים אלא לבית שמאי ואינה הלכה ואם יש לישראל דירה ובתוכה מרחץ שאין רוחצין בה אלא שוכני הדירה בלבד מותר להשכירה לעובד כוכבים:

דף כ.

מתני' אין מוכרין להן במחובר לקרקע: [גמ'] מנא לן שנאמר לא תחנם ש"מ לא תתן להם חנייה בקרקע וש"מ לא תתן להם חן. אסור לישראל לומר עובד כוכבים זה נאה הוא או עובדת כוכבים אבל נזדמן לו בקרן זוית שלא במתכוין וראה ורוצה לאודיי ולומר ברוך שככה לו בעולמו כדרך שאומר על האילנות שפיר דמי. אבל לתת לעובד כוכבים מתנה

בחנם תנאי היא ור' מאיר מתיר ור' יהודה אוסר דתניא לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך וגו' אחד הגר ואחד העובד כוכבי' בין במכירה בין בנתינה.
ר"י אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה כדכתיב או מכור לנכרי:

דף כ:

ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו בפנויה באשת איש ואפילו מכוערת ולא בבגדי אשה צבועים ולא בחיה ובבהמה ובעוף ולא בחזירים ולא בחמורין בשעה שנזקקין זה לזה ואפי' מלא עינים כמלאך המות שמלאך המות מלא עינים הוא ובשעת פטירת האדם עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו וכיון שרואה החולה מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות:
בגדי אשה צבעונין. אפילו שטוחין או מונחין על הכותל והוא שמכיר האשה והני מילי בישנים אבל בחדשים לא ובחדשים מיהא יהבינן להו לאומנים דאמרי' טריד בעבידתיה וכדרב יהודה דאמר מין במינו מותר להכניס כמכחול בשפופרת.
ההיא טיפה דזריק לה מלאך המות בפי החולה מחתכה להו לסימנין וממנה מסריח והרוצה שלא להסריח מתו יהפכנו על פניו:
ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה מיכן א"ר פנחס בן יאיר זהירות מביאה לידי זריזות וזריזות לידי נקיות ונקיות לידי פרישות כו'.
ענוה גדולה מכולם שנ' יען משח ה' אותי לבשר ענוים וגו' לבשר חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולם:
פיס' ר' יהודה אומר מוכר על מנת לקוץ וקוצץ וכן קמה על מנת לקצור וקוצר.
ושחת על מנת לגזוז וגוזז ר"מ אומר אינו מוכר לו אלא אילן קצוץ וקמה קצורה ושחת גזוזה וצריכא כו' וכן בהמה על מנת לשחוט ושוחט דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אינו מוכר לו אלא שחוטה:
מתני' אין משכירין להם בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות:

דף כא.

[גמ'] גזרי' שכירות אטו מכירה ואמרי' מאי עילויה דשדות מן הבתים אילימא משום דאית בשדות תרתי איסורי חדא דיהבת להו חנייה בקרקע וחדא דקא מפקעת להו מן המעשר בתים נמי הא איכא [חנייה] בקרקע ופקיעת מזוזה ופרקי' מזוזה חובת הדר הוא.

בסוריא משכירין בתים לעובדי כוכבים אבל לא שדות אוקימנא קסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש אע"ג דדוד הוא דכבשינהו ארץ ישראל היא שדות דאית בהו [תרי] איסורי כדאמרן גזרי' שכירות אטו מכירה בתים דלית בהו אלא משום חנייה בקרקע בלבד לא גזרו שכירות אטו מכירה. בחוצה לארץ מוכרין בתים כו' ר' יוסי אומר אף בארץ ישראל משכירין להם בתים ובסורי' מוכרין להם בתים ומשכירין שדות ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו לר' יוסי שדות בא"י דאית בהו תרתי גזור רבנן שכירות אטו מכירה בתים לא גזרו בהו בשכירות בסוריא קסבר ר' יוסי כיבוש דיחיד לאו שמיה כיבוש ואינו א"י מכירת בתים דליכא אלא חדא ושכירות שדות אע"ג דאיכא תרתי לא גזור רבנן ולא גזור אלא מכירת שדות בסורי' בלבד:

ובחו"ל מוכרין להן אלו ואלו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ובלבד שלא יעשם שכונה.

תנא אין שכונה פחותה מג' בני אדם וניחוש דלמא האי דזבנת ליה אזיל ומזבין לאחרים והוו להו שכונה ופרקי' לפני עור לא תתן מכשול מפקדינן לפני דלפני לא מפקדינן:

[פיסקא] אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכה עבודת כוכבים וכתיב לא תביא תועבה אל תוך ביתך מכלל דאיכא דוכתא דאין משכירין להם בתים:

דף כא:

וסתמא כר' מאיר דאי ר' יוסי האמר אף בא"י עצמה משכירין להן בתים:

בכ"מ לא ישכיר (עצמו) [לו] לא מרחץ מפני שנקראת על שמו ועובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבתות וימים טובים ושדהו לעובד כוכבים אמאי שרי דאמרי אינהו דחזו ליה דעביד מלאכה בשדה של ישראל אימר אריסותא קעביד ופורני וריחיים נמי אמרי אריסותא קא עביד. נימא במרחץ נמי הכי אמרי מרחץ לאריסותא לא עבדי:

דף כב.

הנהו מוריקאי דעובד כוכבים מלקט ונקיט בשבתא וישראל נקיט בחד בשבתא אתו לקמיה דרבא שרא להו ואותביה רבינא ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך אתה בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו מעיקרא על מנת שיום השבת לעובד כוכבים ויום אחד בשבת לישראל שרי ואם באו לחשבון פי' שיאמר אחד לחבירו לקחת אתה בשבת כך וכך כספים ואני לא לקחתי

בחול אלא פחות מרוק לי וכן אם אמר העובד כוכבים לישראל כעניין הזה אסור ואינו מותר אלא אם התנו מעיקרא מה שיזדמן בשבת הרי הוא לעובד כוכבים בין רב בין מעט וכן בחול לישראל.
איכסיף רבא לסוף איגלאי מילתא דהתנו מעיקרא הוו ושפיר שרא להו רבא.
רב גביהה מבי כתיל אמר שתלאי דערלה הוו עובד כוכבים אכל שני ערלה וישראל אכל שני דהיתירא כו'.
איבעיא להו אם התנו מעיקרא מותר סתמא מאי ולא איפשיטא ועבדי' ביה לחומרא דאיסורא דאורייתא היא:
ירושל' הא במקום שנהגו למכור מוכרין להן אפי' בית דירה ומשכירין להן אפילו בית דירה ר' בון בשם רבנן דתמן זאת אומרת שדה הנתונה על אם הדרך אסור להשכירה לעובד כוכבים מפני שנקראת על שמו ועובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבתות וי"ט:
בתוספתא שאלו לר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו חכמת יוונית אמר להן צאו וראו איזו שעה אינה לא מן היום ולא מן הלילה שהיום והלילה חייב בהגיון תורה שנא' והגית בו יומם ולילה. תוספתא לא יטייל ישראל עם שיירא בתרפות אפי' לצאת אפי' מקדים ואפי' מחשיך ואפי' מתיירא מפני ליסטים מפני רוח רעה חיה רעה שנא' לא תלכו אחרי אלהים אחרים ר' אלעזר (בר) [בנו ש"ר] יוסי הגלילי אומר אם ראית רשע יוצא לדרך התרחק ממנו ג' ימים כי מלאכי חבלה יוצאין עמו שנא' הפקד עליו רשע ושטן יעמד על ימינו וכן אם ראית צדיק יוצא לדרך צא עמו כי מלאכי שלום עמו שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך:
הדרן עלך לפני אידיהן:

דף כב:

אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שהן חשודין על הרביעה. איני והתנן לוקחין מן העובדי כוכבים בהמה לקרבן ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע כו'.
ופרקי' משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו נקיבות שלא תיעקר זכרים שלא יוכחשו. ואם תאמר דדלמא רועה רבעם רועה נמי כיון דידעי חד לחבריה וכשרואין שהכחישה הבהמה מרגישין כי רבעה ומתיירא מפני הפסד שכרו ואינו רובעם.
אמר רבה היינו דאמרי אינשי מכתבא גללא בזע. פי' מכתבא גלל בזע כלומר שעט ברזל הינדוי נוקב ובוקע הצור שהוא אבן גלל. כך רגלא בחבריה ידע פי' רגלא אדם הממונה על

המכס ומחזר על הנכנסין ויוצאין ומרגיש בגונבי המכס. כדגרסי' בפסחים והוא דרגש בהו רגלא.
ומקשי' אי הכי הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תישרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא נימא כיון דמגרי בה קמי אינשי מירתתא ולא מירבעא ליה.
ופרקינן כיון דכל מה דהיא שדיא ליה אומצא מסריך בה. אמרה אמאי עבד הכי משום אומצא דשדינא ליה. ומפני מה אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים ולא זכרים אצל כו'.
מפני שהעובדי כוכבים מצויין בזנות אצל נשי חבריהן פעמים שבא ואינו מוצאה ורובע הבהמה. איבעי תימא אפי' מוצאה בהמת ישראל חביבא ליה.
דאמר (מר) [ר'] יוחנן כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. עובדי כוכבים [שלא עמדו על הר סיני] לא פסקה זוהמתן. וכן עופות.
דא"ר יוחנן ראיתי עובד כוכבים שלקח אווז מן השוק רבעה חנקה צלאה ואכלה.

דף כג.

וערבי אחד קנה ירך מן השוק חקק בה כדי רביעה רבעה צלאה ואכלה ופריק רבינא לא קשיא מתני' לכתחילה אין מעמידין הא דאי עבד והעמיד לוקחין ואין חוששין דלמא רבעה מדתנן לא תתיחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות.
ותנינן האשה שנחבשה על ידי ממון מותרת לבעלה מאי לאו לכתחילה לא תתיחד ואם נתיחדה דיעבד אין חוששין לה. ודחינן לה שאני הכא דמתיירא לבוא עליה משום הפסד ממונו. תדע שהוא כך דקתני סיפא נחבשה על ידי נפשות אסורה לבעלה כיון דאין לו ממון עליה ודאי בא עליה. ר' פדת משני מתני' ר' אליעזר היא דאסר והא דתני לוקחין רבנן דשרו. דתנן בפרה בפ' שני גבי פרת חטאת ר' אליעזר אומר אינה ניקחת מן העובדי כוכבים וחכמים מכשירין. ודחינן ודילמא ר' אליעזר ורבנן לאו משום דחיישי לרביעה אלא דכ"ע לא חיישי לרביעה דיעבד כרבינא ואין חשודין בפרה אלא משום מלאכה כדרב דאמר הניח עליה בפרה אדומה עודה של שקאין פסולה. פי' עודה חבק מצוייר של עדיים שאוגדין אותה בבהמה ודומה לעול שפוסל את הפרה.
ר' אליעזר חייש ורבנן לא חיישי (ובעגלה) [ובפרה] כתיב אשר לא עלה עליה עול משעה שהעלה עליה פסלה. ובעגלה כתיב אשר משכה בעול. ואמרינן בפרה מאי טעמייהו דרבנן דלא חיישי משום עודה של שקאין. דמשום ניחא פורתא לא מפסיד טובא. דאמר

דלמא מרגשי ישראל ולא זבני לה הכא נמי בשאר בהמות נימא משום הנאת רביעה לא מפסיד טובא ואפילו לכתחלה ליכשרו. ודחינן גבי רביעה יצרו תקפו. והדרינן לטעמא אחריתי ודלמא כולי עלמא לא חיישי לרביעה כלל. ור' אליעזר בר שילא דתני מאי טעמא דר' אליעזר דכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה מישראל יקחו ולא מן העובדי כוכבים.

ודחינן לא ס"ד דתנינן וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות. וכי כל קרבנות מי כתיבא בהו קיחה.

ודלמא לא פליגי רבנן על ר' אליעזר אלא בפרה בלבד הואיל ודמיה יקרין.

דף כג:

אבל בשאר קרבנות מודו ליה שאין לוקחין מן העובדי כוכבים. אי הכי הא דתניא לוקחין מן העובדי כוכבים בהמה לקרבן מני לא רבנן ולא ר' אליעזר.

ועוד הא תניא בהדיא דרבנן מכשירי דתניא מאי אותבי חבריא לר' אליעזר כתיב כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך וגו'. ש"מ דבהמת עובד כוכבים כשירה לקרבן.

עד כאן לא פליגי ר"א ורבנן בפרה אלא בחששא. אבל אם נרבעה ודאי פסולה. ש"מ דפרה קדשי מזבח היא. דאי קדשי בדק הבית היא [מי] מפסלא בה רביעה.

ופרקינן שאני פרה דחטאת קרייה רחמנא אלא מעתה תפסל ביוצא דופן.

אלמא תניא הקדישה ליוצא דופן פסולה. ור' שמעון מכשיר.

וכי תימא ר' שמעון לטעמיה דאמר יוצא דופן ולד מעליא הוא. והאמר ר' יוחנן מודה ר' שמעון כו' ואסיקנא אלא לרבנן פרה קדשי מזבח היא. ולר' שמעון פרה קדשי בדק הבית היא. ולענין רביעה אפי' ר' שמעון מודה דפסלה בה דכתיב כי משחתם בהם מום בם כל שהמום פוסל בה דבר ערוה וע"ז פוסלין בה כו'.

גופא תני שילא מ"ט דר' אליעזר דכתיב ויקחו אליך פרה מישראל יקחו ולא מעובדי כוכבים. אלא משום ויקחו לי תרומה וכתיב וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת. הכי נמי דמישראל ולא מעובדי כוכבים.

והא שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם ואמר צאו וראו מה עשה עובד כוכבים באשקלון ודמא בן נתינה שמו כו' ובקשו לקנות ממנו אבנים לאפוד והנה בענין האפוד כתיב בהו ויקחו לי תרומה והיאך בקשו לקנותם מעובד כוכבים.

דף כד.

ופרקינן כיון דלא כתיב ואבני שהם. דאמרי' וא"ו מוסיף על ענין ראשון אלא אבני שהם הפסיק הענין שכתוב בהו ויקחו. ומקשינן והא בויקהל משה כתיב קחו מאתכם תרומה. וכתיב התם ואבני שהם ואבני מלואים. ועוד הנה קנו ממנו פרה אדומה. ומקשינן היאך א"ר אליעזר שקנה פרה אדומה מעובד כוכבים. ופרקינן (זו) דמא בן נתינה זו הפרה לא נולדה לו מפרה שלו אלא מתגר ישראל זבנה וישראל היו משמרין את אמה משעה שנוצרה. ור' אליעזר לטעמיה דחייש לרביעה דפרה ולרביעה דאימה. דסבר ולד נרבעת אסורה. ואי אמרת ניחוש לאמה דאמה. כולי האי לא חיישינן. ומנא ידעי דמשמרי לה. אמר רב כהנא כוס אדום מעבירין לפניה בשעה שעולה עליה זכר. אי הכי אמאי דמיה יקרין הואיל ושתי שערות שחורות פסולות בה. ומאי שנא בדידהו אנן נמי נעביד. אמר רבינא במוחזקת. וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן.
אמרו לו והא כתיב כל צאן קדר יקבצו לך וגו'. אמר להן כולן גרים הם לעתיד לבוא.

דף כד:

אמר רב יוסף מהאי קרא לקרא כולן בשם ה' ולעבדו שכם אחד והא כתיב ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה וגו'. אמר רב יוסף ארונה גר תושב היה. מאי מוריגים. אמר עולא מטה של טורביל. פי' היא עיזא דיקורקסא דדישא דושתא כדכתיב הנה שמתיך למורג חרוץ חדש וגו'.
ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' וגו'. התם הוראת שעה היתה. והא ויעלהו זכר משמע. ויעלה כתיב חסר וא"ו. ואסיקנא נקבה כשרה לעולה בבמת יחיד שנא' ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה וגו'.
ר' יוחנן אמר גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים אם רובעה נעקרת. ועובד כוכבים חס על בהמתו שלא תיעקר ואינו רובעה. אבל בת ג' שנים אינה נעקרת. וחייש לרביעה.
איתיביה כל הני תיובתא ושני ליה התם בפחותה מבת ג' שנים ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' בפחותות מבנות ג' שנים. ומי מצית אמרת הכי והכתיב ואת בניהם כלו בבית ירושלמי והכתיב ויאמר שאול מעמלקי הביאום וגו'. אין למידין משאול דאמר ריש לקיש שאול גרופית של שקמה היה. כלומר לא היה גרופית של זית.
ואי פחותה מבת שלש שנים מי ילדה. והתנן פרה וחמור בת ג' ודאי לכהן כלומר ודאי עדיין לא בכרה. אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא הוראת שעה היתה:

וישרנה הפרות בדרך. מאי וישרנה אמר רב שעקמו פניהם כלפי הארון ואמרו שירה. ואל תתמה שהרי אתון של בלעם דברה עמו. ר' יוחנן אמר משום ר' מאיר אמרו שירת משה אז ישיר משה וגו'.

ור' יוחנן דידיה אמר ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמי עלילותיו. ריש לקיש אמר מזמורא יתמא ומאי ניהו מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. ואמאי קרו ליה מזמורא יתמא משום דלא כתיב ביה מזמור לתודה ולא מזמור שיר ולא כתיב ביה נמי מזמור לדוד. ר' אלעזר אמר ה' מלך ירגזו עמים.

ר' שמואל בר נחמני אמר ה' מלך גאות לבש. ר' יצחק נפחא אמר רומי רומי שיטה פי' הארון שהוא עצי שטים התנופפי ברוב הדרך המחושקה ברקמי זהב המהוללה בדביר וארמון. כי הארון היה נתון בדביר שבארמון.

רב אשי מתני להא דר' יצחק נפחא אהא. ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וגו'. וישראל מאי אמור. אמר ר' יצחק נפחא רומי רומי שיטה כו':

אמר רבא כמאן קרו פרסאי לבית הספר דביר מהכא ושם דביר לפנים קרית ספר:

וקרו נמי לנדה דושתנא. כדכתיב דרך נשים לי.

דף כה.

וידום השמש וירח עמד וגו' מאי על ספר הישר זה ספר בראשית שהוא ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים כדכתיב תמות נפשי מות ישרים.

והיכא רמיזא עמידת השמש וזרעו יהיה מלא הגוים אימתי יהיה כח זרע אפרים ידוע אצל מלא הגוים בשעה שהעמיד חמה ליהושע. כמה עמד.

ר' יהושע בן לוי אמר כיום תמים. כ"ד שעה. כיצד אזל שית וקם שית כללו של דבר כיום תמים כו'. פי' כתיב ויעמד השמש בחצי השמים. וכתיב ולא אץ לבוא כיום תמים.

כלל עמידתו כיום תמים שהוא כ"ד שעות. כיצד עלה שש כמנהגו עד שהגיע לחצי השמים ועמד שם שש שעות וירד ו' שעות כמנהגו עד שהגיע למערב ולא אץ לבוא כיום תמים ועמד שם ו' שעות אחרות. הרי כ"ד שעות כיום תמים. ר"א אומר כ"ד שעות זולתי י"ב שעות שבכל יום הכל ל"ו שעות. כיצד עלה מן המזרח שש שעות עד שהגיע בחצי השמים ועמד שם י"ב שעות וירד למערב שש שעות וכשהגיע למערב לא אץ לבוא אלא עמד שם י"ב שעות. נמצאת עמידתו בשני מקומות כ"ד שעות כיום תמים. ר' שמואל בר נחמני אמר עלה כמנהגו ו' ויעמד השמש בחצי השמים י"ב וירד ו' ועמד במערב

כ"ד שעות שנאמר ולא אץ לבוא אלא עמד כיום תמים כ"ד שעות נמצאת עמידתו בשני מקומות ל"ו שעות. וי"ב כמנהגו הכל מ"ח שעות.
איכא דמתני לה אתוספתא גם היא כדרך הזאת. תנא כשם שעמדה לו חמה ליהושע כך עמדה לו למשה ולנקדימון בן גוריון כו'. איני והכתיב ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש וגו'. ופרקי' איבעי תימא עמידה הואי מיהו שעות נפישן כולי האי לא הוה. ואיבעי תימא אבני ברד הוא דלא הוו כדכתיב וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים וגו':
ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה היא כתובה על ספר הישר. מאי על ספר הישר. א"ר יוחנן זה ספר בראשית כו'. כדאמרן.
והיכא רמיזא ידך בערף אויביך. איזו היא מלחמה שהיא צריכה יד כנגד העורף הוי אומר זה קשת ר' אלעזר אמר זו ספר משנה תורה כו'.
וירם הטבח את השוק והעליה וישם לפני שאול. מאי והעליה ר' יוחנן אמר שוק ואליה. ר' אלעזר אמר שוק וחזה. ר' שמואל בר נחמני אמר שוק ושופי ומאי והעליה דשופי עילוי שוק קאי:

דף כה:

לא תתיחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות אוקימנא אפילו אשתו עמו ולא אמרינן אשתו של עובד כוכבים משמרתו. ואע"פ שהיא חשובה ולא חיישׁ' לשפיכות דמים כיון שחשודין הן על העריות לא תתיחד עמו. והני מילי עובד כוכבים אבל ישראל אשתו משמרתו ובישראל אם (הוא) הם כשרים מתיחדת עם שני אנשים ואם הם פרוצים אפילו עשרה לא תתיחד עמהן.
מעשה היה והוציאוה עשרה פרוצין במטה. תניא האשה אע"פ שהשלום עמה לא תתיחד עם כותים מפני שחשודין על העריות:
לא יתיחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים: ת"ר ישראל שנטפל לו כותי בדרך טופלו לימינו ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר בסייף טופלו לימינו במקל טופלו לשמאלו היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יניח הכותי למעלה והישראל למטה אלא ישראל למעלה והכותי למטה.
ואל ישוח לפניו שמא ירצץ גלגלתו. שאלו להיכן אתה הולך ירחיב לו הדרך כמה שעשה יעקב לעשו עד אשר אבא אל אדוני שעירה. והלך הוא למקום אחר.
מעשה בתלמידי ר"ע כו'.

דף כו.

רב מנשיא הוה אזיל לבי תורתא פגעו ביה גנבי אמרו ליה להיכן קא אזלת הרחיב להן את הדרך ואמר להן לפומבדיתא אמרו הם בדעתם במקום פלוני נקח מה שעמו כי מטא לבי תורתא פריש ועאל למדינתא אמרו ליה תלמיד יהודאה רמאה אנת אמר להו ידעיתו ליה ורמאה קריתו ליה ליהוו הנך אינשי בשמתיה עבוד גנובתא ולא אצלחו אתו כולהו תבעו ושרא להו חד מינייהו לא אתא אכליה אריא:

אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גירדנא דלייט מזליה שתא בצירא ליה מן שניה:

תא חזי לסטייא דא"י אמרו לתלמידי ר' עקיבא אשרי ר' עקיבא ותלמידיו ולסטייא דבבל אמרו תלמיד יהודאה רמאה אנת:

פיס' בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים. אסיקנא בת ישראל לא תיילד בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים עובדת כוכבים מיילדת בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה ואע"ג דאמרה ההיא חייתא עובדת כוכבים נפישא בישתא דההיא איתתא דקא משפלנא מינייהו כי אופי בנהרא פי' כיון שגינו אותה חברותיה ואמרו לה מיילדת של יהודים השיבה להם המילדת יבואו עליה רעות רבות אם אינה הורגת מהן כמו חריות שעל הנהר כלומר איני מילדת אותם אלא מתכונת להורגן לא חיישינן לה שלא אמרה אלו הדברים באמת אלא לדחות הגנות שגינו אותה:

בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים. אסיקנא בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים מניקה בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה כדכתיב והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך והא דתניא יהודית מילדת עובדת כוכבים בשכר אבל לא בחנם אוקמא רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים (בשבת) משום איבה התירו לה בשכר:

סבר רב יוסף למימר אולודי עובדת כוכבים בשבת [בשכר] וכן אנוקי בנה של עובדת כוכבים וכן הא דתניא העובדי כוכבים והרועים בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אלו כולן בשכר שרי. ודחאם אביי ואמר המילדת יכולה לומר לעובדת כוכבים דידן דמנטרי שבתא מחללינן עלייהו שבתא דידכון דלא מנטרי שבתא לא מחללינן עלייהו שבתא.

באנוקי אי פנויה היא יכולה למימר בעינא לאינסובי ולא מגלינא נפשאי ואי אשת איש היא יכולה למימר לא מזדהמנא באפי בעלי.

העובדי כוכבים והרועים נמי יכיל למימר ברי קאי אאיגרא ומסתפינא דלמא נפיל ואנא רהיטנא לאחותיה אי נמי נקיטא לי זימנא לבי דוור כלומר קבע לי זמן השופט שאם לא אבוא יחתוך עלי הדין ואני רץ לומר לו הנה באתי:

דף כו:

תני רבי אבהו קמי דר' יוחנן המינין והמסורות והמומרין והאפיקורסין היו מורידין אבל לא מעלין אמר ליה אני שונה לכל אבידת אחיך לרבות את המומר כי אחיך הוא ואת תנית מורידין סמי מכאן מומר ש"מ דאפיקורוס רע מן המומר הוא:

איתמר (מ"ש) מומר לאכול נבילה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר לתיאבון מומר להכעיס מין הוא וחד אמר אפילו להכעיס מומר אלא איזהו מין זה העובד אלילי כוכבים. מיתיבי אכל פרעוש אחד או יתוש אחד הרי זה מומר והא הכא להכעיס הוא וכו' ופשוטה היא:

אמר מר היו מורידין ולא מעלין ומקשינן אחותי מחתינן להו אסוקי אצטריך ליה למימר דלא מסקינן. ופרקינן לא נצרכא אלא אם היתה מעלה בבור ויכול לעלות מגררה ואומר לו שלא ירד עליך חיה רעה אני מגררה או מטיל אבן גדולה על פי הבור ואומר לו להעביר בהמותיי אני צריך ומתיירא שמא יפלו בבור כלומר והיו באין בעלילות אבל לא היו הורגין אותם בידים:

ת"ר ישראל מל את העובד כוכבים לשום גירות אבל לרפאותו משום מורנא אסור פי' מורנא תולעים כדגרסי' בגמ' דטריפות [דף מט] מורנא פליגי בה רב אחא ורבינא:

ועובד כוכבים לא ימול את ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים ואפי' אחרים [עומדים] על גביו זימנין דמצלי ליה לסכיניה ומשוי ליה כרות שפכה דברי ר"מ וחכ"א בינו לבינו לא ימול אבל מל הוא בזמן שאחרים [עומדים] על גביו ולא חיישינן דלמא מצלי ליה לסכינא ומשוי ליה לינוקא כרות שפכה ומקשי' וסבר ר"מ עובד כוכבים כלל כלל לא ימול והתניא עיר שאין בה רופא ישראל ויש בה [רופא] עובד כוכבים ורופא כותי ימול עובד כוכבים ואל ימול כותי דברי ר"מ ופרקי' כי קא שרי ר"מ ברופא עובד כוכבים מומחה דלא מרע נפשיה דחייש דלמא מסקי עליה שם רע ואומרים דקטיל לאינשי וכן כי אתא רב דימי אמר עובד כוכבים אם היה רופא מומחה לרבים מותר:

דף כז.

הא דתניא ישראל מל כותי אבל כותי לא ימול ישראל מפני שמל לשום הר גרזים דברי רבי יהודה אוקימנא בר' יהודה הנשיא דסבר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה שנאמר ואתה את בריתי תשמור אתה ולא כותי וכ"ש עובד כוכבים ועוד כתיב ועשה פסח לה' הוא שכשר למול אבל עובד כוכבים לא ורבי יוסי חולק עליו ואומר וכי היכן מצאנו בתורה מילה לשמה אלא כותי כיון שהוא מהול מל והולך עד שתצא נפשו ואמרינן מאי טעמא דר' יוסי דכתיב המול ימול יליד ביתך וגו' המול ימול מכל מקום ואפילו כותי:

איתמר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה משום רב אמרי ואתה את בריתי תשמור ר' יוחנן אמר מהכא המול ימול יליד ביתך פי' המהול ימול לאפוקי עובד כוכבים דלאו מהול הוא:

ואמרינן מכדי רב ור' יוחנן תרוייהו פסלי בעובד כוכבים מאי בינייהו ואמרינן ערבי מהול וגבנוני פי' גבנוני מבני אברהם הם ומהולים ושוכנים בהרי גבנונים לפיכך נקראים גבנונים לרב אפילו אלו שהן מהולים פסולין דלאו בני ברית הן ור' יוחנן אמר כיון שמהולין הן שרי. ומקשינן וכי מולי עובדי כוכבים מהולין נקראין והתנן האומר קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים הנה עובדי כוכבים אפילו הן מולין ערלין הם חשובים אלא איכא בינייהו יהודי ערל כגון שמתו אחיו מחמת מילה כלומר משפחה ידועה כיון שמלין אותן מתים מכח דם המילה לרב מותר כגון זה למול אחרים ור' יוחנן אמר כיון שאינו מהול אסור איני והתנן קונם שאיני נהנה למולים אסור בערלי ישראל וכו' הנה ערלי ישראל מולין הן חשובין והיאך אוסר ר' יוחנן.

אלא אשה איכא בינייהו רב אסר אשה למול דלאו בת ברית היא ור' יוחנן שרי דאשה כדמהילא דמיא. ומקשינן לרב איני והכתיב ותקח צפורה צר ודחי קרי ליה ותקח כלומר עשתה אחרים שיקחו וכן פי' ותכרת. איבעי תימא צפורה אתחלה ומשה רבינו גמר המילה:

מתני' מתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות. אוקימנא ריפוי ממון כגון בהמתו של ישראל שהוא ממונו וריפוי נפשות ריפוי בגופו וכדרב דאמר אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מן העובדי כוכבים.

דף כז:

ואע"פ שאין מתרפאין מהן אם שואלין אותו ואמר לו סם רע לך מותר דאמר כי היכי דשאיל לדידי שאל נמי לרופא אחר ולא אתי לאורועי נפשיה:
אמר רבב"ח אמר רבי יוחנן חולה ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן. ודאי מת מתרפאין. לחיי שעה לא חיישינן. איני והתניא לא ישא ויתן אדם עם המינין ואין מתרפאין מהן ואפילו לחיי שעה ומעשה בבן דמא בן אחות רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר (סמא) [סכניא] לרפאותו ולא הניחו רבי ישמעאל דסבר אע"ג דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם הני מילי בצנעא אבל בפרהסיא לא דתניא היה רבי ישמעאל אומר מנין שאם אומרים לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג שיהרג ואל יעבור ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא תחללו את שם קדשי. ופרקינן הא דתניא אין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה מן המינין כגון יעקב איש כפר (סמא) [סכניא] שהיה מין. ומאי טעמא דמינות משכא ומשום הכי אסור לשאת ולתת עמהן.

דף כח.

אמר רבי יוחנן כל מכה של חלל אין מתרפאין מהן וכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת. אמר רב גב היד וגב הרגל כמכה של חלל הן ומחללין עליהן את השבת.
וא"ר יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד ואישתא צמירתא נמי כמכה של חלל דמי: מהיכן מכה של חלל מן השפה ולפנים וצפדינא נמי שהיא כאב שינים הואיל ומתחלת בפה וגומרת בבני מעיים כמכה של חלל דמי. פי' ככי שיני דרי בשר שעל גבי השינים: ר' יוחנן חש בצפדינא אזיל גבי עובדת כוכבים לאיתסויי מינה.
והיכי עביד הכי והא איהו דאמר כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן והאי צפדינא מחללין עליה השבת. ופרקינן רבי יוחנן אדם חשוב הוה ומתייראין לעשות לו כלום רע.
איני והא ר' אבהו דאדם חשוב הוה ורמא ליה יעקב מינאה סם בשוקיו ואילו לא מיהרו ר' אמי ורבי אסי וליחכו הסם מעל שוקי הוה פסקיה לשוקיה. ומשנינן אע"ג דרופא מומחה [הוי] ולא מרע נפשיה. משנאה גדולה דשנאי ליה לר' אבהו הני מינאי מפקרי נפשייהו ואמרי תמות נפשי עם פלשתים:
ירושלמי מהו מכחול מינהון רבנן אמרי מאן דבעי מסתמי ליסתמי'. לוי אמר מאן דבעי לימות ימות רב לא עבד עינא כחללא והא אנן חמיין לון טעמין הדא קלוריתא נימר כד היא טבא טעם לה כד לית היא טבא קיימא לה וסמיא אהן אופיון סכנה הדא תירייקי

ר' סימן אמר אסורה רבי יוחנן אמר מותרת כל שהוא מן השפה ולפנים מרפאין אותו בשבת. ר' חנינא בש"ר מעלין עצם של ראש בשבת וכן מעלין בנות אזנים בשבת ר' אבהו בש"ר יוחנן (אתי) [אהן] סומקא סכנה א"ר אבין לוקטין לו עוקין בשבת רב אמר חמרא לבר מן עינא שרי לגו מן עינא אסיר שמואל אמר אהן רוק תפל אסור לעין בשבת מינה את יליף לחזזיתא וכן עורדענא סכנה הדא גומרתא סכנה ונותנין עליה רומץ בשבת ר' יהושע בן לוי הוה ליה קורוס ואורון ליה ר' חנינא ור' יונתן משחוק תחלופין ומיתן גו חמרא עתיקא ומישתי דלא ליסתכן ר' יעקב בש"ר יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים עבודת כוכבים כגון דאמר ליה הבא עלין של עבודת כוכבים וכן כל כיוצא בהן אמר רב הונא זאת אומרת שאין מתרפאין בגילוי עריות דתני הותרה שבת מכללה פי' להתרפות בדבר סכנה ובמכה של חלל כדאמרן נערה המאורסה לא הותרה מכללה ואפילו להתרפות כהדא חד בר נש רחם איתתא ואיסתכן שאלון לר' אלעזר דתיעבר קומוי או ישמע קולה ולא ימות ואמר לון ימות ולא כן איכא דאמרי אשת איש הות איכא דאמרי פנויה הות אבל נתן עיניו בה והיא כאשת איש א"ר חנינא זאת אומרת שאין מתרפאין בשפיכות דמים דתנן באהלות פ"ז האשה המקשה לילד מחתכין הוולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו. יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש ודחי רב חסדא שניא היא תמן דלא נודע מי הורג את מי:

האי פדעתא סכנה ומחללין עליה את השבת פי' פצע כדמתר' פצע פידעא. פי' גרדא דיבלא גרידוס שגורדת מעשב שנקרא חצב בלשון רבנן. ניקרא מקוקולתא חתיכה של רעי מן האשפה. פי' עינבתא מורסא שצומחת בבשר בני אדם כמו ענבה והיא שחורה סכנה.

סימטא פרונקא דאשתא היא פי' ניפחא אדמומית שלוחה של חמות היא כלומר חמות גדולה באה אחריה. פי' סקוטלי המכה שמכה בעת שאוחז אצבעו בגודלו ומכה המכה ההיא נקראת סקוטלי.

דף כח:

פי' פרונקא שליח להודיע להזהר וכבר פרשנוהו בכמה מקומות. פי' חש בפיקעא מלשון בקיעה והיא פיקא כלו' מקום שנבקע בתחתוניות של אדם. לכודה פי' רוח שאוחזת האשה אחרי לידתה נקרא כודא. אכרתא ברוש. קשייתא דאסנא פי' גרעינים של סנה. צפירתא דלא אפתח צפורת שלא נפתחה רחמה כלומר עדיין לא ילדה:

ר' אבהו חש באודניה אורי ליה ר' יוחנן מייא דכולייתא דברחא נקרעיה שתי וערב לינחיה אמללא דנורא והנהו מיא דצילי מינה לא קרירי קרירי ולא חמימי חמימי אלא פשורי דלא איברי כוליתא אלא לאודנא:

א"ר חנינא מעלין אזנים בשבת. תני רב ושמואל ביד אבל לא בסם. איכא דאמרי בסם דיד מזרף זריף כלומר נגיעת היד קשה היא ושורפת:

אמר [רב זוטרא בר טוביא] משמיה דרב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת. ואסיקנא אפילו מישחק סממנין בשבת ואייתויי דרך רשות הרבים שרי:

רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבתא וכו'. דרש מר שמואל עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת דסכנה היא דהא ההיא אמתא בי מר שמואל דקדיחא לה עינא צווחה צווחה בשבת ולא אשגח בה חד ופקעא עינא והני מילי בתחלת אוכלא כגון רירא דיצא דמא ודמעתא וקידחא פי' מוררת ריר וכואבת כאילו נועצין דבר בעינא ואתי דמא ודמעתא ומעלה חמות כדכתיב כי אש קדחה באפי וגו' והוא בתחלת אוכלא מחללין עליה השבת אבל בסוף אוכלא ופצוחי עינא לא:

אמר רב יהודה מי שהכתו זיבורא וכן מי שהכהו קוץ וכן מי שיש לו כאב עין וכן מי שהקיז דם לכל אלו הדברים להכנס בבית מרחץ סכנה היא. חמא לחמא פי' וסילקא לזיקא.

דף כט.

מי שעקצו עקרב ראוי להאכילו דברים חמים ומי שהכתו זיבורא ראוי להאכילו דברים קרים וחילופא סכנה מי שהקיז דם חסא בחומץ מועיל לו ומי דגים קטנים ליושב בתענית דמחזקין הגוף וחילופא סכנה מי שהקיז דם ויאכל שחליים סכנה. וכן מי שיש בו אישתא צמירתא פי' אש של עצמות והקיז דם סכנה וכן מי שיש בו כאב עין והקיז דם סכנה כשהקיז דם יאכל ביום השני דג וכן מי שאכל היום דג יקיז דם למחר ריבדא דכוסילתא ריבדא הן השרוטות ששורט הגרע בצוארו של אדם ומוצץ הדם בכוסילתא שם אותו הכלי שמוצץ שמו כוסילתא:

ת"ר המקיז דם לא יאכל חלב ולא גבינה ולא ביצים ולא שחלים ואם אכל אמר אביי נייתי רביעתא דחמרא כו'.

א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי א"ר אבהו אסטומכא דליבא פי' אסטומכא בלשון ערבי אלמעדה:

ת"ר ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה. ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין יבש וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים שמפרין ומרבין זרע ומברין כל גופו של אדם:

ת"ר עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי צפורים ביצה צלויה שחלים תגלחת מרחץ וכבד וגבינה וי"א אף אגוזים וקשואין:

מתני' ואין מסתפרין מן העובד כוכבים בכל מקום דברי ר"מ וחכ"א ברה"ר מותר ת"ר ישראל המסתפר מן העובד כוכבים ברה"י רואה במראה ואינו חושש מ"ט כיון דרואה במראה כמדומה העובד כוכבים שהוא אדם חשוב ומתייירא ליגע בו. פי' קועף ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו. פי' בלוריתו מקום בראש שמגלחין אותו הכומרים לעבודת כוכבים. וכמה מקום שומט את ידו.

אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה ג' אצבעות לכל רוח ורוח וקי"ל דהא שמעתתא דרב מלכיה היא דגרסי' שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיה רב פפא אמר מתני' ומתניתא רב מלכיה כו' וכבר פירשנוהו בכתובות ובכמה מקומות לפיכך לא הארכנו בכאן פי' שפוד ביום טוב שפחות בכתובות גומות בנדה בלורית וגבינה בזו המסכתא אפר מקלה במכות:

דף כט:

מתני' ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של עובדי כוכבים וכו'. יין מנא לן דכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם איתקש יין לזבח ואיתקש הזבח למת שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף יין של עובדי כוכבים אסור בהנאה ומת שאסור בהנאה מנא לן כתיב שם במיתת מרים ותמת שם מרים וכתיב בעגלה ערופה שם שנאמר וערפו שם את העגלה ובעגלה כתיב כפרה שנאמר כפר לעמך ישראל כקדשים ומה קדשים אסורין בהנאה אף מת אסור בהנאה. והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין וכן יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין אסורין בהנאה ומתמהינן פשיטא משום דאחמיץ או משום שנתבשל פקעא ליה איסוריה ומשני רב אשי הא אתא לאשמעינן דלאו כיין נינהו בכל מילי אלא אסורין בהנאה כיין בלבד אבל אי אנחינהו בי עובדי כוכבים לא צריכי חותם בתוך חותם וכו':

דף ל.

ת"ר יין אלונתית כברייתא מותרת כלומר מי שאין בה יין רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו יין מזוג אין בו משום גילוי ויין מבושל אין בו משום יין נסך:
איבעיא להו יין מבושל יש בו משום גילוי או לאו ופשטה ר"ש בן זירוד משום דריש לקיש דאמר משום דר' חנינא יין מבושל אין בו משום גילוי אמרו ליה נסמוך עליך ואמר להו ר' ינאי בר ישמעאל סמוכו עלי ועל צוארי כל מקרה שיגיע בדבר זה.
אמר רב פפא לא אמרן יין מזוג אין בו משום גילוי אלא בדמזיג טובא אבל מזיג ולא מזיג לא מסר נפשיה.
איני והא ר' ינאי בעכברא. מקום הוה שתי חמרא ופש ליה חמרא בכובא וצריה בפראנקא וחזייה לחיויא דשתא מיא בפומיה ורמא בכובא עד דמלאי כובא וסליק חמרא עילוי פראנקא ושתי. פי' שתה מן היין ונשאר מן היין בכובא. כובא כלי היא כגון אשישה וכיוצא בה והביא פראנקא שהוא סמרטוט וצררו בראש הכובא והיה הנחש שואב מים ומביאו בתוך פיו ומריקו בתוך הכובא עד שנתמלאת הכובא וצף היין מעל הסמרטוט ושתה.
ושנינן דמזיג איהו כלומר מה שמוזג הנחש בעצמו הוא ששותה אבל מה שמוזגין בני אדם אינו שותה ממנו. פי' פרונקא שליח ופי' פרנקא סמרטוט. ודחי רב אשי ואמר פירוקי לסכנתא:
אמר רבא הלכתא יין מזוג יש בו משום יין נסך ויש בו משום גלוי יין מבושל אין בו משום יין נסך פי' אם נגע בו עובד כוכבים אין אומרים כי ניסכו:
שמואל ואבלט הוו יתבי אייתו לקמייהו חמרא מבשלא משך אבלט לידיה אמר ליה שמואל לאבלט הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יין נסך ש"מ דאבלט עובד כוכבים הוה:
קיסתא דמיא יש בו משום גלוי לא שנא ביום ולא שנא בלילה ולא אמרינן אימת ישן עליהם.
איכא דאמרי רב לא הוה שתי לא מבי ארמאה ולא מבי ארמלתא שמואל מבי ארמאה לא הוה שתי אמר לא זהירי אגילוי מבי ארמלתא (לא) הוה שתי אמר סירכא דגברא נקיטא:
א"ר יהושע בן לוי שלשה יינות אין בהן משום גלוי החד והמר והמתוק חד טולא חריפא דמבקע הנודות מר ירנקא מתוק חוליא רב חמא מתני לעילויא חד חמר פלפלין כו':
ירושלמי רבי סימון מפרש חד קונדיטון שיש בו דבש ופלפלין מר אפסינתינון. פי' לענה בלשון יון אפסינתין כלומר מר כלענה מתוק חמר מבושל ובלשון פרסי באדגי:

קרינא. יין מתוק הבא מעסיא אין בו משום גילוי אבל במקומו כלומר בעסיא יש בו משום גילוי דחמר מדינה הוא. אמר רבא יין שהחמיץ עד שלשה ימים יש בו משום גילוי ויש בו משום יין נסך מכאן ואילך חומץ סופתקא הוא אין בו לא משום גילוי ולא משום יין נסך ונהרדעי אמרי אפילו מיכן ואילך משום יין נסך אין בו משום גילוי יש בו דמקרי ושתי:

דף ל:

ת"ר יין תוסס פי' חדש אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו ג' ימים. שחלים דלית בהו חלא אין בהן משום גילוי ובני גולה נהגו בהן איסור ואי אית בהן חלא מיגרי בהו.
וכן כותח הבבלי אין בו משום גילוי ובני גולה נהגו בו איסור ואי אית ביה ניקורי חיישינן.
מטפטף דעביד טיף טיף להדי טיף טיף אין בו משום גילוי.
פי תאנה לחה שיש בה לחלוחית אין בו משום גילוי דתניא ר' אליעזר אומר אוכל אדם ענבים ותאנים בלילה ואינו חושש שנאמר שומר פתאים ה':
אמר רב ספרא ג' מיני ארס הן של נחש בחור שוקע ואם נתגלתה חבית אף על פי ששתו ממנה ט' ולא מתו לא ישתה עשירי מעשה היה ולא מת אלא האחרון וכן באבטיח שנתגלה אכלו ממנה עשרה ולא מת אלא האחרון א"ר ירמיה זהו ארס שוקע של נחש בינוני מפעפע של זקן צף ואע"ג דבכל זמן שמזקינין מוסיפין כח זיהריה מיקלש קליש:
ת"ר מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם לרה"ר ולא ירבץ מהן הבית ולא יגבל בהן טיט ולא ישקה מהן בהמה ולא ירחץ מהן פניו ידיו ורגליו אחרים אומרים מקום שיש בו סירטא ביניהן גב היד וגב הרגל ורומני דאפא:
א"ר יוחנן משום רבי יהודה בן בתירא שלשה יינות הן יין שראהו כי ניסך ממנו אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית כמת וכעבודת כוכבים.

דף לא.

סתם יינו אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית הפקידו ליינו ישראל אצל עובד כוכבים אסור בשתיה ומותר בהנאה. איני והתנן בדמאי פ"ג המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ הרי הן בחזקתן למעשר ולשביעית אצל העובד כוכבים כפירותיו הנה המפקיד אצל העובד כוכבים נעשו אותם הפירות כפירותיו וביינו אמרינן אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית ופריק ר' ירמיה הא דאמר ר' יוחנן משום ר' יהודה בן בתירא כגון שייחד לו העובד כוכבים קרן זוית והוא שמותר בהנאה. ומקשינן

עליה אי הכי בשתיה נמי לישתרי דהא כדתנא ליה רבי תנחום משנת בר קפרא המפקיד יינו אצל עובד כוכבים מותר בשתיה קרי עליה ר' יוחנן מקום שיפול העץ שם יהו פירותיו ופירק ר' זירא פירוק אחר ואמר מתני' דדמאי דאסרי ור' יוחנן דאמר כרבי אליעזר דתניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של עובד כוכבים ומלאהו יין ומפתח וחותם ביד ישראל רבי אליעזר מתיר בשתיה ולא חייש לזיופא. ואסיקנא משמיה דרב חסדא אמר זעירי הלכתא כר' אליעזר.

א"ר אלעזר הכל משתמר חותם בתוך חותם ביד העובד כוכבים חוץ מן היין שאינו משתמר אלא בשומר ור' יוחנן אמר אפי' יין משתמר חותם בתוך חותם ביד עובד כוכבים ותרוייהו רבי יוחנן ור' אלעזר כחכמי' דאסרי ר' יוחנן סבר כי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בחותם אחד אבל חותם בתוך חותם אפילו רבנן שרו.

היכי דמי חותם בתוך חותם אגנא שריקא אחביתא וחתימא הרי זה חותם בתוך חותם ואי לא הוי כי האי גוונא לא הוי חותם בתוך חותם. דיקולא אפומא דחביתא חתימא אי מהדק הוי חותם בתוך חותם ואי לא מהדק לא. נוד צרור בדסקיא צרירא וחתימא אם פי הנוד בתוך הדיסקיא והדיסקיא למעלה צרורה וחתומה הוי חותם בתוך חותם. ואי לא הוי פי הנוד למטה בדסקיא לא הוי חותם בתוך חותם והלכתא כר' יוחנן וקיימא לן דכל כסוי שעל פי החבית אי מיהדק ואין אדם יכול להסירו מבלי שבירת החותם הרי זה חותם בתוך חותם:

עין כושי מדור של כותים ובירת סריקא קרוב להן מדור עובדי כוכבים וכן ברקתא וכפר פרשה וכן (גנדיד) [זגדור] וכפר שחלים אסרו מדורת של כותים מפני מדור של עובדי כוכבים שהולכין ובאין אצלן:

קסברי רבנן אין כותי מקפיד על מגע עובד כוכבים וכל יין שלהן מגע עובד כוכבים הוא חזרו לומר חביות פתוחות של כותים אסורות סתומות מותרות לבסוף סברי כי לא קפדי אפתוחות אבל אסתומות קפדי.

דף לא:

ומקשינן וסתומות מותרות והתנן השולח חמת של יין ביד כותי ושל ציר ושל מורייס ביד עובד כוכבים אם מכיר ישראל חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור מ"ט אסרינן להאי חמת דהוא ביד הכותי לאו משום דחיישינן דלמא נגע ביה עובד כוכבים ואע"ג דסתומה היא דהוא לא קפיד ואי אמרת דקפדי אסתומות אמאי אסורה. ופריק ר' זירא כי קפדי

במגע עובד כוכבים בסתומות בעיר דהא חזו ליה. אבל בדרך לא חיישי. ומקשינן והרי יין דהוא השתא בעיר ושנינן בחיצונה סתומות עכשיו מותרות ואע"ג שבא בדרך.
בין הגיתות שנו כיון דכולי עלמא אזלי ואתו מרתת למישרי הסתומות אמר השתא מדרכו לי העוברים והשבים:
איתמר מפני מה אסרו שכר של עובדי כוכבים ר' יצחק אמר משום חתנות רב נחמן אמר משום גילויא גילויא דמאי אילימא גילויא דנזייתא פי' הכדות הגדולות שמגלין אותם שנים ושלשה ימים בשעה שדורכין אותם כדי שיצאו הרוחות שבהן אנן נמי מגלינן להו אלא גילויא דחביות אחרי שמסננין אותן מן השמרים אנן נמי מגלינן להו דלא ליפקעי חביות משום דתוסס ומוקמינן להו באתרא דמצלו מיא פי' נותנין בהם מים כדי שיצלו ואין בהן תסיסה ג' ימים.
ומקשינן אלא מעתה ישן נשתרי דאי הוו יהבי בהו מיא לא הוה מתיישן וכדרבי חנינא דאמר ישן מותר ושנינן גזרינן ישן אטו חדש.
רב פפא מפקין ליה לבבא דחנותא ושתי ולא שתי בהדייהו משום חתנות רב אחא מייתו ליה לביתיה ושתי עביד הרחקה יתירה משום שמצא דשמצא אמר רב האי שיכרא דארמאי שרי מיהו חיישינן משום גילויא ואזיל מרורא דכשותא וקלי ליה לזיהריה ודלקי מלקי ליה וחייא ברי הואיל והוא חולה לא ישתה ממנו:
אמר שמואל כל השרצים יש בהם ארס של נחש ממית של שרצים מלקה פי' ארמאי זוקאני עובדי כוכבים שהן נפוחים כמו בעלי הדרוקן.

דף לב.

אמר רב יוסף חלא דשיכרא דארמאי אסיר דמערבי ביה דורדיא דיין נסך אמר רב אשי מאוצר שרי דאם איתא דעריב בהו מיסרא הוי סרי:
ירוש' חדא איתתא הות רחמה למעבד מצוותא ובעלה הוה סני למעבד מצוותא אתא מסכן ויהבת קומוי ואכל ארגישת בבעלה אטמרתיה בעיליתי' תבת קומוי בעלה ואכל ודמך ליה אתא חיויא אכל מההוא תבשילא איתער בעלה בעא למיכל מההוא תבשילא דטעמיה חיויא שרי ההוא דבעיליתיה צווח ליה לא תיכול ואינו אסור משום ייחוד דכתיב כי נאפו ודם בידיהם מיגו דלא חשיד בדם לא חשיד בניאוף:
וחרש הדריינו. הדריינוס קיסר נטע גפנים בקרקע בתולה שלא נעבדה מעולם עבדה ונטעה ורמא להההוא חמרא בגולפי חיורי דמייצי לחמרא כמו ספוג ותבר להו בחספי ודרי להו בהדייהו וכל היכא דמטי תרו ליה מהנהו חרשי ושתי אותו היין היוצא מאותן

החרסין והוא חזק. השלישי שלהן פי' ששרה אותן במים פעם ופעמים ושתה ועוד בפעם השלישית יינו חזק מן היינות שלנו.
מהו לסמוך באותם החרסים שכבר שרו במים אותן ולא נשאר בהן כלל יין כרעי המטה רוצה בקיומו של יין של עובדי כוכבים על ידי דבר אחר הוא והוא החרש שרי אותו החרש עכשיו או אסיר רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אסר וחד שרי:
מיתיבי הדרדורין פי' חביות של עץ והרקבאות תרגום של חמת מים רקבא דמיא של עובדי כוכבים ויין ישראל כנוס באלו הדרדורין והרקבאות אסור בשתיה ומותר בהנאה. העיד שמעון בן גודא לפני בנו של רבן גמליאל על רבן גמליאל ששתה ממנו בעכו ולא הודו לו נודות של עובדי כוכבים אסור לעשות מהן שטיחין לחמור והא נודות הללו דרוצה בקיומן על ידי דבר אחר ועכשיו נקרעו וקתני דאסורין.
ופריק רבא גזירה שמא יבקע הנוד מלא יין של עובד כוכבים ויטלנו זה הקרוע ויתפרנו על גבי נודו שנמצא משמש לאיסור אבל אלו החרסין שכבר שראם כל צרכן ולא יצלחו למלאכתם כלל שרו. איני דרבן גמליאל שתה ולרבן גמליאל לא הודו לו והתנן בנו של רבן גמליאל הוא ששתה ולא הודו לו ופרקינן לעולם רבן גמליאל שתה והאי לא הודו לו כל סיעתו כלומר הסיעה הנועדים אצלו הם חלקו עליו אבל בנו מודה לו ושתה הוא כמו אביו. איבעי תימא גודא תני כי ר"ג הוא ששתה וגודע תנא אחר חלק עליו ואמר (לו לאביו) [דלא אביו היה] אלא בנו של ר"ג הוא ששתה:
ועורות לבובין. ת"ר איזהו עור לבוב כל שקרוע כנגד הלב וקדוד כמין ארובה יש עליו קורט [דם אסור אין עליו קורט] דם מותר והני מילי בשלא מלחו אבל מלחו המלח הוא שיעביר הדם. רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו ענול אסור משוך (כשר) [מותר] כיצד הוא עושה קורע כנגד לבה עד שהיא בחיים נמלל ונעגל לאחר שחיטה הקרע נמשך והלכתא כרשב"ג ואע"ג דלית מאן דפליג עליה:

דף לב:

בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר. אוקימנא דלא כרבי אליעזר דאמר בשחיטת חולין סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים:
והבשר היוצא מעבודת כוכבים אסור שהוא כזבחי מתים אי אפשר דליכא תקרובת ומתני' רבי יהודה בן בתירא דתני מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמא באהל שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל:

ירושלמי והיוצא אסור כשהכניסו לפנים מן הקנקלין אבל לא הכניסו לפנים מן הקנקלין אף היוצא מותר בד"א בעבודת כוכבים שיש לה קנקלין אבל אם אין לה קנקלין כל בית עבודת כוכבים נידון משום קנקלין פי' קנקלין חדרים וחדרי חדרים:

ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן והבאין מותרין: ירושלמי ההולכין בתרפות בהליכה מותר ר' יוחנן אמר מוליכין עבודת כוכבים גדולה אצל עבודת כוכבים קטנה אית תנא תני תרפות מלשון תרפים ואית תנא תני תרפות מלשון תרבות אנשים חטאים ומלשון תריבם כלומר המטילין מריבה:

אמר שמואל עובד כוכבים ההולך לתרפות בהליכה אסור בחזירה מותר.

דף לג.

ישראל ההולך לתרפות בין בהליכה בין בחזירה אסור: ת"ר עובד כוכבים ההולך ליריד בהליכה מותר דלמא הדר ביה בחזירה אסור ומקשינן אמאי בחזירה אסור דאמרינן דלמא עבודת כוכבים זבין ומעותיו דמי עבודת כוכבים נינהו עובד כוכבים נמי נימא הכי. ופרקינן עובד כוכבים דלא אפשר ליה דלא למיזל ליריד אגב אורחיה שקל גלימא ותרנוגא דאית ליה בידיה ומזבין ומעות שבידו דמי סחורה נינהו. אבל ישראל אילו הוה ליה סחורה הכא הוה מזבן ליה.

אלא לא אזיל ליריד אלא למזבן עבודת כוכבים דלא משכח לזבונא הכא:

ירושלמי א"ר מנא צריכין אנן למיחש מה דברייתא חששין אסיר למיתן פריטי גו פומא פיתתא תותי בי שיחיא תבשילא תותי ערסא ממצע סכינא גו אתרוגא או גו פוגלא:

א"ר יוסי בר אבין כל זיעת האדם סם המות חוץ מזיעת הפנים בשבת בסוף פ' כל כתבי הקדש (דף קכא) א"ר אבא בר כהנא רבי חנינא התיר לבית רבי לשתות יין הבא בקרונות של עובדי כוכבים בחותם אחד ולא ידענא אי משום דסבר לה כר' אליעזר דמתיר בחותם אחד אי משום אימתא דבי נשיאה:

פיסקא נודות העובדי כוכבים וקנקניהם ויין ישראל כנוס בהן אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר"מ וחכ"א אין איסורן איסור הנאה:

ת"ר נודות העובדי כוכבים גרודים חדשים מותרין מזופפין אסורין עובד כוכבים ריבבן ועיבדן נותן לתוכן יין כו'. אוקימנא ביין שנותן בנוד למתקו דקא אזיל לאיבוד שנעשה כנותן מים לטיט ופירש בירושלמי אין עובד כוכבים עשוי לנסך ע"ג דבר מיאוס. אבל עובד כוכבים דשדי יין בי מילחי דישראל אסיר. סוגיא דשמעתא הנודות והקנקנים לא

שנא דידן ונתנו בהם עובדי כוכבים יין ולא שנא דידהו הורה ר' אמי הלכה למעשה ממלאן ג' ימים ומערן. ואמר רבא צריך לערן כל מעת לעת:
ת"ר קנקנים של עובדי כוכבים חדשים מותרין ישנים ומזופפין אסורין עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים עובד כוכבים נותן לתוכן מים ישראל נותן לתוכן יין עובד כוכבים נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר או מורייס ואינו חושש. ואסיקנא דציר או מורייס שורפין:

דף לג:

איבעיא להו כולהו לכתחלה ופשטינן אפי' לכתחלה והני מילי שאינן מזופפין אבל מזופפין אסורין וא"ר יוחנן אם החזירן לכבשן כיון שנשר זפתן מותרין ואמר רב אשי לא תימא עד דנתרא זפתן כולו אלא אפילו רפאי מרפא דיו:
קינסא פי' עץ ומפורש בפרק במה מדליקין ובפרק כל הבשר עכשיו אם הדליק עץ והשיר זפתן בעץ כגון אור דולק אסור.
איבעיא להו מהו לתת לתוכן שכר רב נחמן ורב יהודה אסרי רבא ורבינא שרו וקיימא לן כרבא ורבינא:
ירושל' אמר רבא כשהלך ר' עקיבא לזופרין שאלון ליה קנקנים של עובדי כוכבים במה הן טהרתן אמר להן מזו למדתי עליהם מה אם בשעה שאינן זפופות איתמר עליהם מותר בשעה שהן זפופות אלא שנתקלפו זפתן לא כל שכן וכשבאתי אצל חכמים אמרו לי על ידי זפת הן בולעות:
פי' מאני דפקוסנא יש מי שאומר כלי עץ ארז והן תאשור ויש מי שאומר כלים מדובקים בפקסנא ובלשון ערב אלך:
כלי נתר שנשתמשו בהן עובדי כוכבים יין אין להם טהרה עולמית והן כלי מחפורת של צריף יש מי שאומר כלים הנעשים מן אלשב אבל כובי דארמאי וחצבי שחמי דארמאי ופתוותא דבי מכסי פי' פתוותא כלי חרש שהם טפיחים דברים שאין מוכנסין לקיום הן כלומר אין דרך בני אדם למלותן הכלים האלו ולהניחם באוצר עד זמן אלא לפי שעה נותנין בהן ושותין אבל אין מניחין בהן לשומרן עד זמן וכיון שהדבר כך משכשכן במים ומותרין. והלכתא כסי דאישתי בהו עובד כוכבים ועודן חדשים פעם ראשונה אם שתה בהן ישראל בראשונה ועובד כוכבים בשניה אסורין אבל שתה בהן פעם ראשונה ושניה ובשלישית שתה בהן עובד כוכבים שוטפן במים ומותרין:

אסיקנא דהני מאני דקוניא בין חיורי בין אוכמי בין ירוקי לענין חמץ בפסח כולהו אסירי ואע"ג דשיעי ולית בהו קרטופני דכיון דמדייתי בלעי.

דף לד.

והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם.
ומקשינן מאי שנא מיין נסך דדריש מרימר קוניא בין אוכמי בין חיורי בין ירוקי שרו.
וכי תימא חמץ בפסח דאורייתא יין נסך מדרבנן והא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא [תקון] אלא יין נסך תשמישו בצונן וסגי ליה בשכשוך:
ר' עקיבא שאל כו' ואסיקנא הלכתא מתענין לשעות. כבר פירשנו במסכת תענית:
וקנקנים של עובדי כוכבים לאחר י"ב חודש מותרין בקנקנים מזופתין שנשרה זיפתן. ואחרי כן נשתמש בהן עובד כוכבים ביין דפי' בתלמוד א"י אמרו חכמים על ידי זפת הן בולעות. ושאינן מזופתין ממלאן מים. ומערן שלשה ימים כו':
ושימש משה רבינו בז' ימי המלואים בחלוק שאין עליו אימרא. פי' אימרא אל עלם:
ירושלמי הורה ר' ירמיה באלין פתרייא רברבייא ממלאן מים ומערן מעת לעת ג' ימים ושרו. בתורת קנקנים של חרש שאינן מזופפות:
ארמאי איתבר זיקיה וקיבליה ישראל לחמריה דידיה ואמרו רבנן ממלאהו (יין) מים ומערה מעת לעת ג' ימים ומותר. ר' ייסא אזל לצור חמא יתהון זפתין עובדי כוכבים זיקין זעירין וישראל זבנין להון ואסר להון. וכן ר' יצחק ור' מני אסרין:
החרצנים והזגין של עובדי כוכבים אסורין [ואיסורן] איסור הנאה דברי ר' מאיר. וחכ"א לחים אסורין יבשים מותרין. ומפרש לחין בתוך י"ב חדש. יבשין לאחר י"ב חדש. אמר ר' יוחנן כשהן אסורין בתוך י"ב חודש אפי' בהנאה אסורין. לאחר י"ב חדש אפי' באכילה מותרין.
א"ר זביד דורדי' דעובדי כוכבים בתר י"ב ירחי שתא שרי.

דף לד:

וכן אבטא דטייעא. פי' אל מצל בלשון ערבי. בתר י"ב ירחי שתא שרי. פירשו בירושלמי החרצנים והזגים ששנינו כי לחים אסורין בהנאה בשמילא אותן מן הבור דהא אין נעשה יין עד שירד לבור:
והמורייס: ת"ר המורייס אומן מותר. פי' ציר של דגים כובשין הדגים הקטנים במלח על החביות הגדולות נקרא מורייס. הציר היוצא מהן פעם ראשונה ושניה מותר כיון דשמינא אין צריך למירמא ביה חמרא. שלישי קליש שומנייהו דדגים ויהיב בהו חמרא.

הלכתא משלישי ואילך אסור. פי' קיסטא דמורייס בלומא. כוז מורייס במערה כוז יין בד' מעות. פי' לומא מעה כו' ומפורש בברכות. פי' עקמומית הנהר:
גבינת בית איניקי אסורה. איניקי. שם מקום. ומפורש בתחלת סדר יומא (דף י ע"א) תובל זו בית איניקי. משך זו מוסיא. ותירס זו פרס:
אמר ריש לקיש מפני מה אסרו גבינת בית איניקי מפני שרוב עגלי אותה העיר נשחטין לעבודת כוכבים.
דאי אמרת מיעוט הוו להו מיעוט עגלים לעבודת כוכבים ורובן שלא לעבודת כוכבים. ואיכא נמי שאר בהמות דאין נשחטין לעבודת כוכבים והוו להו העגלים הנשחטין לעבודת כוכבי' מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר' מאיר. ומקשינן עלה דר"ש בן לקיש וכי נשחטין לעבודת כוכבים מי אסיר והא את הוא דאמרת השוחט בהמה לעבודת כוכבים אותה בהמה מותרת.
תורמינך שעתך. פי' תשא אותך שעתך ודום. שמועה זו באומר בגמר זביחה הוא עובדה וישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף:
מתני' א"ר יהודה שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע כשהיו בדרך וכו' מפני מה אסרו גבינת עובדי כוכבים. אמר רב המקדש בפרש שור הנסקל מקודשת. מ"ט דלא ניחא ליה בנפחיה ועוד כתיב ולא יאכל את בשרו.
בשרו אסור פרשו מותר. המקדש בפרש עגלי עבודת כוכבים אינה מקודשת סברא וקרא [סברא] דניחא ליה בנפחיה דמיחזי שמן. קרא דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.
אמר רבא תרוייהו תנינהו הכא והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה שהנבילה בלאו והעולה במיתה. ואמרו כהן שדעתו יפה שורף קיבת העולה חיה ולא הודו לו.

דף לה.

אלא אמרו לא נהנין ולא מועלין והא עולה איסורי הנאה הן. אלמא איסורי הנאה פרשן מותר והדר תני ליה מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים. ואמר ליה א"כ למה לא אסרוה בהנאה. אלמא איסורי הנאה פרשן שרי.
ועגלי עבודת כוכבים פרשן אסור. ולמה לא אסרוה בהנאה משום דליתא לאיסורא בעיניה לא אסרוה בהנאה. הכא נמי בגבינה נמי ליתא לאיסורא בעיניה.
אמר ליה שאני הכא דכיון דאיסורא הוא דקא מוקים לה חשיב וכמאן דאיתיה בעיניה דמי אמאי לא אסרוה בהנאה:
השיאו לדבר אחר וכו'. ירושלמי מפני מה לא גילה לו אם להפליגו נתכוין היה לו להשיאו באלו שאין להן הכרע כגון שאת ארור מחר משוקדים וקם כו'. א"ר יוחנן מפני

שבקרוב אסרוה (וישמע) [ור' ישמעאל] תלמיד קטן [היה] באותה שעה. ואין מגלין להן רזי תורה עד שיגדלו. וכר' שמעון בן יוחאי. דתניא ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. מה השימה. פי' המציאה אינה נגלית לכל בריה כך אין לך רשות לשקע את עצמך בדברי תורה. אלא לפני תלמידים הגונים כשרים. ודאתן עלה קרא מאי פירושיה כו':

ירושלמי דודים דברי סופרים. יין דברי תורה. טובים דודיך מיין. חביבין דברי סופרים מדברי תורה. תדע שהרי ר' טרפון אילו לא קרא קרית שמע לא היה עובר אלא בעשה. ומפני שעבר על דברי חכמים נתחייב מיתה. על שם ופורץ גדר ישכנו נחש. ותנן נמי האומר אין תפלין לעבור על ד"ת פטור. [חמשה] טוטפת להוסיף על דברי סופרים חייב. א"ל (ר') ישמעאל חשוק שפתותיך ואל תהא נבהל להשיב. ומאי טעמא א"ר יוחנן גזירה חדשה היתה משום ניקור. וכד גזרי גזירה במערבא לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא. עד דתפשוט בכל ישראל.

דחיישי דלמא איכא מאן דלא סבירא ליה ואתי לזלזולי בה.

מגדף בה רבי אבהו אלא מעתה יבשה שאין בה חשש ניקור תשתרי. ופריק ר' ירמיה לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי חלב. וכיון דאיכא לחלוחית זיהרא האי.

ושמואל אמר לא אסרוה אלא מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה מכלל שהקיבה גופא שריא דפרשא בעלמא היא. איני דשמואל שרי בקיבה גופא והתנן קיבת העובד כוכבים ושל נבילה הרי זו אסורה.

והוינן בה ושחיטת עובד כוכבים לאו נבילה היא. ואמר שמואל חדא קתני והכי קתני קיבת שחיטת עובד כוכבים נבילה והרי זו אסורה.

דף לה:

ופרקינן לא קשיא כאן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה. פי' הא דתנן קיבת עובד כוכבים ושל נבילה ואוקמא שמואל קיבת עובד כוכבים נבילה ואסורה קודם שחזר בו ר' יהושע היתה הקיבה עצמה אסורה. וטעם אותה המשנה תירץ אחר שהשיבו ר' ישמעאל והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה ומותרת. וחזר בו ר' יהושע והודה כי קיבת נבילה מותרת ואמר מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים אחר שחזר בו כמו שמפורש במשנה זו אמר שמואל לטעמיה דהא מתני' מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה. אבל הקיבה עצמה של נבילה מותרת. ומפני מה שנו אותה המשנה ואינה שנויה כהוגן. מפורש בפ' כל הבשר א"ר יוחנן לא קשיא כאן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה ומשנה לא זזה ממקומה.

רב מלכיא אמר רב אדא בר אבא מפני שמחליק פניה בשומן של חזיר. רב חסדא אמר מפני שמעמידין אותה בחומץ. רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה. כדתנן המעמיד בשרף ערלה ר' אליעזר אומר אסור.
אפילו תימא ר' יהושע ע"כ לא פליג ר' יהושע עליה דר' אליעזר אלא בקטפא דגווזא פי' קטף של עץ. אבל בקטפא דפירא מודה ליה.
דתנן א"ר יהושע שמעתי בפירוש המעמיד בשרף (הערלה) [העלין] בשרף העיקרין מותר. בשרף הפגין אסור מפני שהוא פירי.
ולרב חסדא ולרב נחמן בר יצחק תיתסר בהנאה. דהא החומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין איסורי הנאה הוא. וכן הערלה איסורי הנאה היא תיתסר גבינה זו אפי' בהנאה קשיא:
מתני' ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה. חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו. אוקימנא איסוריה דחלב שחלבו עובד כוכבים חיישינן דלמא מערב ביה חלב בהמה טמאה. ואסיקנא השתא דאתית להכי גבינה נמי משום חלב בהמה טמאה. ואי אמרת חלב בהמה טמאה לא קא חיישינן דלמא הני דמתחזי בגבינה כדתקוני לה כמין נקב ההוא דקאי ביני ביני בגבינה כמין טיפין הוא החלב הטמא לפיכך אסורה:
ירושלמי אמר ר' ירמיה חלב עובד כוכבים למה הוא אסור מפני תערובת חלב בהמה טמאה. ר' יהושע בן לוי אמר משום גלוי. ויעמיד.
אמר ר' שמואל מפני ארס הנתון בין הנקבים ותני כן שלשה ארסין הן. אחד צף ואחד שוקע ואחד דומה לשבכה. ישראל יושב בצד העדר ועובד כוכבים חולב ומביא לו ואינו חושש משום תערובת בהמה טמאה. פת של עובדי כוכבים אסורה.
א"ר יוחנן אפי' למ"ד רבי התיר את הפת של פלטר. הני מילי בשדה במקום שאין פת ישראל מצויה. אבל בעיר לא:
איבו מנכית ואכיל פת עובדי כוכבים אבי מצרא דמתא. אמר להו רבא ואמרי לה אמר רב נחמן לא תשתעי ליה (לאיבו) [בהדי' דאיבו] דאכיל נהמא דארמאי.
שמן. אמר רב דניאל גזר עליו שנאמר אשר לא יתגאל בפת בג המלך וגו'.

דף לו.

ושמואל אמר זליפתן של כלים אסורין. כגון קדירה בת יומא וכיוצא בה אסרתן.

אמר ליה שמואל לרב בשלמא לדידי כו' משום דנותן טעם לפגם מותר משום הכי שרייה רבי. אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו היכי יכול רבי לבטוליה. והא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין.
אמר ליה אשלח ליה לרבי אשאל אשאליה איכסיף רב אמר [אם] הם לא דרשו אנן לא דרשינן.
כתיב וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו בשתי משתאות הכתוב מדבר.
יין ושמן רב סבר שם על לבו והורה לכל ישראל. ושמואל סבר שם על לבו לעצמו לאחרים לא הורה:
ירושלמי אמר ליה שמואל אכול משחא דארמאי ואי לא כתיבנא עליך זקן ממרא:
ומקשינן וסבר רב שמן דניאל גזר עליה והא משמיה דרב אמרו פתן שמנן ויינן מי"ח דבר הן.
ופרקינן דניאל גזר שיהא אסור בעיר. תלמידי שמאי והלל גזרו ביה איסור אפילו בשדה.
ומקשינן אי הכי רבי היכי מצי מבטיל גזירה זו.
והאמר ר' יוחנן בכל יכול בית דין לבטל דברי בית דין חבירו אם הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין חוץ מי"ח דבר שאפי' יבוא אליהו ובית דינו אין שומעין להם. ופרקי' להו אמר רב שמעיה מה טעם הואיל פשט איסורן ברוב ישראל שמן לא פשט איסורו ברוב ישראל וכרבי יוחנן ישבו ובדקו על השמן ומצאו שלא פשט איסורו ברוב ישראל.
וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי רבי אלעזר בר' צדוק שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם רוב ישראל יכולין לעמוד בה.

דף לו:

כדכתיב במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו. אי איכא הגוי כולו וקא עבר עליה האי גברא אותי אתם קובעים ואי לא לא.
גופא אמר באלי (נותאה) [אמר אבימי נותאה] משמיה דרב פתן ושמנן ויינן ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן. בנותיהן אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על בנותיהן שיהו נדות מעריסותיהן. גניבא משמיה דרב אמר כולהו משום עבודת כוכבים גזור בהו רבנן. גזרו על פתן ושמנן משום יינן. וגזרו על יינן משום ייחוד בנותיהן. אבל חתנות בבנותיהן מדאורייתא הוא דכתיב לא תתחתן בם ואע"ג דהאי קרא מז' אומות הוא.
דכתיב כי יסיר את בנך מאחרי מרבינן כל המסירות ואפי' דשאר אומות מן התורה. ודרך זנות בית דינו של שם גזרו שנאמר הוציאוה ותשרף.

ישראל הבא על העובדת כוכבים הלכה למשה מסיני הוא דתנן הבועל ארמית קנאין פוגעין בו והנ"מ בפרהסיא וכמעשה זמרי. אבל הבא על העובדת כוכבים בצנעא בית דין של חשמונאי גזרו. הבא על העובדת כוכבים חייב משום נש"א פי' נדה שפחה אשת איש. נשג"ז נדה שפחה עובדת כוכבים זונה. גזרו תלמידי שמאי והלל אפילו ייחוד דעובדת כוכבים פנויה.

אבל ייחוד דבת ישראל אם היא אשת איש מן התורה הוא. שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם שאר כל העריות שבתורה. ייחוד דבת ישראל פנויה בית דינו של דוד גזרו בה.

דאמר רבא באותה שעה שבא אמנון על תמר אחותו גזרו על ייחוד דפנויה בת ישראל. וגזרו על ייחוד בנותיהן משום דבר אחר. דאמרינן דבית דינו של חשמונאי גזרו שלא תהיה עובדת כוכבים מיוחדת לו בזנות אתו אינהו גזרו אפילו אקראי בעלמא:

ועל דבר אחר משום דבר אחר מאי היא. אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על תינוק עובד כוכבים שיהא מטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור. אסיקנא עובד כוכבים מבן ט' שנים ויום אחד מטמא בזיבה.

דף לז.

הואיל וראויה לביאה ואע"ג דלא ידעה לארגולי:

אמר ליה רבי לשמלאי לא היית עמנו אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן של עובדי כוכבים.

אמר לו בימינו תתיר [אף] את הפת. אמר לו רבי אם כן קרו לן בי דינא שריא. דהא התרנו את השמן. וגם זו ששנינו הנותן גט לאשה ואמר לה הרי זה גיטך אם לא באתי מיכן ועד י"ב חודש. ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ואנו התרנוה. סברינן לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כי מחיים נתנו ואין זה גט לאחר מיתה. כבר פירשנו זו השמועה במסכת גיטין במקומה לפיכך לא הארכנו בה בכאן. הנה התרנו שני דברים. ואם נתיר הפת של עובדי כוכבים הרי שלשה דברים. וכל בית דין שמתיר שלשה דברים נקרא בית דין שריא. כמו יוסף בן יועזר. דתנן העיד יוסף בן יועזר איש צרידה על אייל קמצייא דכן ועל משקי בית מטבחיא דכן ודיקרב למיתא יסתאב. הא ספק טומאה ברה"ר טהור. וקרו ליה יוסף שריא.

מאי אייל קמצייא דכן רב פפא אמר שושיבא וקמיפליגי בראשו ארוך.

ת"ק סבר ראשו ארוך אסור. ויוסי בן יועזר סבר שרי. [רב חייא בר אמי] משמיה דעולא אמר בראשו ארוך כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי בסוסביל והוא אייל קמצייא.

דף לז:

ת"ק סבר בעינן קרסולים וכנפיו חופין רובו אע"ג דלא מינכר אלא בכל דהו שרי.
ועל משקי בית מטבחיא דכן. חלקו רב ושמואל. רב סבר דכן ממש קסבר אין טומאה למשקין מן התורה כלל. ורבנן הוא דגזרו בהו טומאה.
וכי גזור במשקין דעלמא אבל במשקי בית מטבחיא לא גזור כלל. ושמואל סבר דכן מלטמא אחרים אבל הן עצמן מיטמאין כו'. כבר פירשנוהו בפסחים:
ועל דיקרב למיתא מסאב אתינן לאוקמה התיר הנוגע בנוגע מת כיצד מן התורה הנוגע במת (בנוגע) הוא טמא בלבד והנוגע בנוגע מן התורה טהור הוא וגזרו רבנן עליה טומאה בא הוא וטיהרו והעמידו בשל תורה. ודחינן לה ואמרינן נוגע בנוגע נמי טמא הוא מן התורה שנאמר וכל אשר יגע בו הטמא יטמא ומוקמינן לה הכי מן התורה טומאה בחיבורין שבעה ימים. פי' כגון אדם ידו אחת נוגעת במת ועודנה במת נגע דברים אחרים הכל טמאין טומאת שבעה שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם יטמא שבעת ימים.
אבל הנוגע במת ונתפרד ממנו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב. כיצד יתקיימו מקראות הללו. ופרקינן בחיבורין טומאת שבעה. שלא בחיבורין טומאת ערב.
ובא רב נחמן ודחה הכל ואמר ספק טומאה ברשות הרבים התיר להן ואף על גב דהלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה ספק טומאה ברה"י היא וכתיב ונסתרה והיא נטמאה מכלל דספק טומאה ברה"ר טהורה מן התורה.
א"ר יוחנן גמירי לה הכי אבל אין מורין אותה [ואתא] יוסי בן יועזר ואורי להו ספק טומאה ברה"ר טהור:
תניא כוותיה דרב נחמן קורות נעץ להם עד כאן רשות היחיד וספיקו טמא ע"כ רה"ר וספיקו טהור. כי אתו לקמיה דר' ינאי הוה מחמיר ואמר להו זילו טבולו בנהר:
והשלקות של עובדי כוכבים רבנן גזרו בהו איסור. והאי קרא אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי אסמכתא בעלמא.

דף לח.

אבל החמין והקליות שלהן והקמחין והסלתות שלהן כולן מותרין כר' שמואל בר יצחק דאמר משום רב כל הנאכל כמות שהוא בחי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים. בסורא

מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו לה הא דרב כל שאינו עולה על שלחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בשולי עובדי כוכבים.
איכא בינייהו דגים קטנים וארדי ודייסא דהני כגון דגים קטנים. וארדי אינן נאכלין בחי ונאכלין בפת. ודייסא נאכלת בחי ואינה נאכלת בפת כו'. כותח של עובדי כוכבים מותר ולא חיישינן לפת שיש בו. שאין פת עובדי כוכבים אסורה באכילה אי לא משום חתנות. אבל לכותח שרי דתני ר' חייא לחם האפוי לכותח העשויה כלמודים פטורה מן החלה. אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי עובדי כוכבים. אמר רב יוסף אם צלאן עובד כוכבים סומך עליהן משום ערובי תבשילין. ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא קמחא עיקר ולא הרסנא ולפיכך אסירי.
אמר רב ברונא אמר רב עובד כוכבים שהצית אור באגם כל חגבים שנצלו מחמת האור ולא ידעי אי טמא ואי טהור כולן אסורין ולא מיבעיא עובד כוכבים אלא אפילו ישראל שהצית האור באגם אסור.
ומעשה שהיה בעובד כוכבים אחד היה. אבל משום בשולי עובדי כוכבים בהאי גוונא לא אסירי דהא א"ר יוחנן עובד כוכבים (שהרדיך) [דחריך] רישא שרי למיכל ישראל מינה אפילו מריש אוניה. אלמא לעבורי שער קא מיכיון ולא לבשולי. הכא נמי לגלויי אגם קא מיכוין. דייק רבינא מהא דא"ר יוחנן עובד כוכבים (שהרדיך) [שחרך] רישא פי' שהבהב ראש כבש להעביר שערה שרי למיכל מריש אוניה שמתבשל לפי שעה עובד כוכבים דשדא סיכתא לאתונא וקבר בה ישראל קרא ונתבשלה שרי. פי' מי שנתן יתידות של עץ לייבשם לנעצן בספינות כמו מסמרים. ואמרינן פשיטא מהו דתימא לבשולי אותן היתידות קא מיכוין. וכיון שכוונתו לשום בישול בעלמא האי קרא שנתבשלה בכבשן אסורה. קמ"ל לשרורי. פי' לחזקם קא מיכוין ולא לבישול. סוגיין דשמעתא עובד כוכבים שלקח בשר מישראל ונתנו ע"ג האור אם נתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור אע"פ שגמרו ביד ישראל אבל אם לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר.
ותניא מניח ישראל בשר ע"ג גחלים ובא עובד כוכבים ומהפך בו עד שיבוא מביהכ"נ או מביהמ"ד ואינו חושש. והני מילי דליכא חשש דלמא חליף ליה:

דף לח:

וכן אשה שאין שם חששא שמא תחליף שופתת קדירה ע"ג כירה ועובדת כוכבים מגיסה בה עד שתצא מן המרחץ. או עד שתבא מן השוק:

איבעיא להו הניח עובד כוכבים והפך בו ישראל מהו. ופשיטנא א"ר יוחנן בין שהניח עובד כוכבים והפך בו ישראל ובין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים מותר. ואינו אסור אלא עד שתהא התחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים. ובלבד שלא תהא ביד עובד כוכבים בישול כמאכל בן דרוסאי:

פת א"ר אחי שלש מלאכות יש בה. איזו אחת מהן (ביד) [שהייתה ע"י] ישראל שרי. הלכך שגר עובד כוכבים ואפה ישראל. או שגר ישראל ואפה עובד כוכבים. או שגר עובדי כוכבים ואפה עובד כוכבים וישראל (הדי הא הדויי) [חתי ביה חתויי]. פי' חתה בגחלים שפיר דמי:

דג מליח וביצה צלויה ביד עובד כוכבים חזקיה ובר קפרא שרו ור' יוחנן אסר.

ואסיקנא אמר רב זביד לא תציתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כר' יוחנן. פי' נגוטא דחלא. כוס של חומץ:

ת"ר הקפריסין והקפליטאות והמטליא והחמין והקליות של עובדי כוכבים מותרין. ביצה צלויה אסורה. שמן ר' יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו.

תנא היא מטליא היא פשליא היא שעיתא. פי' ביזרא דשבלילתא. זרע תלתן. פי' וקיירי מבינתא דרישיהו עד טופרי דכרעייהו. ומצטננין משערת ראשם עד צפרני רגליהם:

ואמר רב אשי אמר לי הונא מילין. פי' אלו הדברים מילי בעלמא אינון כלומר אינן ממש. ואמרי לה במילין כלומר אינן נעשין אלא בדברי כשפים. פי' כוספה גפת של שומשמין שכשמוצאין אותו אין מוצאין אותו אלא במים חמין. וכן כיוצא בהן מחמין להן חמין שיצא השמן כולו והגפת שלהן נקרא כוספן. פי' הדימי הדמיה נתחו נתחים כדכתיב הדמין יתעבד:

הא דתניא אחת יורה גדולה ואחת יורה קטנה. כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר:

משחא שליקא שמן מבושל:

פי' מסרא סרי מבאיש. ואסיקנא שמן מבושל למאי ניחוש ליה אי משום בשולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי. אי משום געולי עובדי כוכבים דבשלי' בכלי העובד כוכבים נותן טעם לפגם הוא ומותר. הני אהיני שליקי פי' בוסר והן פגי תמרים שלוקין של עובדי כוכבים. הפגין המתוקין ודאי שרו. מרירי ודאי אסירי דבישול הוא. כי תיבעי לך לא מתיקי ולא מרירי מאי. ופשיט רב אסי לוי אסר להו:

שתיתא פי' רב שרי ואבוה דשמואל ולוי אסרו בשתיתא דטלפחי בין במיא בין בחלא דברי הכל אסירא. כי פליגי בשתיתא דחיטי ודשערי. רב סבר לא גזרינן שתיתא דחיטי

ודשערי אטו דטלפחי פי' של עדשים. ואבוה דשמואל ולוי סברי גזרינן דחיטי ושערי אטו דטלפחי:
אמר רב תרי מיני שתיתא שדר ברזילי לדוד קלי של חטים ושעורים ואחרת קלי של פול ועדשים. שנאמר משכב וספות וכלי יוצר חטים ושעורים קמח וקלי ופול ועדשים וקלי.
בנהרדעא מפקי צני צני שתיתא דארמאי ולית דחש להא דאבוה דשמואל ולוי:
פיסקא וכבשים שדרכן לתת בהן יין וחומץ. אוקמה חזקיה בשדרכן לתת ואינו ידוע בודאי שנתן בהן. אבל בידוע שנתן בהן יין או חומץ אסורין אפי' בהנאה.
ור' יוחנן אמר אפי' בידוע מותר. וקיימא לן כחזקיה דהוא רבו של ר' יוחנן:

דף לט.

והחילק פי' מין דגים קטנים שמו חילק. ואמר רב היא סולתנית והיא דג טהור ומפני מה אסורה מפני שערבונה עולה עמה. פי' דגים טמאים מעורבים בה ועולין עמה:
ירושלמי אמר ר' יוחנן היא חילק היא טרית טרופה:
ת"ר דגים שאין להן עכשיו קשקשין ועתידין ליגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיץ. או דגים שיש להן עכשיו ועתידין להשירן בשעה שעולין מן הים כגון אקינס ואפונס וכספתיאוס ואסיפתיאוס ואטונס. אלו כולם שמות של מיני דגים בלשון יון הן וכולן מותרין הן. הואיל וקשקשין נמצאין בהן בין בתחלה בין בסוף. מכריז ר' אבהו בקסרי קרבי דגים ועוברן נקחין מכל אדם.
חזקתן אינן באין אלא מפילוסא ואספמיא. שמות של מקומות. כי הא דאמר אביי צחנתא דבב נהרא שריא. ואסיקנא מאי טעמא טינא דבנהרא לא מרבי דג טמא.
והאידנא דשפכי בה נהר (נתן) [גוזן] ונהר גומדא אסירא. דאמרינן הני מנהר (נתן) [גוזא] ונהר גומדא אתו. מיכן שרא ר' אבהו דסבר טינא דפילוס ואספמיא נמי לא מרבי דג טמא משום הכי קרבי דגים ועובריהן של אותו מקום כולן מותרין.
אמר אביי חמרא דימא שרי. תורא דימא אסיר וסימנך טמא דארעא שרי בימא. דשרי בארעא אסיר בימא.
אמר רב אשי שפר נונא שרי קדש נונא אסיר. אלו הם שמות דגים ידועים. וסימן קדש לה'. כלומר מי ששמו קדש (וחולין) אסור. איכא דאמרי קבר נונא אסיר. וסימן קברי עובדי כוכבים טמאין. ר' עקיבא חפיה להההוא דג דהוה דמי לחיפושא בדיקולא. פי' חיככו לאותו הדג בכפיפה חדשה ומצא בו קשקשין וטהרו.

וכן רב אשי העביר גבו של אותו דג שהיה דומה לשפרנונא על כיור של חרש וראה בו קשקשין וטהרו. ור' אמי החזיק אותו דג שהיה דומה לצלופחא בשמשא דיומא וחזא ביה צמחי ושרייה. נתברר כי אלו חיפושא ושפרנונא וצלופחא כולם דגים טהורים הן.
רבה בר רב הונא קריבו ליה באקרא דאגמא צחניתא. שמע גברא דקרי באטי באטי אמר מאי דקמה. פי' נתנחש ואמר אין שם באטי. מה זה שלפנינו כלומר אין זה אלא דבר מכשול יש כאן.
לא אכל מההיא צחניתא. לצפרא עיין בה ומצא בה דג טמא וקרי אנפשי' לא יאונה לצדיק כל און.
וקורט של חלתית אסור משום שמפסקי ליה בסכין של עובדי כוכבים. ואע"פ שאמר מר כל נותן טעם לפגם מותר. אגב דחורפי' דחלתית ממתקו כח השמנונית של עובד כוכבים והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסיר.
עבדיה דר' לוי הוה מזבן חלתית בשוק. בתר דנח נפשיה דלוי שאלו ואמר להו ר' יוחנן עבד חבר הרי הוא כחבר.
רב הונא בר (משימי) [מניומי] זבן תכלת לציצית מאשת רב עמרם חסידא ובעא לה למילתא ופשט ליה חנן חייטא אנא זבני תכלת מאשתו של רבנאי ובאתי לפני רב יהודה ואמר לי מתגרניא נפלת ליד. כלומר בעל תיגרא (בעל מתחתה היה) נפלת לידי ואמר לי הכי אמר שמואל אשת חבר הרי היא כחבר.
עבדו של חבר כחבר. חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן כו' עד שתפסל: ת"ר אשת עם הארץ שנשאת לחבר וכן בת עם הארץ שנשאת לחבר וכן עבד עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חברות. אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בת חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבד של חבר שנמכר לעם הארץ. אין צריכין לקבל דברי ר' מאיר.
ר' יהודה אומר צריכין לקבל לכתחלה. וכן היה ר' שמעון (אומר) בן אלעזר אומר משום ר' מאיר מעשה באשה שנשאת לחכם והיתה קושרת לו תפילין בזרועו ומת ונשאת למוכס והיתה קושרת לו קשרי מכס על ידו.
אמר רב חלב. ומפקינן חלב ומעיילינן חתיכת דג שאין בה סימן. אבל חלב מותר בחותם אחד. בשר יין תכלת סימן חבי"ת אסורים בחותם אחד חלתית מורייס פת גבינה סימן חמפ"ג מותרים בחותם אחד. ושמואל אמר בשר יין תכלת אסורים בחותם אחד. אבל מורייס חלתית גבינה מותרים בחותם אחד. וקי"ל כרב:

דף לט:

ת"ר אין לוקחין בסוריא יין ולא מורייס ולא חתיכה שאין בה סימן ולא מלח סלקונדית בין שחורה בין לבנה ולא גבינה אלא מן המומחה סימן ימ"ח מח"ג וכולן אם נתארח אצל בעה"ב מותר דלא שביק בעה"ב היתרא ואכיל איסורא וכר' יהושע בן לוי דאמר שגר לו בעה"ב בביתו מותר דבעה"ב ממאי דאכיל משדר ליה ולא שביק היתרא ואכיל איסורא. מלח סלקונדית אסיקנא לדברי האוסר שחורה ולבנה.

סבר קרבי דגים שחורים וקרבי דגים לבנים טמאים מעורבין בה. ואמר ר' אבהו משום דר' חנניה בן גמליאל זקן היה בשכונתנו והיה מחליק פניה בשומן חזיר. עוד שנינו בסיפא דמתני' הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה.

למעוטי מאי. לחזקיה למעוטי בידוע. כלומר אם נודע דודאי נתן בכבשין יין או חומץ אסורין אפי' בהנאה. לר' יוחנן למעוטי מורייס וגבינת בית אונייקי וסתמא כר' מאיר:

משנה בשביעית פרק כלל גדול אמרו בשביעית קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין יש להן שביעית ולדמיהן שביעית. הצבע צובע לעצמו לא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים ולא ברמשים כו'. עד ציידי חיה עופות ודגים שנתמנו להן מינין טמאין מותר למוכרם.

ר' יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר. ובלבד שלא תהא אומנתו לכך. וחכמים אוסרין. ואמר בגמרא דיליה כתיב טמאים מה ת"ל וטמאים יהיו לכם אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה. כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לסחור בו. איסורו מדברי חכמים מותר לסחור בו. והרי חמור וגמל למלאכה הן גדילין. ר' הושעיא נסיב ויהיב במורייס. ר' הונא נסיב ויהיב בחלתיתא:

מתני' ואלו מותרין באכילה חלב שחלבו עובד כוכבים וישראל רואהו כו'.

תנינא להא דת"ר ישראל יושב בצד עדרו של עובד כוכבים ועובד כוכבים חולב ומביא לו ואינו חושש. ואוקימנא אע"ג דאית ליה בהמה טמאה בעדרו.

וכי קאי חזי ליה וכי יתיב לא קא חזי ליה. מהו דתימא כיון דהוא יתיב ניחוש דלמא מערב ביה חלב בהמה טמאה. קמ"ל כיון דכי קאי חזי ליה מירתת ולא מערב. והדבש מותר דליכא חשש אי משום איערובי אי מערב ביה מבאיש.

אי משום בשולי עובדי כוכבים נאכל כמות שהוא חי אי משום געולי עובדי כוכבים נותן טעם לפגם מותר. ומדחזינן ברוב התלמוד דמוקים להו בנאכל כמות שהוא בחי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים. ש"מ דהא לישנא דוקא. מיהו כיון דחזינן באידך פירקין

דמפרש ואמר ר' יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה כל שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת. הלכך בעינן בתרי לישני.
והדבדבניות. פי' (חסר איזה תיבות) אע"פ שהן מנטפות אין בהן משום הכשר. והלל אומר לא הוכשר. והודה לו הלל לשמאי. הנה הניטוף מכשיר. ושנינן התם למשקה בעי להו דהא לגת בוצר. הכא לא בעי להו למשקה.
וטרית שאינה טרופה וציר שיש בה דגה מותרין: ת"ר איזו היא טרית שאינה טרופה כל שראשה ושדרה ניכר שהוא מדג טמא. איזהו ציר שיש בה דגה. בסתומות כילכית אחת. בפתוחות עד שיהו שתי כילכיות.

דף מ.

פי' כילכית דג קטן טהור ואם מצא בגרב שתי כילכיות שוטטות בו הא דתנן בדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת אוקימנא מיני דגים ששמן בארא' ופלמירא שראשם דומה לראש דגים טמאין אבל שאר דגים לכולי האי לא חיישינן:
אמר רב פפא טרית שאינה טרופה הלכתא עד שיהא ראש ושדרה של כל אחד ואחד ניכר ואם לאו אפילו לטבול בצירן אסור. ומותבינן עליה חתיכת דג שיש בה סימן בין בכולה בין במקצתה אפילו אחד במאה כולן מותרות. ומעשה בעובד כוכבים שהביא גרב מלא חתיכות בצירן ונמצא סימן באחד מהן והתיר רשב"ג את הגרב כולו ומשני רב פפא בשחתיכות שוות פי' כשניתן חתיכה על חברתה מתראה דג שלם ומקשינן אי הכי מאי למימרא ופרקינן מהו דתימא ניחוש דלמא אתרמויי אתרמי ליה קמ"ל דלא חיישינן:
ההוא ארבא דצחניתא דאתאי לסיכרא חזי קילפי שהן קשקשין רב הונא בר חיננא שרא ליה אמר רבא מי איכא דשרי כי הא מלתא באתרא דשכיחי קילפי נפקי שיפורי דרבא ואסיר שיפורי דרב הונא בר חיננא ושארו.
ואסיקנא אמר רב אשי אנא לא אסרנא ולא שרינא בין בגופן בין בצירן וקיימא לן כרב אשי דהוא בתראה:
יתיב רב אדא בר אהבה וקאמר עובד כוכבים שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כילכית באחת מהן פתוחות כולן מותרות כמאן דמערבן דמו וכולן כחדא חשיבי סתומות היא מותרת וכולן אסורות אמר ליה מנא לך הא אמר ליה מרב ושמואל ור' יוחנן.
אמר רב ברונא אמר רב קרבי דגים ועוברן אינן נלקחין אלא מן המומחה ומקשינן למימרא דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים ופרקינן תרוייהו מטילי ביצים נינהו מיהו טמא משריץ מבפנים דג טהור מטיל ביצים ומשריץ מבחוץ ולמה לי מומחה נבדוק בסימנין

דתניא כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים ובסימני ביצים תנינן כל שכודרת ועגולגלת ראשה אחד חד וראשה אחד כד כלומר רחבה טהורה שני ראשיה חדין שני ראשיה כדין טמאה.

דף מ:

ופריק רבא היכא אמרו אין לוקחין אלא מן המומחה בשנימוחו ואינן ניכרין להיבדק. אין שם מומחה מאי. רב הונא אמר עד שיאמר אני מלחתים וכן אורי ליה רב יהודה לאדא דילא:

ירושלמי נתן בר בא אמר קומי שמואל ידע אנא למפרש בין עוברי דגים טמאים בין עוברי דגים טהורין עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורין ארוכין אחוי ליה הדא סלפיתא מין דג שמו בלשון יון אל סלפה. אמר ליה כזה מהו. אמר ליה טמא אמר ליה לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך דאמרת על טמא טהור אין לוקחין מעי דגים וקרבי דגים אלא על פי מומחה ואם אמר אני מלחתים נאמן ומפרש בעוברי דגים טמאין ביציאתן נגמרות:

ועלה של חלתית. ואמרינן פשיטא חלתית הוא דאסור משום דחתיך ליה בסכין ובלע ליה מן השמנונית של סכין. אבל העלין פשיטא דמותרין ופריק רבא לא נצרכא אלא לגרעין שבה מהו דתימא ניחוש דלמא מערב בהו מן החלתית עצמו קמ"ל אגב דשריק ליה מינתר נתר ולא מידביק:

וזיתי גלוסקא המגולגלין פי' זיתים רכים ולחין ורפוין מהו דתימא חמרא רמא בהו ואסירי קמ"ל מחמת שמנן הוא דרפו.

ר' יוסי אומר השלוחין אסורין היכי דמי שלוחין כל שאוחזה בידו וגרעינתה נשמטת דכולי האי לא רפיא אלא אי יהיב בהו חמרא:

ירושלמי הן סבכות הן פרעות הן רפפות הן רעלות הן אסטגיות הן ספיות הן כוסות הן גומות היא מקום תחת הכוסות היא מקום הנחת חתיכות הן זיתי גלוסקא הן זיתי מגולגלין.

והשלוחין אסורין ר' חייא בשם ר' יוחנן אמר מין הוא והן נותנין בהן חומץ שיהו חולצין את גרעיניהן:

והחגבין מן הסלילה אסורין שמזלפין בהן יין מן האפותין מותרין (וכן בתרומה):

ת"ר החגבין והקפריסין והקפלוטאות פי' הצלף וראשי הלפתות וכיוצא בהן הכבושין הבאים מן האוצר ומן האפותין ומן הספינה מותרין והנמכרין בסלילה לפני החנוני אסורין מפני שמזלף עליהן וכן יין תפוחים הבאים מן האוצר וכו':

פעם אחת חש רבי במעיו והביאו לו יין תפוחים של עובד כוכבים של שבעים שנה ושתה ונתרפא ואמר ברוך שמסר עולמו לשומרים:

וכן בתרומה. פירשה רב ששת הכי וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין מה שלפניו בחנות הוא דאסור דחיישינן דלמא מערב בהו תרומה אבל הבא מן האוצר ומן האפותין ומן הספינה מותרין מאי טעמא אירתותי מירתת סבר דלמא שמעי רבנן ומפסדי ליה לכוליה:

הדרן עלך אין מעמידין:

כל הצלמין אסורין מפני שנעבדין פעם אחת בשנה דברי ר"מ וחכ"א אינו אסור אלא מי שיש בידו מקל כו'. אוקמה רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן במקומו של ר"מ היו עובדין אותו פעם אחת בשנה. ורבי מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא וכו' ופשוטה היא ובא רב יהודה ואמר באנדרטי של מלכים שנינו כלומר צורת אדם.

ואמר רבי יוחנן בעומדין על פתח מדינה ואמר רבא מחלוקת ר' מאיר וחכמים באנדרטי העשוי בפתח מדינה דכרכים דרבנן סברי לנוי עבדי ליה אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין דלמיפלחינהו עבדי להו וחכ"א אינו אסור אלא מי שיש בידו מקל או צפור או כדור מקל כלו' הוא רודה העולם כולו במקל. צפור שתופס העולם כולו בידו כתפישת צפור. כדור נמי שהעולם כולו בידו כמו כדור בידי אדם:

דף מא.

תנא שהוסיפו עליהן מי שבידו סייף ועטרה וטבעת ותנא דידן סבר סייף כמו לסטים בעלמא ולבסוף ראו שאין כוונת עושיהם אלא שהורג העולם כולו בסייף שלו והעטרה היא עטרת מלכות.

טבעת מעיקרא סבור אישתימא פירוש אישתימא אפוטרופא הממונה על האוצרות וחותם נקרא אישתימא ובסוף ראו כי כוונתם כי חותם על כל אדם מי למות מי לחיים תנא אפילו צרור אפי' קיסם:

בעי רב אשי תופש בידו צואה מאי ועלתה בתיקו:

המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין אמר שמואל ואפילו שברי עבודת כוכבים מותרין. מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד והוא שעומדין על כנם ואינם שבורין:

דף מא:

איתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה רבי יוחנן אמר אסורה דלא ביטלה אדם ריש לקיש אמר מותרת כיון שנשתברה אמר בדעתיה איהי לא יכלה לשיזבי נפשה לאחריני משזבה ובסתמא מבטיל לה.
ומותיב ר' יוחנן לריש לקיש והא ראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות דנשתברה מאליה היא וביטלום ופריק ריש לקיש הא קא שבקו לדגון דאמרי שבקיה איסריה לדגון ואזיל ויתיב ליה אמפתן.
ואתינן לפרושי דעתייהו דרבנן מכלל דר' מאיר. דרבנן סבירא ליה עבודת כוכבים אסורה שבריה מותרין קשיא לר' יוחנן. ומשני ר' יוחנן הכי השתא בשלמא צלמים ספק עבדום ספק לא עבדום ואם תמצא לומר עבדום אימור ביטלום אבל עבודת כוכבים דודאי עבדוה מי יימר דביטלוה הוי עבודתן ודאי וביטלום ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. ומקשינן ואין ספק מוציא מידי ודאי והתניא חבר שמת והניח מגורה מלשון נהרסו ממגורות והניח מגורה מלאה פרות וכו' ודברים פשוטין הן ובכמה מקומות פירשנו זה הענין וגם בפסחים.

דף מב.

סוגיא ישראל שפחסה לעבודת כוכבים של עובד כוכבים כלומר רצף צורתה ואינה ניכרת כלל אלא כאילו טס בעלמא היא לא ביטלה מ"ט גזרינן דלמא מגבה ליה ישראל וכיון דמגבה ליה קנאה וכי הדר מבטיל לה הוי לה עבודת כוכבים של ישראל ועבודת כוכבים ביד ישראל אין לה בטילה עולמית. תוב אקשי מן אבני מרקוליס שהביא ישראל וחיפה בהן טרטראות כו' ומן ישראל ששיפה עבודת כוכבים ושנינן בכולהו גזרינן דלמא מגבה להו וקני להו בהגבהה והם עדיין בחזקתן וכיון דקנאם אע"ג דבתר הכי נשברו לא בטלי כדרבא דאמר עבודת כוכבים של ישראל לא בטלה לעולם. ומותבינן תוב אף לא ירקות פי' אין זורעין תחת האשירה ירקות בימות הגשמים מפני שהנביה פי' עלי האשרה נובלות על הירקות והוה להן לזבל ונמצאו הירקות גדילות מן העבודת כוכבים. ואמאי תיהוי זה הזבל שנפל מן האילן כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה.

ופרקינן שאני התם דאשרה היא עיקרו של אילן קיימת.

דף מב:

והא שפאי עבודת כוכבים דעיקר העבודת כוכבים קיימת דקתני לצרכה פי' כדי לניותה היא אסורה ושפאיה מותרין. ופריק (רבינא) [רב הונא] בריה דרב יהושע למה הזבל הזה אסור שכך גדילות האילן להיות העלה שלו נובל בימות הגשמים ויוצאין חדשים תחתיהן ואין עבודת כוכבים בטילה דרך גדילתה. תו מותיב ריש לקיש לר' יוחנן קן שבראש האשירה יתיז בקנה קס"ד כגון ששיבר העוף עצים מן האשירה וקנתה בהן וקתני יתיז בקנה הקן כולו אלמא כיון שנשברה הותרה. ופרקינן כגון דאתיא עצים מעלמא וקננה בהן. ור' יוחנן אמר מאי יתיז בקנה יתיז באפרוחין אבל לא הקן שהקן אסור הוא. ופירשה ר' יעקב האפרוחין בין באילן של הקדש בין באשירה מותרין ביצים כאן וכאן אסורין אמר רב אשי ואפרוחין שצריכין לאמן כביצים דמו:

מתני' המוצא כלים ועליהם צורת חמה או צורת לבנה או צורת דרקון יוליכם (להר) [לים] המלח. ומקשינן וכי אינן עובדין אלא לאלו בלבד והתניא השוחט לשום הרים לשום גבעות כו' ופריק רב יוסף ודאי עובדין לכל דבר אלא לצור צורה ולעובדה הני תלתא חשיבי להו וציירי ופלחי להו מידי אחרינא לא טרחי וציירי:

מינקט רב ששת חומרי מתנייתא ותני כל המזלות מותרין חוץ מן מזל לבנה וחמה כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון.

דף מג.

והוו בה רבנן רישא וסיפא אי אפשר לאוקמה בעושה דתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשיי ומציעתא אי אפשר לאוקמה במוצא דקתני כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם וכבר שנינו כי המוצא צורת חמה ולבנה ודרקון הוא דאסור הא המוצא צורת אדם מותר ופריקי תרי פירוקי. חד רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה וכדרב הונא כדבעינן למימר לקמן ובא רבא ואוקמינהו כולהי במוצא ורבי יהודה היא ומציעתא דאסר פרצוף אדם רבי יהודה לטעמיה דתניא רבי יהודה מוסיף אף דמות מיניקה וסרפס ומפרשינן מניקה שעושין אותה כמין אשה מחזקת בן ומניקתו והיא זו כמו חוה שהיתה אם כל חי סרפס כלומר מושל ומכלכל כל העולם צורת איש כיוסף שהיה שר מפיס והוא דנקיט גריוא בידיה. דרקון לשון יון הוא:

ת"ר איזו היא צורת דרקון פי' ר' שמעון בן אלעזר כל שיש לו ציצין בין פרקיו בין פרקי צוארו א"ר חמא בר חנינא הלכתא כר' שמעון בן אלעזר.
א"ר יהושע בן לוי פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר ברבי ומצא טבעת בדרך ועליה צורת דרקון ולא הגביהה עבר עובד כוכבים קטן ולא אמר כלום עבר עובד כוכבים גדול אמר לו בטלה ולא קבל ממנו סטרו וביטלה ש"מ תלת ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים בעל כרחו וש"מ והני מילי גדול שיודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה הוא שמבטל.
מגדף בה רבי חנינא לית ליה לרבי אלעזר הקפר ברבי הא דתנן המוצא בסרטיא ובפלטיא ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן. אמר אביי נהי דמינה מייאש מאיסוריה מי מייאש וכו':
תנן התם בראש השנה דמות צורות לבנות היו לרבן גמליאל בעלייתו כו' פי' לבנות צורת לבנה גדולה ופחותה ממנו.
ומקשינן ומי שרי והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון בדמות שמשין שמשמשין לפני.

דף מג:

ופריק אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותם כדתניא לא יעשה אדם בית דמות היכל מ' אמה ארכו וכ' אמה רחבו אכסדרה תבנית אולם כו' אבל שמשין כגון חמה ולבנה וכיוצא בהן שא"א לו לאדם לעשות כמותן לא אסרה תורה ומקשינן איני והתניא לא תעשון אתי לא תעשון בדמות שמשיי שמשמשין לפני במרום ודחינן לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה לישתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אמר רב הונא בריה דרב יהושע מפרקיה לא שמיע ליה לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שמשין שרי והתניא לא תעשון בדמות שמשיי המשמשין לפני במרום כגון אופנים כו' עד שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו איני והא רב יהודה דאחרים עשו לו טבעת בצורה כדי להיות חותם בה ואמר ליה שמואל שיננא סמי עיניה דדין כלומר העבר צורתו. ופרקינן גבי רב יהודה כגון דחותמו בולט הוה. כלומר צומח ויוצא למעלה חיישינן לחשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה באצבעו ומותר לחתום בה חותמו שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה.
ומי חיישינן לחשדא כו'. ואסיקנא להתלמד שאני ולרבן גמליאל להתלמד הוה שנאמר לא תלמד לעשות כתועבות אבל אתה למד להבין ולהורות.

רשב"ג אומר הצורות החקוקות על הכלים המכובדין אותן הכלים אסורין ועל המבוזין מותרין תניא מכובדין שעל השירין ועל הנזמין ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמוסין ועל מחמי חמין ועל ספלים ועל הסדינין ועל המטבעות שמעינן מינה כי כל הצורות החקוקות במטבעות מבוזין הן ושרו:
מתני' ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו זורה לרוח אף הוא נעשה זבל חיישינן דלמא מזבלו ביה ונמצאו נהנין מן העבודת כוכבים אלא יוליכם לים המלח.

דף מד.

תניא אמר להן רבי יוסי והכתיב בעגל וישרוף אותו באש וניחוש דלמא נהנין באפרו אמרו לו הא כתי' ויזר על פני המים וישק את בני ישראל לא נתכוין משה אלא להשקותן כסוטות. והא כתיב ויכרות אסא את מפלצתה וישרוף בנחל קדרון והלא הוה שם לזבל. אמרו לו נחל קדרון יש בו מקומות שאין מגדל צמחים.
ובמקום שאין מגדל צמחים שרפה. מפלצתה דהות מפליא ליצנותא.
כמין זכרות עשתה לו והיתה נבעלת לו תמיד. ומקשינן עליה והכתיב וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההם היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן אמרו לו והלא נחש זה של משה היה שנאמר עשה לך שרף עשה לך משלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובדין הוא דכיתות נמי לא צריך דלא הוה עבודת כוכבים אלא כיון דחזא חזקיה דטעו ישראל בתריה עמד וכתתו.
אמר להן ר' יוסי והכתיב ויעזבו שם את עצביהן וישאם דוד ואנשיו הנה שחקום ופיזרום כדכתיב תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם. ופרקינן לא. ישאם אינו לשון פיזור אלא לשון נשיאה ממש מדכתיב קרא אחרינא ויאמר דוד וישרפו באש ולא קשיא כאן קודם שבא אתי הגתי נשרפה [כאן] אחר שבא אתי הגתי וביטלה נשאוה וכדכתיב ויקח עטרת מלכם מעל ראשו משקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד.
והא איסורי הנאה היא אמר רב נחמן בר יצחק אתי הגתי בא וביטלה.
משקלה ככר זהב היכי מצי מנח לה. אבן שואבת היתה לה דהות דרי לה:
ר' אלעזר אמר אבן יקרה היתה בה ושווה ככר זהב:
והא בעי אנוחי תפילין. אמר שמואל בר יצחק מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין.
ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות. נזר כלילא עדות אמר רב עדות היא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו.
ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך אמר רב שמתנשא להולמו ולא הולמתו.

וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותיה. תני כולן נטולי טחול וקצוצי וחקוקי כפות הרגלים [היו]:

דף מד:

מתני' שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל בעכו במרחץ של אפרודיטי אמר לו כתוב בתורה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי פי' שם אותה עבודת כוכבים אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ כשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה וכו' עד שאת נוהג בה כבוד משום אלוה היא שאסרה התורה אבל זו שעל הביב והכל מבזין בה ומשתינין בפניה לא. ומקשינן והיכי שרי לרבן גמליאל למימר ליה במרחץ אין משיבין במרחץ והאמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מן בית המרחץ ובית הכסא.

וכי תימא בלשון חול אמר ליה. והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן במרחץ בלשה"ק ודברים של קודש אסור לאומרן אפילו בלשון חול. תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ.

אמר ר' חמא ר' הושעיא אומר תשובה גנובה השיבו רבן גמליאל לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה. מאי גנובה דאמר ליה זו עומדת על הביב והכל משתינין בפניה. וכי משתינין מאי הוי והרי פעור שמפערין עצמן בפניו ואינו בטל מפני שמפערין עצמן לפניו. וא"ר חמא בר חנינא ואני אומר אינה גנובה (מאי גנובה דאמר ליה זו עומדת על הביב). פעור עבודתה בפעירות אפרודיטי אין עבודת כוכבים בהשתנה וכיון שהשתין בטלה.

שלא בטובה כלומר בחנם אינו מהנה לעבודת כוכבים. ואני אומר אינה גנובה (כשאינו) [דכי] בא הוא בגבולה אסור כי רחיצת רבן גמליאל בחנם שלא בטובה כי טובת אחרים דמי למה כי כיון שרואין ר"ג רוחץ שם אחרים רבים באים ורוחצין ומהנין לעבודת כוכבים אלא מפני שבאת היא בגבולו לפיכך הוא מותר.

ואסיק' וכי נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי מאי הוי והתניא האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום וכן האומר כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דלא אתסר נוי מיהא איכא:

דף מה.

מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה שעליהם אסור.

ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כו'. ואמרינן ר' יוסי הגלילי היינו תנא קמא.

דף מה:

ואמר רב ששת אילן שנטעו ולבסוף עבדו איכא בינייהו תנא קמא אמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ר' יוסי הגלילי אומר אסור. ודייק מדקתני ר' יוסי הגלילי אומר מפני מה האשרה אסורה מפני שיש בה תפיסת יד בני אדם. וכל שיש בה תפיסת יד בני אדם לאתויי אילן שנטעו ולבסוף עבדו.

ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. דתני' ר' יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ת"ל ואשריהם תשרפון באש א"כ תחת כל עץ רענן למה לי ההוא לכדרבי עקיבא דאמר אני אהיה אובין לפניך כ"מ שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים. ורבנן דפליגי על ר' יוסי האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה.

מבעי ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך. ורבי יוסי נמי מבעי ליה להכי. ואמרינן אין הכי נמי אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה נפקא ליה מאשריהם תגדעון. איזהו שגידעו אסור ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. ומקשינן והא ר' יוסי האי קרא קתני ונסיב ליה תלמודא ואשריהם תשרפון באש ואת מפקת ליה מואשריהם תגדעון. ופרקינן אילו לא נאמר ואשריהן תשרפון באש הייתי אומר ואשריהן תגדעון כו'. ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי דרשי ביה מיבעי להו לכדתניא גידוע לעבודת כוכבים קודם לכבוש ארץ ישראל וכבוש הארץ קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף ונתצתם את מזבחותם נתוץ והנח ורדוף ואחר כך חזור שרוף. סוגיא דשמעתא העוקר עבודת כוכבים צריך לשרש אחריה ולאבד שמה מן המקום ההוא לגמרי שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא.

דף מו.

הא כיצד אם היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא. עין כל. עין קוץ:

תני תנא קמיה דרב ששת העכו"ם העובדין את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן בסייף. עובדי הירקות והזרעין הן אסורין ועובדיהן בסייף:

מני ר' יוסי בר' יהודה היא. מדקתני זרעים והרי זרעים דומיא דהר מה הר שלא נעשה מתחלה לכך אף זרעים שלא נעשו מתחלה לכך והן אסורין:
אתמר אבני הר שנדלדלו ולא נתפרקו לגמרי אלא הן תלויות כמו אבר מדולדל ונעבדו אותן האבנים. ר' חייא ור' יוחנן חד אמר מותרין הן כהר. מה הר אין בו תפיסת ידי אדם. כלומר אין בו מעשה בן אדם ומותר. אף אבנים הללו כך.
ומקשינן מה להר שכן מחובר כולו תאמר באבני ההר שנדלדלו שאינן מחוברות בהמה תוכיח שאינה מחוברת בקרקע ומותרת לחולין:
ודחינן מה לבהמה אינה נאסרת אם נעבדה בהנאה שכן בעלת חיים. תאמר באבנים שנדלדלו שאינן בנות חיים. הר יוכיח מה להר כו'.
[מה להצד] השוה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן. תיתי מבהמה בעלת מום ומהר אי נמי מאילן יבש ומבהמה תמימה שהרי נשתנו. הבהמה נעשית בעלת מום והאילן יבש. ואע"פ שנשתנו ועבדם לא נאסרו. כך אבני הר שנדלדלו לא נאסרו.
ומאן דאסר סבר אע"ג דמדינא שרו לא תשתרייה דכתיב ותעב תתעבנו כי חרם הוא. ודייקי חזקיה בר' חייא זקף ביצה להשתחוות לה והשתחוה לה וקא איבעיא ליה האי זקיפתא אי הוה תפיסת ידי אדם אי לא ש"מ בני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעיא ליה כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה וכדרב דאמר ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה.
וקא מיבעיא ליה לבינה הוא דמינכרא זקיפתא אבל ביצה לא או דלמא לא שנא תיקו:
בעי רמי בר חמא המשתחוה להר (מותר) אבנים הנחצבות בו מותרות לבנות מהן מזבח אי לא יש נעבד אסור במחובר אי לא.

דף מו:

מכשירי קרבן כגון [אבני] המזבח כקרבן הן. וכשם שהנעבד פסול לקרבן כך פסול למכשירי קרבן אי לא.
א"ל רבא ק"ו ומה אתנן זונה שמותר בתלוש להדיוט. אסור לגבוה אפי' במחובר שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' וגו' סתם אתנן כתיב לא שנא תלוש ולא שנא מחובר אסירי. נעבד שאסור בתלוש. פי' כיון שיש בו תפיסת ידי אדם אסירי אפילו להדיוט. אינו דין שיהא אסור במחובר לגבוה: ופשט ליה שאסורין.
א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ואימא חילוף ומה נעבד שמותר במחובר לגבוה דכתיב אלהיהם על ההרים הרמים ולא ההרים אלהיהם סתם כתיב. לא שנא לגבוה ולא

שנא להדיוט. ותרוייהו שרו אסור בתלוש להדיוט. אתנן שאסור בתלוש כו'. ופשט ליה להיתרא ולא אשכח רבא תשובה למידחה ואמר ליה אנא מחמיר בשל תורה ואנת מיקל קולא וחומרא פרכינן לקולא מקמי חומרא:

א"ל רב פפא לרבא איני והא הזאה דפסח דר' אליעזר מחמיר ומחייב ליה בפסח ור' עקיבא מיקל דקא פטר ליה מלעשות פסח. והוא של תורה. ופריך רבי עקיבא הדין שדן רבי אליעזר לחומרא.

דתנן השיב ר' עקיבא הזאה תוכיח שהיא מצוה כו'. ודחינן התם לא אתא ר' עקיבא לדחות הדין של ר' אליעזר.

אלא ר' אליעזר שכח גמריה דהוה גמיר דהזאה אע"פ שהיא מצוה והיא משום שבות אינה דוחה את השבת. ואתא ר' עקיבא לאדכוריה גמריה והיינו דקאמר ליה כך אני מקובל ממך הזאה שבות ואינה דוחה שבת:

בעא רמי בר חמא המשתחוה לחטים קמחא מהו למנחות יש שנוי בנעבד כמו שיש שנוי באתנן דאמרינן הן ולא שנוייהן אי לא.

ת"ש כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין ותני עלה ר' אליעזר אוסר. ואמר רב נחמן מחלוקת ר' אליעזר ותנא דמתני' בנרבעו ולבסוף עיברו. אבל עיברו והוקדשו ולבסוף נרבעו אסור". והני חיטי כי עיברו ולבסוף נרבעו דמו דהא הוקדשו החטים ואחרי כן טחנן.

דף מז.

ודחינן הכי השתא בהמה לא נשתנית היא היא בעצמה שהיתה במעי אמה כשנרבעה. הכא השתחויה לחטים ונשתנו ונעשו קמח ולא אפשיטא בהדיא:

בעי ריש לקיש המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה ומבעיא ליה באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבנן דשרו להדיוט. מאי מצוה כי לגבוה דמי ופסול אי לא.

כי אתא רב דימי אמר אשרה שבטלה קא מיבעי ליה והכי קא מיבעי ליה אין דחוי אצל מצות וכיון שבטלה כשר הוא אי לא.

ואמרינן ותפשוט ליה מדתנן כיסהו ונתגלה פטור מלכסות. כיסתו הרוח חייב לכסות ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא שחזר ונתגלה כו'. ואסקא רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל מצות וחייב לכסות.

ואמרינן דרב פפא גופה קא מיבעיא ליה הא איכא למימר דמשום דעבדינן לחומרא מצרכינן ליה לכסויי או דלמא הא דרב פפא לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא אין דיחוי

אצל מצות סבירא ליה או דלמא מספקא ליה ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרי' ועלתה בתיקו:

בעי רב פפא המשתחוה לבהמה צמרה מהו לתכלת. אמרינן תכלת דמאי אי תכלת של בגדי כהנים מוקדשין נינהו היינו בעיא דרמי בר חמא. אי תכלת דציצית דמצוה [היא] היינו בעיא דריש לקיש. ותרוייהו לא אפשטן. ואמר' ודאי הכי הוא מיהו אית לה למיבעי תרתי תלת מילי עלה קרניה של בהמה זו מהו לחצוצרות שוקיה מהו לחלילין. בני מעיה מהו לכינורות. אליבא דמאן דאמר עיקר שירה בכלי ושירה מעכבת את הקרבן כו' ועלתה בתיקו: וחלוקת מי שאומר עיקר שירה בכלי ומי שאומר עיקר שירה בפה וכלים לבסומי קלא עבידי [היא] בערכין סוף פרק שני:

בעי רב המשתחוה למעיין מימיו מהו לנסכין. מאי קא מיבעיא ליה אילימא אי למיא קא סגיד ואסירי או לבבואה דידיה סגיד ומיא שרי. אי הכי הכי תבעי ליה מים בספל אם הם אסורים להדיוט שיש לאדם בהם תפיסת יד. ואמרינן לעולם פשיטא ליה דלמיא קא סגיד והכי קא מיבעיא ליה למיא דקמיה קא סגיד וקמאי קמאי הא אזלי להו או דלמא לדברותא דנהרא. לעיקר הנהר קא סגיד. וכולהו מיא דנהרא אסירי.

ומתמהינן ומי מתסרי מי נהר. והאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק מים של רבים אינן נאסרין ופשטינן ודאי מים של רבים אינן נאסרים כי קא מיבעיא ליה מים הנובעים מארצו ולא אפשיטא:

מתני' מי שהיה כותלו סמוך לבית עבודת כוכבים ונפל אסור לבנותו. כיצד יעשה כונס לתוך שלו ובונה:

דף מז:

ומקשינן והא קא שביק רווחא לעבודת כוכבים ופרקינן דעביד ליה לאותו מקום שהניחו מופנה בית הכסא שלא להרויח לעבודת כוכבים:

והא בעי צניעותא. ופרקינן דעביד ליה בית הכסא דתינוקות דלית להו צניעותא. אבל גדול אע"ג דהא דתניא איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום ואוקימנא כדרך שנפנה ביום בצניעות מכוסה כך נפנה בלילה בצניעות אם היה הכותל שלו ושל עבודת כוכבים ידין מחצה למחצה אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ ר' עקיבא אומר מטמא אפילו במשא כנדה כו':

מתני' שלשה בתים הן בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הרי זה אסור כולו לעולם. אבל אם בנאו לשום בית דירה ואח"כ סיידו וכיירו לשם עבודת כוכבים נוטל הסיוד

והכיור שחידש לשם עבודת כוכבים והבית מותר. לא סייד ולא כייר ולא חידש אלא הכניס עבודת כוכבים לתוכו והוציאה הבית מותר. ובא רב והוסיף אפילו לא בנה זה הבית לשום עבודת כוכבים אלא השתחוה לבית אסרו. והא דתנן במתני' שלשה בתים ולא תני ד' משום דלענין ביטול בנה והשתחוה חד הוא ולא מבטיל אלא בנתיצה לפיכך חשיב להו בחד:

שלש אבנים הן אבן שחצבה מתחלה לבימוס פי' בימוס במה. והיא מצבה של אבן אחת הרי זו אסורה לעולם סיידה וכיירה בגופה של אבן וחידש נוטל מה שחידש והאבן מותרת. העמיד עליה עבודת כוכבים וסלקה הרי זה מותרת:

דף מח.

מתני' שלש אשרות הן. אילן שנטעו מתחלה לשום עבודת כוכבים הרי זו אסורה. גידעו ופיסלו כמין כיסוח וגידור לשום עבודת כוכבים והחליף אמירין ונצרים נוטל מה שהחליף האמירים והנצרים ושאר האילן מותר. העמיד תחתיה עבודת כוכבים ונטלה האילן מותר:

אמרי דבי ר' ינאי ואפילו הבריך והרכיב בגופו של אילן. כי נוטל מה שהחליף שפיר דמי ושאר האילן מותר:

אמר שמואל המשתחוה לאילן תוספתו אסורה. ומקשינן עליה והאנן גידעו ופיסלו לא. ופריק שמואל מתני' רבנן היא ואנא דאמרי כר' יוסי בר' יהודה דאמר בכי האי גוונא אילן מותר וגידועו אסור. ומתקיף עליה רב יוסף ממאי דכי פליגי רבנן ורבי יוסי ב"ר יהודה בהאי פליגי דלמא בהאי פליגי בעיקר אילן דרבנן סברי עיקר אילן אסור דכתיב ואשריהן תשרפון באש. וכשהאש שורפת מכלה את הכל.

ור' יוסי סבר עיקר אילן מותר דכתיב ואשריהם תגדעון. גידועו אסור אבל העיקר מותר. אבל התוספת דברי הכל אסור.

וכי תימא הא לא אמרי הכי דהא לא אמרי רבנן ואשריהם תשרפון באש אלא באילן שנטעו מתחלה לכך אבל נטעו ולבסוף עבדו לא. אפיך דרבנן לר' יוסי בר' יהודה ודר' יוסי בר' יהודה לרבנן. ומקשינן אי הכי מתני' דקתני גידעו ופסלו מאן קתני ליה אי ר' יוסי בר' יהודה הא אמר עיקר אילן שרי הא תוספתו אסיר.

אי רבנן למה לי גדעו ופיסלו. אפילו בלא גידוע ופיסול האילן עצמו אסור וכל שכן תוספתו אסירא. דהא אמרת בתוספתו כולי עלמא לא פליגי דאסירא.

ופרקינן אי בעית תימא מתני' רבנן היא. וכי אמרו עיקר אילן בסתמא אבל גידעו ופיסלו גלי דעתיה דבתוספת שיוסיף להההוא ניחא ליה לעובדו בשאר אילן לא ניחא ליה הלכך העיקר שרי ותוספת אסיר:

איבעית תימא מתני' ר' יוסי בר' יהודה וגידעו ופסלו אצטריכא ליה מהו דתימא כיון דגדעו ופסלו כאילו מתחלה נטעו לכך ועיקרו נמי ליתסר. קמ"ל דאינו אסור אלא מה שהחליף:

מתני' איזוהי אשרה כל שתחתיה עבודת כוכבים ר' שמעון אומר כל שעובדין אותה. מעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו כו'.

ומקשינן והא שלש אשרות תנן. ופרקינן הכי קאמר שלש אשרות הן. שתים דברי הכל ואחת מחלוקת ר"ש ורבנן ואיזו היא מחלוקת ר"ש וחכמים כל שתחתיה עבודת כוכבים וכו' איזהו אשרה סתם.

אמר רב כל שכומרין שומרין אותה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר כגון דאמ' הני תמרי נהוויין לשיכרא דבי ניצרפי ושתי ליה ביום אידם. אמר אמימר אמרו לי סבי דפומבדיתא הלכתא כשמואל:

דף מח:

[מתני'] לא ישב בצל האשרה ואם ישב טהור. ואוקימנא בצל קומתה. וכ"ש בצל צילה שהוא טהור. לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא.

מ"ט אי אפשר שאין שם תקרובת ונמצא מאהיל בתקרובת עבודת כוכבים שנקראת זבחי מתים וכבר פרשנוה למעלה שמטמא כמת:

היתה אשרה זו גוזלת את הרבים. פירוש היתה נוטה ברשות הרבים בפחות מכדי קומת האדם או בפחות מגמל ורוכבו. והיתה מסתרכת בבגדי בני אדם ומושכת אותם שנמצאת כאילו גוזלת. אם עבר תחתיה טהור שאין בראשי האמירין שיעור להאהיל.

ואוקימנא אי ליכא דירכא אחריתי עובר בתחלה ואפילו הכי אם הוא אדם חשוב יהלך בריצה. ואם איכא דירכא אחריתי לא יעבור ואם עבר טהור:

ירושלמי הרי הקבר אסור בהנאה וצילו מותר לאכול בו:

ירושלמי זאת אומרת שאין טומאת המתים מחזורת. דלא כן אילו קבר שגוזל את הרבים ועבר תחתיו טהור:

[מתני'] זורעין תחת האשרה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה שמתגדלין בצל האשרה בימות החמה שהצל טוב להן ואסור. והחזרין פי' חסא לא בימות החמה ולא בימות הגשמים שלעולם הצל יפה להן. רבי יוסי אומר אף לא כל ירקות בימות

הגשמים מפני שהנמיה נושרת פי' עלי האשרה נופלות על גבי הירקות הזרועין תחתיה והוה להן לזבל ומגדלת אותן.
ומקשינן למימרא דרבי יוסי זה וזה גורם אסור סבירא ליה פי' הקרקע והנמיה שניהן גורמין גידול הירקות ורבנן דפליגי עליה דר' יוסי ושרו בירקות בימות הגשמים ולא חיישי ליה לנמיה. סברי זה וזה גורם מותר.
והא איפכא שמענא להו דתנן ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים. אבל הכא דהוה זבל על גבי הירקות ולא אזל לאיבוד משום הכי קא אסר ר' יוסי.
דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא דלא קא שרו רבנן הכא אלא משום דיותר פוגם הצל בירקות ממה שמרויח בהן הזבל של נמיה כמו שאמר בבכורות פרק כל פסולי המוקדשים בהמרגיל בבכור דמה שמשביח בעור פוגם בבשר. ואכתי סבר ר' יוסי זה וזה גורם אסור.
והתני' ר' יוסי אומר נוטעין יחור של ערלה פי' כי עץ בעלמא הוא.
ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי. ואין מרכיבין בכפניות של ערלה.

דף מט.

ואמר רב יהודה אמר רב מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שמותר. ותניא בהדיא דר' יוסי מודה בהא. והנה הכפניות של ערלה והאילן שניהן גורמין לזה הפרי ומודה ר' יוסי שמותר מכלל דר' יוסי זה וזה גורם מותר סבירא ליה וכי תימא לר' יוסי שני ליה איסורא דעבודת כוכבים משאר איסורי.
והתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים. וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה תני חדא שדה תיזרע ופרה תשחט. ותניא אידך שדה תבור. ופרה תרזה. מאי האי קתני שדה תזרע רבנן. והא דקתני תבור רבי יוסי (אומר) [היא] אפ"ה אם נזרעה שרי [אלמא] דהוא סבר זה וזה גורם מותר. ולא שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבי' לאיסורא דתרומה.
ודחינן לא לעולם לר' יוסי שני ליה בין איסורא דעבודת כוכבים לשאר איסורי. והני מתנייתא ר' אליעזר ורבנן נינהו דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו בתוך העיסה ואין באחד מהן שיעור כדי לחמץ את העיסה ונצטרפו וחימצו רבי אליעזר אומר אחר אחרון אני בא. פי' אם השאור של תרומה נפל אחרון נאסרה העיסה.
ואם של חולין נפל אחרון מותר וחכמים אומרים לעולם אין העיסה אסורה אלא אם היה בשאור של תרומה שיעור כדי לחמץ לבדו.

ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור לשם אומר ר' אליעזר אם נפל שאור של חולין אחרון מותר אבל לא סילקו אסור. אלמא סבר זה וזה גורם אסור. ואעפ"כ אם קדם וסילק את השאור של תרומה שרי ר' אליעזר.
ודחי' וממאי דטעמא דרבי אליעזר כדאביי וכו'. אלא מהא דתנן נטל הימנה מן האשרה עצים אסורה בהנאה.
הסיק בה את התנור אם חדש יותץ אם ישן יוצן. אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כו'.
ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו אין פדיון לעבודת כוכבים.
השתא רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בשדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים וכן פרה שנתפטמה בכרשיני תרומה מאן נינהו אי רבנן דעצים הא מחמרי טובא דאינון אסרי בהנאה הפת כולה. ור' אליעזר לא אסר בה אלא כדי שכר אפיה בלבד. אלא מאי אית לך למימר רבנן דפליגי עליה בשאור אימור דשמעת להו דמקילין (ומותרין) [ומתירין] העיסה עד שיהיה כדי לחמץ בשאור של תרומה באיסורא דעבודת כוכבים מי שמעת להו.
אלא לעולם הא דתניא שדה שנזדבלה בזבל של עבודת כוכבים כו' ר' יוסי ורבנן היא ולעולם ר' יוסי זה וזה גורם מותר אית ליה. ולא שנא עבודת כוכבים משאר איסורי. והכא במשנתנו ר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי זה וזה גורם מותר. לדידכו דאית לכו זה וזה גורם אסור. אמאי שריתו ירקות בימות הגשמים. והלא הנמיה של עבודת כוכבים נושרת עליהן והוה להן לזבל. ונמצא הקרקע והנמיה גורמין ויהיו אסורין. ורבנן סברי הצל בימות הגשמים פוגם יותר ממה שמשבחת הנמיה כרב מרי דאמר בהמרגיל בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין מה שהשביח בעור שמוכרו לנוד ומוסיף בדמים פוגם בבשר:

דף מט:

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי. ואסיקנא ההיא גינתא דאזדבלה בזבל של עבודת כוכבים ושלחה רב עמרם קמיה דרב יוסף ושלח ליה הרי אמרו הלכה כרבי יוסי:
מתני' נטל את האשרה קיסם ועשה בו כרכור אסור בהנאה כו' ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח.
וצריכא דאי אתמר בפת ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח והשאר מותר הוה אמינא משום דבעידנא דקא גמרה לה פת איקלי ליה לאיסור. אבל כרכור דאיתיה בעיניה אימא

מודי להו לרבנן ואי אתמר פלוגתייהו בכרכור כו' ואסיקנא הלכה כר' אליעזר. ולא תימא בפת לבדה א"ר אליעזר יוליך הנאה לים המלח אלא אפילו נתערבה חבית של יין של עובדי כוכבים כדרב חסדא דאמר ליה להההוא גברא דאתערבא ליה חבית של יין דסתם יינו של עובד כוכבים בחביות יין שלו.

ואמר לו רב חסדא זיל שקול ד' זוזי דמי חבית יין ושדי בנהרא ושאר חביות מותרות לך כולן בהנאה:

פיסקא כיצד מבטלה קירסם וזירד נטל ממנה מקל או שרביט. ואפילו עלה הרי זו בטלה. שפאה לצרכה אסורה שלא לצרכה מותרת:

גמ' ואותם שפאים תניא כמאן דאמר מותרין דתניא עובד כוכבים ששיפה עבודת כוכבים לצרכו כדי שיהנה משפאיה היא ושפאיה מותרין. לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין. וישראל ששיפה עבודת כוכבים בין לצרכו בין לצרכה היא ושפאיה אסורין.

אתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה אמר רב צריך לבטל כל קיסם וקיסם. ושמואל אמר [אין] עבודת כוכבים צריכה להבטל אלא כל זמן שהיא דרך גדילתה לימא בהא פליגי דרב סבר עובדין לשברים לפיכך צריך לבטל כל קיסם שבה ושמואל סבר כיון שנשתברה הותרה ודחינן לה דכולי עלמא לא פליגי דעובדין לשברים והכא בשברי שברים פליגי רב אוסר ושמואל אמר מותר איבעית תימא כולי עלמא לא פליגי דאין עובדים לשברים ובעבודת כוכבים של חוליות וההדיוט יכול להחזירה פליגי. רב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה לא בטלה ושמואל סבר אין עבודת כוכבים צריכה ליבטל אלא דרך גדילתה. כגון גידוע וכיסוח דהיינו אורחיה אבל הא שבירה כיון דלאו דרך גדילתה היא לאו היינו אורחיה ומותרת:

הדרן עלך כל הצלמים אסורין.

רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו [בצד] מרקוליס אסורות ושתים מותרות וחכמים אומרים את שנראה עמו אסור את שאינו נראה עמו מותר.

אוקמה ר' יוחנן בידוע שנשרו אבנים הללו מן המרקוליס דברי הכל אסורות.

דף נ.

ואפילו למאן דאמר אין עובדין לשברין הני מילי בעבודת כוכבים דלאו אורחיה לשברין אבל למרקוליס דמעיקרא אבנים אבנים היא היינו אורחיה כי פליגי רבי ישמעאל וחכמי' בסתמא. מקורבות נמי בתוך ד' אמות דאיכא למימר מיניה נפל אסורות. כי פליגי במרוחקות ר' ישמעאל סבר עושין למרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול שלש דדמיין

למרקוליס אסורו' שתיים דלא דמיין למרקוליס מותרות ורבנן סברי אין עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול.
ולא שנא שלש ולא שנא שתים נראות עמו אסורות שאין נראות עמו מותרות. הא דתניא אבנים שנשרו מן המרקוליס תרצה רבא הכי.
לא תימא שנשרו אלא אימא שנמצאו. והא דתניא ר' ישמעאל אומר שתים בתפיסה אחת אסורות כו'.
אוקמה רבא שתים בתפיסה אחת כגון דליכא גובהה ביני ביני אסורות. חיישינן דלמא מן המרקוליס נשרו. אבל בשתים בשתי תפיסות כגון דאיכא גובהה ביני ביני מותרות. שלש אפילו מרוחקות אסורות:
והא דתניא אלו הן אבני בית קוליס אחת מיכן ואחת מיכן ואחת על גביהן. אוקמה רבא ההיא בעיקר מרקוליס:
בי ינאי מלכא חרוב ואזלו עובדי כוכבים ואוקמו ביה מרקוליס. ואתו אחרים דלא פלחו למרקוליס ושקלו לאבנים וחיפו בהן דרכים וסרטיות. איכא רבנן דהוו פרשי מהנהו דרכים וסטרטיות א"ר יוחנן בנן של קדושים והם ר' מנחם בר' סימאי מהלך בהן ואנן נפרוש מהן:
ירושלמי נחום איש קדש קדשים עבר קומי אדורי צלמא ואנת לא עבר עבור קומוי וסמי עינייהו.
ומאן דפריש סבר כיון דתקרובת עבודת כוכבים הוקשה למת. מה מת אין לו טהרה עולמית. אף תקרובת עבודת כוכבים אין לה היתר עולמית.
ומאן דלא פריש סבר אם היא תקרובת דעבודת כוכבים כעין תקרובת פנים. פי' כגון קרבן בהמה וכיוצא בה הוי תקרובת ואם לאו לא הוי תקרובת.
אמר רב יוסף בר אבא רבה בר ירמיה אייתי מתניתא בידיה עובד כוכבים שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וסטרטיות מותרות. ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וסטרטיות אסורות. ולית נגר בר נגר דיפרקינה. פי' למה עובד כוכבים שחיפה באבני מרקוליס הדרכים מותרות. והלא קשיא עלה הא דאמר תקרובת עבודת כוכבים אין לה בטילה עולמית ואין חרש בר חרש כלומר אין חכם בן חכם יכול לפרק זו הקושיא:

דף נ:

אמר רב ששת אנא לא חכם ולא בן חכם. והנני מפרקה. האי תנא דמתיר סבר בעינן תקרובת בהמה כעין תקרובת פנים בקדש. אבל תקרובת אבנים לאו תקרובת היא. וכן עוד אייתי דא מתניתא מתליעין ומזהמין בשביעית ואין מתליעין ומזהמין במועד ובין בשביעית ולית נגר בר נגר דיפרקינה. פי' מתליעין עוקרין התולעין מן האילן בחרמש או בקרדום. מזהמין משקין את האילנות מים וזבל. ומגזמין קוצצין בדי האילן וסכין מקום הקציצה שמן כדי שלא יכהו הקור וימות האילן.

אמר רבינא אנא לא נגר ולא בר נגר ומפרקינה לה מאי קושיא ליה אילימא אמאי קא שרי בשביעית ואסור במועד. שביעית דמלאכה קא אסר רחמנא הני לאו מלאכה נינהו מועד דאפילו טרחא נמי אסיר. הני נמי טרחא נינהו:

ואי זיהום אגיזום קשיא ליה אמאי זיהום בשביעית שרי. וגיזום אסור. זיהום אוקומי אילנא שהוא זיבול להאכיל זוהמא את האילן שלא ימות שרי. גיזום שהוא חיתוך הזמורות להחליף אחרים תחתיהן להברות האילן ולהפריחו הוא ואסור. אלא הא קשיא ליה ועלה אמר לית נגר ובר נגר דיפרקינה. איני דזיהום בשביעית שרי. והא תנינן מזהמין הנטיעות וכורכין אותם.

וקוטמין אותם. פי' מפני הצנה שלא ימותו שעדיין נטיעות קטנות הן. ועושין להם בתים. פי' חופרין להן נקעין בעקריהן שיתקבצו בהן המים ומשקין אותם עד ראש השנה. עד ר"ה אין בשביעית לא. ופרקינן כדאמר מר עוקבא בר חמא במסכת סוכה תרי קישקושי הוו. פי' קישקוש כדכתיב לקוששם קש חד לאברויי אילנות כגון קשקוש יבישין בדין ועלין ופסולת וחד לסתומי פילי. לסתום הסדקין שבאילן.

הכא נמי תרי זיהום הוו חד לאברויי אילני שעושין בו הרבה ואסיר. וחד לאוקומי אילני ושרי:

פי' סיכה סכין שמן לגיזום שלא יכהו הברד. וסיכה לפגין כדי שיתבשלו בשמש ויוכשרו מהרה לאכילה. וסיכת הפגין הוא פטומי פירא. לפיכך אסור בשביעית וסיכת שמן לגיזום לאוקומי. ואסיק' מכדי זיהום דתני בשביעית שרי ובמועד אסור לאוקומי הוא. וסיכת שמן לאוקומי הוא. וכיון דתרווייהו לאוקומי נינהו אמאי סיכה במועד שרי וזיהום אסור. קשיא:

פי' שבר מקל בפניה. השבירה היא מעשה עבודה כגון חתיכה אבל זריקה אינה מעין עבודה.

ספת לה צואה או ניסך לה עביט של מימי רגלים חייב. אוקימנא בצואה לחה שמתחתכת והיא כעין חתיכת אבר אבר:

דף נא.

שחט חגב לעבודת כוכבים ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרים. אוקימנא כולי עלמא כעין פנים בעינן ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה וכאילו בהמה שחט לעבודת כוכבים. ורבנן. לאו בהמה היא:

אמר רב עבודת כוכבים שעבודתה במקל שיבר מקל בפניה חייב ונאסרת דשבירתה כעין זביחה היא. זרק מקל בפניה חייב שהרי דרך עבודתה במקל. ואינה נאסרת אותה המקל. דבעינן זריקה משתברת. כגון זריקת דם וליכא:

ומקשינן אי הכי אבני מרקוליס אמאי אסורות הלא עבודתו בזריקת אבן היא והאבן אינה משתברת בעת זריקתה כזריקת דם.

ופרקינן אבני מרקוליס אינן נאסרות אלא מפני שעושה אותן עבודת כוכבים ובכל יום מוסיף ומגדלה. ומקשינן הניחא לר"ע דאמר עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד. אלא לר' ישמעאל דאמר עד שתעבד אכתי לא פלחה ואמאי אסורות.

ופרקינן כל אחת ואחת נעשית עבודת כוכבים ותקרובת לחברתה. בתרייתא תשתרי דעדיין לא נעבדה.

ופריק רב אשי כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמ' ותקרובת לחברתה. הנה גם היא כאלו נעבדה. ומקשינן עליה דרב מהא דתנן פרכילי ענבים ועטרות של שבלים אסורות משום תקרובת עבודת כוכבים והא הני לא כעין פנים איכא. דהא אין נקרבין בעזרה בתורת קרבן כיוצא באלו. וגם אינה כזריקה משתברת במאי נאסרין.

ופרקינן כגון שבצרן וקצרן מתחלה לכך שנאסרו בשעת חתיכה שהיא כעין זביחה:

א"ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שפטור שנאמר זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו כל הראוי לשם חייב בו לעבודת כוכבים ואוקימנא האי בעלת מום מחוסרת אבר היא אבל בעלת מום בדוקין שבעין חייב. דהא חזיא לגבוה לבני נח בבמה דידהו.

שנאמר ומכל החי מכל בשר וגו' אמרה תורה הבא בשר שחיין ראשי אברין שבה. ומצאנו שהעלה מהן נח קרבן וכר"א דאמר מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח שנאמר ומכל החי מכל בשר וגו' אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי אבריה.

דף נא:

ומקשינן האי להכי הוא דאתא כו' ופשוטה היא כו' א"ר אלעזר מנין השוחט בהמה למרקוליס שחייב ת"ל ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים וגו' עד כאן הוא מדבר בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות בחוץ (שנאמר) שהרי כתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכתיב ונכרת.

עונש שמענו. אזהרה מנין שנאמר השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום. וקיי"ל דכ"מ שנא' בו [השמר פן ואל] אינו אלא בלא תעשה. מיכן והילך הכתוב מדבר בקדשים שהקדישן בשעת היתר הבמות והקריבן בחוץ בשעת איסור הבמות שנאמר למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם שהיו מותרין להן.

על פני השדה. מלמד שכל הזובח בבמה כאילו זובח לשדה. והביאום לה' זו מצות עשה. מצות לא תעשה מנין ת"ל ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים ואין שעירים אלא שדים כדכתיב ושעירים ירקדו שם. אשר הם זונים אחריהם לרבות שאר עבודת כוכבים.

חקת עולם. לבית עולמים. תהיה בזמן הזה. זאת להם ואין חייבין עליהן כרת. לדורותם שנוהג הדבר לדורות:

ופריק רבא קרי ביה ולא יזבחו אזהרה כמו שאמרנו. וקרי ביה ולא עוד לרבות אפילו שלא כדרכן:

מתני' מצא בראשו מעות כסות או כלים הרי אלו מותרין. מנא לן דכתיב בהאי קרא ותראו את שקוציהם [וגו'] כסף וזהב אשר עמהם וכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם. (וכתיב ולקחת לך).

הא כיצד עליהם דומיא דעמהם. מה עמהם של נוי הוא דאסור. אף עליהם דבר של נוי הוא דאסור. ודחינן אדרבה עמהם דומיא דעליהם מה עליהם כל מה שעליהם אף עמהם כל מה שעמהם. ופרקינן אם כן לא יאמר עמהם למה נאמר עמהם. לומר דבר שהוא עמה לנוי הוא שאסור. ואוקימנא למתני' דקתני מעות.

בכיס קשור ותלוי לה בצוארה של עבודת כוכבים. כסות בטלית מקופלת ומונחת לה על ראשה. כלים כגון ספל ומשיכלה וכיוצא בהן שבראשה. שאלו כולן אינם עושים לנוי. ואסיקנא כל דבר שהוא עם עבודת כוכבים לפנים מן הקלקלין. פירוש החדר שהיא נתונה בו אפילו מים ומלח אסורין הן.

חוץ מן הקלקלין דבר שהוא לנוי עבודת כוכבים אסור בהנאה. ושאינו לנוי עבודת כוכבים מותר:

אמר ר' יוסי בר' חנינא נקטינן אין קלקלין לא לפעור ולא למרקוליס אלא אפילו חוצה לו כלפנים דמי והכל אסור.
פרכילי ענבים ועטרות של שבולים. פי' קריבין לביכורים יינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי המזבח אסור:
עבודת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה נהנין מהן שלא בטובה. ואוקמה אביי שלא בטובת כומרים.
היה לעבודת כוכבים גינה ושל אחרים נהנין מהן בטובת הכומרים ושלא בטובת הכומרים. פירוש בטובת הכומרים שהיתה לכומרים טובה בהנאה:

דף נב.

פיסקא עבודת כוכבים של עובד כוכבים אסורה מיד. ושל ישראל עד שתעבד. מתניתין מני ר' עקיבא היא. דתניא אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם מיכן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים אינה אסורה אלא עד שתעבד שנאמר אשר עבדו שם. ושל ישראל מיד.
דברי ר' ישמעאל מדכתיב ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל. משעת עשיה נאסרה עלי כתיב ואשרוף אותו באש. ר' עקיבא אומר חילוף הדברים של עובד כוכבים אסור מיד שנאמר פסילי אלהיהם תשרפון באש משעת עשיה שנפסל נאסר ועליו אמרה תורה תשרפון באש:
שמואל רמי כתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש וכתיב ולקחת לך. הא כיצד פסלו לאלוה תשרפון באש. פסלו מאלוה ולקחת לך.
עבודת כוכבים של ישראל אינה אסורה אלא עד שתעבד. דברי ר' עקיבא שנאמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכ' וגו' ושם בסת' עד שיעשה לה דברים שבסתר. והיא עבודתה.
ומנין שטעונה גניזה שנא' ולא תטע לך אשרה [כל עץ] אצל מזבח ה' וגו' מה מזבח טעון גניזה אף אשרה טעונה גניזה. ור' ישמעאל האי קרא מיבעי ליה לכדריש לקיש דאמר כל המעמיד דיין לישראל שאינו הגון כאילו נטע אשרה שנאמר לא תטע לך אשרה כל עץ וגו'.
וסמיך ליה לעיל מן הענין שופטים ושוטרים תתן לך וגו'.
אמר רב אשי ובמקום תלמידי חכמים כאילו נטע אצל המזבח שנאמר אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך:

בעי רב המנונא ריתך כלי לעבודת כוכבים. פירוש רצף כלי בכור לשם עבודת כוכבים מהו. ואמרינן מאי קמבעיא ליה כלים משמשי עבודת כוכבים נינהו. והיא לשם עבודת כוכבים דעובד כוכבים קאמר. בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא אין אסורין אלא משיעבד. דהא לא חלקו אלא בעבודת כוכבים עצמה. ואסיקנא לשם עבודת כוכבים דישראל ואליבא דר' ישמעאל דאמר עבודת כוכבים דישראל אסורה מיד מאי משמשי עבודת כוכבים כי עבודת כוכבים עצמה דמו.

מה היא אסורה מיד אף משמשיה אסורין מיד אי לא. ואמרינן אמאי בעי ריתך דהוה כבר כלי. ליבעי מעשה בתחלה. ופרקינן אין הכי נמי. כלומר עשה הוה ליה למיבעא מיהו רב המנונא לא בעא ריתך אלא משום טומאה ישנה.

דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאים נשברו טהרו. חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן הישנה.

ומיבעיא ליה הכי הני מילי שחוזרין לטומאה ישנה בטומאה דאורייתא אבל טומאה דרבנן לא הדרא. ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן ואמרינן חדא מגו חדא קמיבעיא ליה טומאה דרבנן הדרא אי לא הדרא. אם תמצא לומר לא הדרא טומאת עבודת כוכבים כיון דחמירא אוקמוה רבנן אדאורייתא. או דלמא לא שנא. תיקו:

בעא מניה ר' יוחנן מר' ינאי תקרובת עבודת כוכבים של אוכלים מהו. פי' אם יחזור ויבטלם בטלה טומאתן אי לא.

ותיבעי ליה כלים. כלים לא מיבעיא ליה כיון דאית להו טהרה במקוה כי מבטיל להו בשבורה טומאה נמי בטילה. כי קא מיבעיא אוכלין.

ותיבעי ליה עבודת כוכבים גופה עבודת כוכבים לא קא מיבעיא ליה דכיון דכי מבטיל לה בטלה ומותרת בהנאה מדאיסורה בטלה. טומאתה נמי בטילה כי קמיבעיא ליה תקרובת עבודת כוכבים של אוכלין דאיתקוש למת כדאמרן כדרב גידל דאמר רב גידל מנין לעבודת כוכבים שאינה בטילה עולמית. שנאמר ויצמדו לבעל פעור. מאי כיון דאיסורא לא בטיל טומאתה נמי לא בטיל. או דלמא איסורה דאורייתא לא בטלה אבל טומאה דרבנן בטלה. או לא שנא ועלתה בתיקו:

דף נב:

בעא מניה רב יוסף בן שאול מרבי כלים שנשתמשו בהן בבית חוניו מהו שישתמשו בהם במקדש בירושלים.

ומיבעי ליה אליבא דר' יהודה דאמר בית חוניו לאו בית עבודת כוכבים היא ור' מאיר חולק עליו ואומר בית חוניו עבודת כוכבים היא. ומפורשת חלוקתם בסוף מסכת מנחות. דתנן התם הכהנים ששימשו בבית חוניו לא ישתמשו במקדש בירושלים. ואין צריך לומר לדבר אחר. פי' ואין צ"ל לדבר אחר הכהנים ששימשו בעבודת כוכבים שודאי נפסלו נמצאת סתם משנתנו זו כר' יהודה דאמר בית חוניו לאו בית עבודת כוכבים היא. מאי כהנים הוא דקנסינהו רבנן משום דבני דעה נינהו אבל כלים לא קנסו. או דלמא לא שנא. ופשט ליה אסורים הן שנאמר ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו פי' שגנזום. והקדשנו אחרים תחתיהן והנם לפני מזבח ה'.

לימא מסייעא ליה מזרחית צפונית ששם גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום מלכי יון. ואמר רב ששת ששקצום לעבודת כוכבים. ודחי' הכי שאני אתם.

דאמר רב פפא קרא אשכחו ודרשו ובאו בה פריצים וחללוה. ולא מסייעא ליה. ואמרינן ואמאי גנזום לבטלינהו לאיסורייהו וליהדרו וליקדשינהו. ודחינן משום דלא אפשר היכי ליעביד ליתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא נינסרינהו במשור. ולא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא.

ליתברינהו ולישקלינהו לנפשיהו כמו המטבע דאמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדרינא שיפא מפני טיבעא של ירושלים.

עד שמצאו מקרא שמותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה. ופרקינן התם במטבע לא אישתמש גבוה ביה. אבל הכא באבני מזבח כיון דמעיקרא אישתמש בהו מזבח דהוא גבוה לאו אורח ארעא לאישתמושי בהו הדיוט:

פיסקא עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו. עובד כוכבים כו':

גמ' אמר ליה ר' שמעון ברבי לרבי שנית לנו בילדותך. עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו ושל ישראל. אם יש לו בה שותפות.

בילדותיה מאי סבר ובזקנותיה מאי סבר. בילדותיה סבר ישראל אדעתא דעובד כוכבים פלח כו'.

איכא דמתני לה אסיפא. ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. פשיטא.

דף נג.

אמר רבי הלל ב"ר לא נצרכה כגון שיש לו בה שותפות כו'.

איכא דמתני לה אברייתא. ר' שמעון בן מנסיא אומר עבודת כוכבים של ישראל אינה בטלה עולמית. ואפילו יש לעובד כוכבים בה שותפות וקמ"ל ישראל מדעתא דנפשיה פלח לה לעבודת כוכבים. וכי מבטיל לה עובד כוכבים לא מבטיל אלא חולקא דנפשיה.

אבל חולקיה דישראל לא מצי מבטיל ליה. ירושלמי ועבודת כוכבים שעבדה ישראל אין לה בטילה עולמית:
מתני' כיצד מבטלה. קטע ראש אזנה. קטע ראש חוטמה. ראש אצבעה. פחסה כגון שהעביר צורת פניה ונראית כעין טס אע"פ שלא חסרה בטילה.
אבל רקק או השתין בפניה או זרק בה צואה לא בטלה. מאי טעמא דבשעת כעסו עבד לה הכי כי הדר ומשתככת חמתו והדר ועביד לה כדכתיב והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה וכתיב בתריה ואל ארץ יביט והנה צרה וחשכה מעוף צוקה ואפילה מנודח:
פיסקא מכרה או משכנה ר' אומר ביטל וחכ"א לא ביטל. איבעיא להו כשמכרה לצורף ישראל מחלוקת ר' וחכמים. אבל אם מכרה לצורף עובד כוכבים דברי הכל לא ביטל. או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת.
ת"ש דאמר ר' נראין דברי לרבנן בשמכרה לחבלה. ומאן ניהו צורף ישראל שאף חכמים לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לצורף עובד כוכבים דאיכא למימר לעובדה [מכרה]. אבל לחבלה מודו לי.
מיתיבי הלוקח גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך הרי זה יחזיר. משנתן מעות משך יוליך לים המלח.
אי אמרת בשלמא בצורף ישראל אם מכרה לו פליגי. ורבנן אמרי לא ביטלה. הא מני רבנן היא ומשום הכי כיון שקנאה יוליך לים המלח שעדיין לא ביטלה. וכיון שקנאה ישראל אין לה בטילה עולמית. אלא אי אמרת מכרה לצורף ישראל דברי הכל ביטלה. אמאי יוליך לים המלח. הא כבר ביטלה. ופרקינן כי אמרינן בצורף ישראל ד"ה ביטל בפירוש עבודת כוכבים. אבל הכא אדעתא דגרוטאות זבין אבל אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין. פי' גרוטאות שיברי כלי מתכות:
ת"ר לוה עליה או שנפל עליה מפולת או גנבוה לסטין או הניחוה בעלים והלכו להם למדינת הים.

דף נג:

אם עתידין לחזור הרי היא כמלחמת יהושע ואינה בטילה. למה לי למיתנא כמלחמת יהושע. מילתא אגב אורחיה (נקט) קמ"ל כדרב דאמר ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה. מנא לן כבתחילה של ארץ ישראל דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש.

מכדי ארץ ישראל ירושה היא להן מאבותיהן. ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו.
ואי משום אלהותיהן שהיו להן קודם שיתן אותה להם הקב"ה ירושה בביטול בעלמא סגי להו. אלא מאי טעמא נאסרו כולהי טעוותיהו.
מדפלחי ישראל לעגל גלו דעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים. וכל עבודת כוכבים דעבדו שליחותיהו דישראל קא עבדי. ולפיכך אסרינהו רחמנא. הכא נמי ישראל שזקף לבינה גלי דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים. ועובד כוכבים בא והשתחוה לה שליחותיה דישראל קא עבד.
ודחינן ודלמא בעגל בלחוד ניחא להו לישראל במידי אחרינא לא ניחא להו. לא ס"ד דכתיב אלה אלהיך ישראל. מלמד שאיוו לאלוהות הרבה. אי הכי כל עבודת כוכבים דבהדי עגל ליתסרו שאר עבודת כוכבים לא ליתסרו. ופרקינן מאן מוכח כלומר מי מודיע איזהו מוקדם. ואיזהו מאחרי כן:
ירושלמי השתחויה אינה מותרת אלא על אבני בית המקדש רבי יונה רבע על סיטריה. ר' אחא רבע על סיטריה. ר' אבהו רבע כי אורחיה א"ר יוחנן לר' חייא בר אבא בבלאי ג' מילין סלקין מן גביכון מפשיטותא דתעניתא וערבתא דיומא שביעאה והדין מקצתא ואתיא כי הא דאמר לא התירו השתחויה אלא לתענית צבור בלבד ובלבד על הצד. וכל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו הקב"ה קום לך. אל יפול. ובלבד יחיד על הצבור:
מתני' עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת. פי' כגון שהניחוה ובטלוה בשעת מלחמה אסורה בית נמרוד כעבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום ומותר. ואע"ג דכתיב ויפץ ה' אתם משם וכשעת מלחמה דמיא הנחתם. כיון דאי הוו בעו למהדר הוו הדרי כיון דלא הדרי בטולי בטלוה:
מתני' בימוסאות של עובדי כוכבים הרי אלו מותרות מפני שמעמידין אותן בשעה שהמלכים עוברין. ואוקימנה ופעמים שמניחין המלכים אותו הדרך והולכין בדרך אחר. פי' בנימוסאות הללו כגון כן שמעמידין עליו עבודת כוכבים. והוא מפורש כל במה לזה במוס. והוא אבן אחת והיא המצבה. ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו בימוס שנפגם מותר.
ואפילו למאן דאמר עובדין לשברין הני מילי בעבודת כוכבים דכיון דפלחה זילא ביה מילתא לביטולה. אבל הכא בימוס שקליה להאי ומיפלח לאחרינא.
תניא כוותיהו בימוס שנפגם מותר. מזבח שנפגם אסור עד שינתץ רובו. א"ר יוחנן בימוס אבן אחת. מזבח אבנים הרבה.

דף נד.

כדכתיב בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות וגו' אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים ואי לא יקומו וקיימא לן כוותיה:
תנא נעבד שלו אסור ושל חברו מותר. פירוש אין נעבד נאסר אלא אם הוא קניינו של עובד אבל קניינו של אחר לא. מיתיבי איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין שוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון האי אונס היכי דמי לאו כגון שאנס חבירו וגזל בהמתו והשתחוה לה הנה אדם אוסר דבר שאינו שלו.
ודחי רמי בר חמא לאו הכי הוא אלא אנוס כגון שאנסוהו עובדי כוכבים וכפאוהו והשתחוה לבהמה שלו דנמצא אוסר בהמתו:
מתקיף לה ר' זירא והא כי האי גוונא הוא פטור וכיון דהוא פטור בהמה לאו נעבד היא ומנא לן דכי האי גוונא הוא פטור דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וגו'. ובא רבא ופריק האי אנוס דפטריה רחמנא בעבודת כוכבים בצנעא אבל בפרהסיא לא ואמר הכל היו ואפילו אנוס בכלל לא תעבדם וכשפרט הכתוב וחי בהם ולא שימות בהם הרי יצא אנוס הדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי דאפילו אנוס מיזהר שלא יחלל קשיין אהדדי ואמרינן לא קשיא בצנעא וחי בהם ולא שימות בהם. בפרהסיא אפילו אנוס ולא תחללו.
אמרו ליה לרבא תניא דמסייעא לך בימוסאות של עובדי כוכבים שהעמידו בשעת הגזרה אע"פ שהגזרה בטלה איסור בימוסאות לא בטיל והא הכא דגזרה אונס הוא ואפ"ה כיון דבפרהסיא הוה אסור ואמר רבא הא לא מסייעין התם דלא בטלו בימוסיאות משום דקיי"ל דישראל מומר הוה ופלח להו לרצון. ועבודת כוכבים דפלח להו ישראל אינה בטילה עולמית.
חזקיה אמר הא דתנא איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין באונס בין ברצון דמשמע כגון דהא גברא אנס חברו ועבד לבהמתו ונאסרה כגון שניסך יין לחמה בין קרני בהמת חבירו ומקשינן האי בימוס עשאה פי' מזבח כמו מצבה עשאה לעבודת כוכבים אחרת ובימוס הא א"ר יוחנן בימוס שנפגם מותר ואפילו בהמתו שלו לא נאסרה דהא אי בעי פגים לה ופרקינן אלא כגון שניסך לה יין לאותה בהמה עצמה בין קרניה שעשאה עבודת כוכבים ועשה בה בעצמה מעשה ע"ג קרניה וכר' יוחנן דאמר אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חברו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכדרב הונא דאמר היתה בהמת חברו רבוצה בפני עבודת כוכבים לא אסרה שחט בה סימן אחד כיון שעשה בה מעשה אסרה מנא לן דמעשה אוסר בעבודת כוכבים אילימא מכהנים דכתיב אך לא יעלו כהני במות את מזבח

ה' אשר בירושלים וגו' דלמא שאני כהנים דבני דעה נינהו ואלא מאבני מזבח ששיקצום מלכי יון לעבודת כוכבים דלמא שאני התם דכתיב קרא בהדיא ובאו בה פריצים וחללוה אלא מן הכלים שהזניח אחז והא כלים לאו בני דעה נינהו ולא דידיה נינהו ונאסרו דכתיב הכנו ואמר מר שגנזום והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כיון דעבד בהו מעשה אסרם ש"מ העושה מעשה אפילו בדבר שאינו שלו אסרו:

דף נד:

אמרו משמיה דר' יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרו חפר בו לשום עבודת כוכבים בורות שיחין ומערות אסרו וכן אע"פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרם עשאן חליפין לעבודת כוכבים פירוש נתנם ולקח בחילופם עבודת כוכבים אסרם ר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן פליגי חד אמר בחליפין אסורין חליפי חליפין מותרין שנאמר הוא הוא ולא חליפי חליפין וחד אמר אפי' חליפי חליפין אסורין שנאמר והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה מהן הרי הן כמוהו כו' הויא עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאין כאחד כו' כתיב הכא והיית חרם וכתיב בשביעית תהיה בהוויתה תהא כל שאתה מהיה ממנה הרי הוא כמוה כו' וכבר פירשנוה במס' קדושין ובזולתה ואסיק' ואידך קסבר שני כתובין הבאין כאחד מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר הם רבי ישמעאל בר' יוסי ורבנן דפרשין פלוגתייהו בהא מילתא בהדיא:

מתני' שאלו הזקנים ברומא אם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר כו'.

ת"ר שאלו פילוסופין הזקנים ברומא אם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה ולבנה לכוכבים ומזלות שהעולם צריך להן יאבד עולמו מפני השוטים כו' וכן הגוזל שדה וזרעה דין הוא שלא תצמח וכן הבא על אשת חברו דין הוא שלא תתעבר ממנו אלא העולם נוהג כמנהגו ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין והיינו דאמר ריש לקיש לא דיין לרשעים שעושין סלע שלי פומבי פירוש כגון שמערבין נחשת בכסף לעשות סלע גדולה כדגרסינן בב"ב עתיר נכסין עתיר פומבי דבר הנראה גדול אלא שמטריחין אותי כדכתיב הוגעתם ה' בדבריכם:

שאל פילוסוף את ר"ג כתיב כי ה' אלהיך אש אוכלה מפני מה מתקנא בעובדיה ואינו מתקנא בה אמר לו משל למלך שהיה לו בן ואותו הבן גידל כלב והעלה שם הכלב בשם אביו וכשנשבע א"ל חיי כלב אבא אביו על מי יש לו לכעוס על בנו או על הכלב הוי

אומר על בנו א"ל כלב אתה קורא לעבודת כוכבים והלא יש בה ממש שפעם אחת נפלה דליקה ונשרפה כל העיר ואותה עבודת כוכבים לא נשרפה א"ל משל למלך שסרחה עליו עיר ובא להשחיתה החיים משחית ולא המתים כו' ועוד שאלו אגריפס שר צבא כו' א"ל זונן לר' עקיבא לבי ולבך יודע שעבודת כוכבים אין בה ממש והא חזינן דאזלו בה שבורין וחוזרין שלימים.

דף נה.

א"ל משל לאדם נאמן שהיה בעיר והיו הכל מפקידין אצלו שלא בעדים בא אחד ולא היה מפקיד אצלו אלא בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו נכפרנו אמר לה אישה בשביל שוטה זה שעושה שלא כהוגן נאבד את אמונתנו כן החלאים שעל בני אדם בשעה שמשתלחין עליו משביעין אותן שיבאו עליו ביום פלוני ויצאו ביום פלוני ועל ידי סם פלוני וכיון שהגיע זמנם לצאת הלך זה לעבודת כוכבים דין הוא שלא יצאו החלאים אלא מפני שוטה זה שעשה שלא כהוגן נעבור על שבועתנו והיינו דכתיב וחלאים רעים ונאמנים רעים בשליחותם ונאמנים בשבועתם א"ל רבא בר יצחק לרב יהודה עבודת כוכבים אית באתרין וכי מצטריך עלמא למטרא מיתחזי בחלמא קטולו לי גברא שחטו לה גברא ואתי מטרא א"ל השתא איכו שכיבנא לא אמינא לכו הא מילתא הכי אמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים.
מלמד שהחליקם בדברים שמראין כי יש ממש בעבודת כוכבים כדי לטורדן מן העולם אם יטעו אחריהם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעין אותו שנאמר ולענוים יתן חן:

דף נה:

מתני' לוקחין גת בעוטה מן העובד כוכבים כו' אמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך אם נגע בו עובד כוכבים נעשה יין נסך איני והא תנן לוקחין גת בעוטה מן העובד כוכבים אף על פי שנוטל ונותן בידו לתוך התפוח הנה נגע בו העובד כוכבים וקתני לוקחין ופרקינן בגת פקוקה גת שדרכה עובד כוכבים והיה הגת סתומה שלא נמשך היין ממנה כלל ונוטל מתוך הגת הענבים הדרוכים ונותנן לתפוח והתפוח כגון כלי הוא כדתנן במסכת תמיד ותפוח היה באמצע המזבח ונותן הענבים הדרוכין בתפוח להקיש (עליהם) עליהם הקורה לסוחטם והיין עדיין לא נמשך לפיכך תאני לוקחין. תוב מקשינן ירד בבור מה שבבור אסור והשאר מותר הנה אין נאסר במשיכתו אלא בירידתו לבור.

ופירש רב הונא האי כמשנה ראשונה ואנא דאמרי כמשנה אחרונה דתניא היו אומרין אין בוצרין עם העובד כוכבים לגת שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואין דורכין עם ישראל העושה פירותיו בטומאה שאסור לסייע ידי עוברי עבירה אבל דורכין עם העובד כוכבים בגת משום דרב הונא ואין בוצרין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה.

דף נו.

וכל שכן שאין דורכין. אבל בוצרין עם העובד כוכבים בגת שמותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל:

פיסקא אין עושין יין נסך עד שירד לבור. ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר. איני והתניא משיקפה נעשה יין נסך. ופרקינן מתניתין רבנן היא ברייתא ר' עקיבא דתניא יין משירד לבור רבי עקיבא אומר משיקפה. פי' קיפוי הסרת הקצף מעל היין. כדכתיב כקצף על פני המים (כאן חסר שיטה אחת מן הכתב) ואבעיא להו קיפוי דתנן קיפוי דבור הוא או קיפוי דחבית.

ופשיט תא שמע דתנן במעשרות פרק ראשון היין משיקפה פי' אסור ליטול ממנו עד שיתעשר שכבר נגמרה מלאכתו למעשר. ואע"פ שקיפה קולט מן הגת העליונה ומן הצינור ושותה. ש"מ קיפוי דבור ש"מ.

ומדתני רב זביד רבי עקיבא אומר משישלה. מתרץ נמי לברייתא דתני ר' עקיבא אומר משיקפה תני לה הכי ר' עקיבא אומר משיקפה וישלה בחביות כי היכי דלא תקשי דרבי עקיבא אר' עקיבא ומתניתין דקתני יין נסך עד שירד לבור משום חומרא דיין נסך תני משיקפה.

דף נו:

ולרבא דלא שני ליה (ביין) [בין יין] נסך למעשר. מוקי לה בתלתא תנאי. חד תני משירד לבור ותרי תנאי אליבא דרבי עקיבא. חד תני משיקפה. וחד תני משישלה:

פיסקא מה שבבור אסור והשאר מותר. אמר רב הונא לא שנו כי השאר מותר אלא בשלא החזיר גרגותני לגת. פי' גרגותני דקתני הכא כגון כפיפה של גמי שמניחה על פי הגת בעת שמקלח היין בירידת הבור כדי להחזיר בגת החרצנים והזגין היוצאין עם העמוד של יין כדי שיהא היין יוצא ויורד לבור ונשארין בכפיפה החרצנים והזגים ואם לא החזיר זה הגרגותני לגת ונגע העובד כוכבים ביין הבור. הנשאר בגת מותר ואם החזירו הכל נאסר. ומקשי' מכדי האי גרגותני במאי קא מיתסרא בנצוק. פי' בעמוד של יין הנמשך

מן הגרגותני אל הבור והוא מוצק כמין עמוד עומד מקרקעית הגרגותני עד היין שבבור ואמרינן ש"מ מהא דרב הונא כי הניצוק כמו חיבור הוא שחיבר היין שבגרגותני ונעשה יין נסך כיין שבבור. ודחינן לא לעולם נצוק אינו חיבור ובמה נאסר גרגותני זה בשפחסתו בורו. כגון שהקיא הבור יין בהרתחה ובא בגרגותני:

ההוא ינוקא בר ו' שנין תנא עבודת כוכבים בעו מיניה מהו לדרוך עם העובד כוכבים בגת אמר להו אי ציירה ידיה שרי. ניסוך רגל לאו שמיה ניסוך.

הוה עובדא בנהרדעא דדרכו גת ישראל ועובד כוכבים ושהייה שמואל ג' רגלים אי משכחנא תנא דשרי כר"ש דתנן במתנית' כל אלו היה מעשה ואמרו ימכר כר"ש שרינא (והשאר חסר):